

planinski vestnik 10 ¹⁹⁷²

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXII

PLANINSKI VESTNIK
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

IZHAJA OD LETA 1895

Marko Selan	Na rob »Zeleni knjigi«	449
Tomaž Pavšič	Na domačiji Simona Rutarja v Krnu	450
Ludvik Zorzut	Zavesa se je pretrgala	452
Ing. Vitek Smolej	Vihar	462
Ciril Praček	V Prisojniku	464
Andrej Pregelj	Na Matterhorn	466
Tomaž Butkovič	Pološka jama – še vedno nova presenečenja	469
Janez Brojan st.	V kraljestvu visokega Atlasa	476
Ing. Pavle Šegula	Ob letošnjih prvih smrtnih nesrečah	481
	Društvene novice	483
	Alpinistične novice	490
	Iz planinske literature	493
	Razgled po svetu	494
	Naslovna stran:	
	Blejska razglednica	
	Foto: prof. Mirko Kambič	

Poština plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 501-8-5/1, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 50 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 68 din (4,5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Združeno železniško
transportno podjetje
Ljubljana

FERSPED

železniška spedicija
za tuzemski in
mednarodni promet

Uprava:

Moša Pijadejeva 39/II

s svojimi
poslovalnicami v
Ljubljani, Mariboru,
Novi Gorici in Kopru
prevzame vso skrb
o organizaciji in
prevozu vašega blaga

PLANINSKO
DRUŠTVO
TRBOVLJE

ob 60-letnici svojega
obstoja pozdravlja vse
planince in jih vabi, da
obiščejo njihovo kočo
na Mrzlici (1110 m), ki je
oskrbovana skozi vse leto.
Postrežba odlična.

Na rob »Zeleni knjigi«

»Zelena knjiga« je pripravilo Prirodoslovno društvo Slovenije. Ideja zanjo se je spočela že pred dobrima dvema letoma, ob pripravah na Evropsko leto varstva narave 1970. Vodilni naši strokovnjaki s posameznih področij varstva okolja naj bi v njej argumentirano opozorili na vse prej kot zadovoljivo stanje naravnega okolja v Sloveniji ter hkrati navedli tudi konkretne predloge, kako bi bilo treba ukrepati. Skratka — nekakšen strokovni memento vsem, ki o teh vprašanih pri nas odločajo.

Vsaj taka je bila menda prvotna zamisel.

Zdaj je torej »Zelena knjiga« pred nami. Razdeljena je na šest poglavij: zemlja, voda, zrak, rastlinstvo, živalstvo in človek. 49 avtorjev obravnava posamezne vidike ogroženosti in varovanja teh osnovnih delov narave. Vsako poglavje ima še kratek povzetek v angleščini. Število avtorjev, njihov nesporni znanstveni ugled, celovitost problematike in upoštevanje njene notranje vzročne povezanosti, predvsem pa dejstvo, da so vsa ta vprašanja prvič pri nas zbrana v enotni publikaciji, — kar je menda tudi v svetu precejšnja redkost, — vse to nedvomno daje knjigi pečat pomembnega strokovnega dogodka.

Sodeč po prikazanih podatkih, ki so delno sploh prvič dostopni široki javnosti, je stanje okolja v Sloveniji nadvse slabo. Torej smo (vsaj tu) že kar krepko ujeli korak z visoko razvitimi industrijskimi deželami. Žal bolj po posledicah, precej manj pa po ukrepah, ki jih — kot vse kaže — naša družba zaradi nekatereh svojih slabosti ne more, ne zna in najbrž tudi ne upa uveljaviti, čeprav jih razviti svet že dolgo pozna.

Tehten uvod je knjigi napisal predsednik Planinske zveze Jugoslavije dr. Marijan Breclj, zaključno besedo pa v svojem znanem, udarno zajedljivem tonu popularni dr. Francè Avčin.

Velika pridobitev knjige je zajetna bibliografija oz. navedba obstoječih pisanih virov, ki obsega kar 40 strani drobnega tiska na koncu knjige.

Zbrano gradivo bo nedvomno izredno koristilo vsem, ki jih zanimajo in skrbijo vprašanja naravnega okolja na Slovenskem. Torej tudi nam planincem. Lahko samo želimo, da bi si čimveč Slovencev vzelo čas in knjigo vsaj povrhu prebralo. Morebiti se bo potem le kaj premaknilo?

Kljub nesporni tehtnosti in pomembnosti »Zelene knjige« pa imamo k njej vendarle nekaj pripomb. Predvsem se nam poraja vprašanje, ali knjiga, taka kot je, najbolj ustreza svoji prvotni nalogi — informirati odbornike, politike in gospodarstvenike, ki imajo v rokah moč in tudi odgovornost za okolje. Znano je, da ti zaradi hude in vsestranske angažiranosti niso preveč naklonjeni zajetnim gradivom, ki terjajo preveč časa za branje. Zato so dobrodošli in zelo dragoceni kratki povzetki posameznih prispevkov tudi v slovenščini. Razmerje v obsegu posameznih poglavij in člankov se mi ne zdi najustreznejše. Poglavju

o zraku je posvečenih osem prispevkov, vodam celo samo pet, medtem ko rastlinstvo podrobno obravnava kar 15 avtorjev, čeprav je najbrž vprašanje zraka in vode za naše življenjsko okolje zdaleč pomembnejše kot na primer varstvo botaničnih redkosti. Toda očitno je tako razmerje snovi pač odsev naših trenutnih znanstvenih in raziskovalnih zmogljivosti ter doseženih rezultatov. Vendar so zajeta domala vsa važnejša področja. Žal je odpadla vsa problematika naravnih parkov, rezervatov in naravnih spomenikov, ki ji ne gre odrekati aktualnosti.

»Zelena knjiga« zelo veliko govori o zaščiti naravnih virov, o naši biološki ogroženosti, o naši odgovornosti za razvoj. V tem oziru je sodobna, kar je lepo in prav in gotovo napredek v primeri z romantično zavzetostjo ljubiteljev »prvobitne« narave. Kljub temu pa bi psihološkega, humanega vidika varstva okolja ne smeli povsem prezreti. Ali je sodobni človek res samo biološko ogrožen? Ali mu v razčlovečenem okolju ne preti tudi duhovna odtujitev ter moralna in čutna kriza, ki ni nič manj nevarna od biološke? Knjiga obravnava probleme populacije, prehrane, klimatskih sprememb, radioaktivnosti, karcinogenih snovi, alergetikov, antibiotikov in vpliv teh agensov na biološki habitus človeka, njegovega duhovnega odnosa do okolja pa ne.

Ali naši sociologi, psihologi, psihiatri, esteti, filozofi in ideologi res nimajo o tem ničesar povedati? Ali pa niso bili povabljeni k »Zeleni knjigi«? Znano je, da se precej povabljenih ni odzvalo, kar seveda škoduje stvari »Zelene knjige«, ne more pa se očitati organizatorjem te publikacije, ki so se izredno trudili, da bi bila zbrana čim popolnejša snov. Grajati moramo »avtorje«, ki niso sodelovali. Planinci, ki ne zahajamo v gore samo zato, da bi se »rekreirali« v fizičnem smislu, ampak tudi in morda celo predvsem iz ljubezni do gora, to zelo pogrešamo v »Zeleni knjigi«.

Kajti četudi bi se posrečilo rešiti naravne vire (za biološki obstoj?, za nadaljnjo proizvodnjo?), ostaja slejkoprej odprto vprašanje razrahljane duhovne pripadnosti naravi, kar je ena izmed nevarnih posledic trenutne slovenske tehnomanije in porabništva.

Marko Selan

NA DOMAČIJI SIMONA RUTARJA V KRNU

TOMAŽ PAVŠIČ

Tistega našega pohoda gor v vas Krn ne morem šteti za čisto planinski izlet, a ker ima naš planinski časopis prijazno odprta vrata za vse, kar po planinsko čuti, in ker je bilo zraven precej pravih planincev in še celo vojakov, se mi zdi vendar naravno in potrebno, da s tem zapisom ostane na straneh Planinskega Vestnika zabeležena tista nedelja 21. maja 1972, ko smo v vasi pod visokim Krnom slavili spomin Simona Rutarja.

Sešli smo se torej v Krnu, hišna številka 17, kjer je bil »...doma Simon Rutar, slovenski zgodovinar, rojen 12. oktobra 1851«, kot z velikimi črkami piše na spominski plošči, ki mu jo je »ob stoletnici rojstva postavil Muzej za Tolminsko«.

Goriški muzej iz Nove Gorice, katerega delovno območje je tudi tolminska občina, je ob 120-letnici rojstva Simona Rutarja (lani oktobra) sklenil, da bo uresničil bistro zamisel Tolmincev, da bi ponatisnili v faksimilirani obliki prvo in pomembno delo krnskega rojaka – Zgodovino Tolminskega, ki je s podporo tedanjega tolminskega župana in deželnega poslanca Josipa Devetaka izšla v Gorici leta 1882; ta knjiga je

Domačija Simona Rutarja v Krnu nad Vrsnim

kot edino večje monografsko delo o tej deželici zelo cenjena, a devetdeset let od prvega izida, dve krvavi vojni in fašistično italijansko raznarodovanje je bilo krivo, da v novejšem času knjige skoraj ni bilo mogoče več najti. Odziv na vabilo za subskripcijo je bil presenetljivo dober. Sklenjeno je bilo, da naj se predstavi nova knjiga na domačiji Simona Rutarja. In tako smo se v deževnem majskem vremenu, ob menjavah sonca s plohami, vzpenjali z Vrsnega proti Krnu; čeprav je bila pot zaradi majskega deževja slabo prevozna in je večina rajc šla peš, se nas je po enajsti uri le zbralo več kot sto petdeset udeležencev.

Planinski zrak (le malo pod tisoč metrov nad morjem), prazničen občutek ob pogledu na pisano množico in slovesnost trenutka, vse to je bilo močnejše od strahu pred temnimi meglami, ki so se valile z zasneženih krnskih vrhov, in od strel, ki so švigale tam okrog Matajurja. Zdelo se mi je za hip, kot da tu pod lipo in orehom zborujejo stari Slovani, kot da zaseda akademija znanosti, kot da so se zbrali partizani ali pa da je ljudska veselica. Videl si lahko najrazličnejše ljudi in poklice: prišli so domačini, delavci in kmetije, predstavniki oblasti, rojaki s Tolminskega, iz Gorice in Trsta, znanstveniki iz Ljubljane in Kranja; pri kozolcu je stala četica vojakov-planincev, pod spominsko ploščo pa je bil pripravljen oktet tolminske garnizije; med množico si lahko opazil univerzitetne profesorje pa tudi znanega primorskega političnega voditelja dr. Joža Vilfana, mnogo mladine, številne starejše planince, Jaka Čopa, kobarškega kaplana ... z eno besedo: pravi slovenski univerzum.

Slavnost je začela Marija Rutar, upokojena učiteljica in pionirka muzejstva ter narodopisnega zbiranja na Tolminskem; navzoče je spomnila na podoben dan, ko so pred dvajsetimi leti tu odkrili spominsko ploščo Simonu Rutarju; nekaj takratnih udeležencev je bilo tudi sedaj navzočih, nekaj pa jih že krije zemlja (dr. Kos, dr. Melik, slikar Kogej in drugi). Za njo je govoril Branko Marušič, ravnatelj Goriškega muzeja, in razložil potek akcije za izid ponatisa; osrednji govor je imel univ. prof. dr. Bogo Grafenauer, ki je z bogato znanstveno razčlenitvijo in natančnim poznavanjem Rutarjevega doprinosa slovenskemu zgodovinopisju pritegnil pozornost vseh poslušalcev. V kulturnem sporedu so sodelovali še drugi muzejski delavci (Peter Krečič, Tomaž Pavšič) in z izbranimi odlomki oživili spomin na Simona Rutarja ter pričarali nekaj duha in občutja Rutarjeve in Gregorčičeve dobe. Medtem ko je v začetku le

nekaj nad deset let star krnski šolar Alojz Šavli moško zdeklamiral Gregorčičevega Veselega pastirja, se je proti koncu proslave javil k besedi 85-letni predsednik Kluba starih goriških študentov France Gorkič iz Vrtojbe; s svojimi spomini je poglobil in povečal pomen slovesnosti; povedal je namreč, kako so se v prvih letih fašizma prav pod vasjo Krn zbirali slovenski dijaki, katerim je v prosti naravi tudi on predaval; z navdušujočimi besedami je nato vsem povedal dolgo Gregorčičevo pesem Naš čolnič otmimo! Poseben mik, čustveno globino in tudi umetniško vrednost tej proslavi v Krnu pa so vsekakor dali izvrstni pevci vojaškega okteta iz Tolmina, ki jih je pripravil in vodil Uroš Lajovic; Zdravica, Soča voda je šumela, koroška Je ta človek na svet rojen in primorska Nocoj pa oh nocoj ter še mnoge druge pesmi bodo udeležencem ostale v nepozabnem spominu.

Še vsi ganjeni pa hkrati skoraj otroško veseli in polni planinske dobre volje smo se še dolgo zadržali v družbi domačih in ko smo listali po spominski knjigi ter v njej prebrali tudi pomenljive besede generala Jake Avšiča, ki se je skupaj s primorskimi partizani bojeval le kakih dobrih tisoč metrov više v krnskih vrhovih, nas je grela prijetna misel, da so te visoke planine, ki so videle rojstvo Simona iz Krna in še nekoliko prej drugega Simona, tistega z Vrsnega, že petindvajset let dokončno priključene matici Sloveniji in Jugoslaviji.

ZAVESA SE JE PRETRGALA

LUDVIK ZORZUT

Takrat, ko je bojni grom pretresel trpinčeno goriško zemljo in je hudič po njej z repom poganjal zle duhove, tam kjer sta si stali dve sovražnosti nasproti, oboroženi še z mržnjo, zagrizenostjo, s slepoto, šovinizmom, a so v tistem času ljudske vstaje že lomile, rušile te barikade in so jih preblisnili križni ognji razblinjajoč vsa ta nasprotstva, takrat se je zavesa pretrgala, na meji dveh držav, dveh svetov, na Kolovratu, med Kukom in Ježo in dalje do Korade, med Livkom in Kambreškim in dalje do Liga in se je vzpela mavrica v sedmerobarvnem loku od Soče do Nadiže, od Tolminskega v Benečijo. Sproščena svetloba je planila na obe strani, da zdaj vzradoščeno vzhodno sonce sije do italjskih ravnin, da zdaj škrlatno zahodno sonce mirno tone za beneške Alpe, nič več pregrajeno, nič več zasenčano. Ne hodijo po mavrici angelci gor in pa dol, ne, Tolminci in Benečani so, v stoletjih razdvojeni, zdaj kakor ptice, ki nemotene preletajo čez mejo, prihiteli čez senožeti, čez grebene, slemena po Kolovratu, nič več tako zaprtem, nič več tako zastraženem, odkritosrčno se motreč iz oči v oči.

1. Med domačo vasjo in tovarno

Že od davna prede Kolovrat mejne niti, jih ovija po svojem hrbtu in slemenu in jih potem zaprede ob kamnite mejnike, komaj opazne v visoki travi ali v snegu. In ravno po tem samosvojem, zgodovinopisnem Kolovratu hočemo zadihati prečiščeno, preprihano ozračje, dovolj ventilirano med Posočjem in Ponadižjem in prižeti nase vse to razprostrto prostorje, koder nam sonce hodi podnè, nam lunica sveti ponoč. Prav po tej kolovratni nemarkirani poti usmerimo nestrpne, neučakane korake, prav po tej mejni črti, razločni ali nerazločni, zakoličeni ali nezakoličeni se hočemo sprostiti, se razdivjati križem kražem, pa če jo prestopimo ali ne. Pa kaj? Ali je naše življenje zakoličeno, omejeno, je naš duh zamrežen, zaplankan? Ali nismo planine proste sini, homines alpini liberi?

Torej kam in kod? Krenili bi iz Soške doline, recimo, tudi iz Ročinja čez Kanalske hribe na zahodno stran, tja k meji na Idrsko, tisto Idrsko, ki mu daje ime mejna rečica Idrija-Judrio čez vso dolgo pobočje z več zaselki, obrnjenimi k zapadnemu soncu, pod Korado, Sveto Gendarco, Ligom, Marijinim Celjem, Kostanjevico, Kambreškimi?

Poprej pa naj nam Róčinj še pove, da:

Tu, kjer Soča iz tesni doblárske struje
se izvije, zemlje plodne, proda belega nasuje,
umirjeno pod soncem južnim se sprosti,
tu, kjer na terasah vas stoji, jo v svetle lese
venčajo že trte, slive, jabolane, ciprese,
tu naš Mojster-Pevce je odprl oči,

I. z.

da je v Ročinju leta 1887 zavékal skladatelj Vinko Vodopivec, da ima v tej vasi spominsko ploščo, da je po Goriškem zapójal ljubke ljudske melodije, dokler ni zaplakal njegov requiem leta 1952 v Kromberku pri Gorici; da se je tu rodil in je pokopan profesor, Andrej Ipavec, prvi ravnatelj prve slovenske gimnazije v Gorici, v letih 1911–1912, da je v Ročinju med leti 1808 in 1819 duše pasel, pesmi in konje koval, bukve vezal, šolo zidal, klopi tesal, v Kanalu tudi most gradil alpinist Valentin Stanič; še več, da je iz Ročinja izšel poglavar tolminskih puntarjev Ivan Gradnik (1688–1714).

No, zdaj nas lahko dvigne naš brzec – avtofičko po strmcih Čičera na 548 metrov visoko Kambreško, na sedlo, kjer se nam iznenada odkrije neslutena slikovita panorama: pred nami je zrasel stari naš znanec Matajur, v viteškem piramidnem stasu, tako blizu, pod njim njegova varovanka, beneška deželica z belimi cerkvicami in naselji po humih, planjavah, obronkih. Več kot krajepisna zarisba nam vse to plastično prizorje odkriva topografska karta v naravi sami, razgrnjena pred nami s toplo domačo govorico, za nami pa so se zameglili vrhovi Sabotin, Valentin, Gabrijel, Sveta gora-Skalnica, Trnovska in Baniška planota v opoldanskem mrču.

Vedrimo v kambreški kmetski gostilni, na ozkem prehodu, od koder nas kažipoti usmerjajo navzdol k rečici Idriji, na levo po promenadni poti čez Lig proti Koradi in Vrhovlju v Brda, na desno čez Srednje, Vogrinke, Kuščarje proti Kolovratu. Našega brzca, avtofička smo spustili v dolino, domov. No, ne bi rekli, lahko bi kolovratil z nami še dlje, kaj dlje, do konca, čez ves Kolovrat do Livka, po zložni ali nezložni, od silnih neurij razdrapani cesti. Kaj to? Če »nos sumus qui sumus«, se moramo v planinah le odreči vsem kamionom, vsem motorjem, sploh vsem motovilom, bencinu, nafti, razen, če nas ne prisilijo k temu »slučajni avtostopi«.

»Vitezi cenjeni, kam ste namenjeni?«, s temi verzi pesnika je prisedel k nam dobrovoljni gospodar, ki se mu je kazala naobraženost v hribovskem obzorju.

»Hribolazci smo, prijatelji, gorohodci, gorniki, planinci, redke vrane po teh goščah, kjer nas plášíjo divji mrjasci, nam skačejo pod noge zajci, če ne vékajo v zankah, v skopcih, se zaletavajo v nas celo mlade srnice,« tako smo se predstavili.

»In divji ljudje, kaj«, je pristavil domačin in nas pohvalil, da smo redki, ki zaidemo v te pozabljene samote.

»Niso divji vaši ljudje, ne, če se dnevno vozijo ali prevažajo v dolino med ljudi, med civilizacijo, v elektro ali cementno industrijo v Doblarju ali v Anhovem ali Plavéh, bolj tuje so vaše vasice, vaši kraji, čeprav nam planincem so všeč take naravne divjine, take neposekane gošče, zaraščene steze, samotne domačije, deviške samine. Tu v bližini sta naša dva znanca, junaška branilca iz prve vojne, Globočak in Ježa?«

»Prebral sem Hmeljakovo Soško fronto, pred Srednjim boste obrali Globočak, gori pri Kuščerjih še Ježo.«

»Ho, mi planinci, vojaški ali ne, graničarji ali ne, bersaglieri ali ne, bomo stopili na bojno polje. Danes nas vrag nese čez Kolovrat, dobro se imejte, živjo Kambrežani!«

»Ni prav! Živjo Kamréžani,« nam je zamahal v pozdrav kamreški prekaljeni mejaš. Po kamnitih stezah in tratih, vztran od vozne ceste so se kresale iskre izpod kovank,

pa smo se skozi gošče le prerinili na Globočak, 806 m, zaraščen vrh, ki z globokim pogledom obvlada Sočo od Ročinja do Plavi in ki mu je general Cadorna v prvi vojni namenil prednostno utrdbo, »un capisaldo«, ravno tako pred Kolovratom silovito utrjeno Ježo, 969 m, da sta oba krila prehod laških čet na Banjšice. Po tem strateškem ogledu smo pridrseli v globačo do prvega roba, kjer se je vgnezdilo Avško, strnjeno naselje, in smo pogledali v hiše, v izbe, hleve, skednje, v mizarnice, k Dugarjem, Strgarjem, Loviščekom, h Kamenšču, če je še kaj življenja v selu, hribovskega utripa, če je še kaj družinskega ognja v hramih? Sami možanci, gospodinjje? Kje so sinovi, hčerke? Ali res služijo vsi po tovarnah? Pa se ti odrasli otroci le vračajo zvečer domov, pomagajo, toda zemlja, njivice, hoste se žalostno ozirajo za njimi. Živina v hlevu in na polju še poživlja okolje kmetskega pogona. Obdelajo koruzo, a jo divji prašiči požro v eni noči. Ponudili so nam sadjevca, žganjice, da so se nam lica trpko nasmehnila, solzice hvaležno nam pritekale in se dušice pobožno potresle. Na armarcih in stenah so družinske podobe iz preteklosti, zraven še družtev, pevskih zborov. Kje so danes vsi ti očetje, bratje, sestre, nekdanji pevci s pevovodjem, ki še živi in hrani te spominke? No, mi smo se spet obrnili, v sedanjost, navzgor na cesto, zvišali smo se na odprto široko, osojno planotico, na Srednje, 704 m, na osrednje naselje s cerkvico, trgovino, opuščeno šolo, začasno gostilnico, z raztresenimi hišicami po ozarrah med njivami, pašniki, hostami, z osemdeset ali več potrpežljivimi hribovci Dugarji, Gerbeci, Klemenčiči...

»Hoj, Rozina Drejčeva, prijazna, če ne vesela vdova, kako vam teče križev pot življenja na tem dobrem, bistrem zraku?«

»K meni pojdite, pa vam povem. O, teče, teče kot po niti iz kolovrata. Naša zemljica nam rodi žita, koruze, krompirja, fižola, seve le za naše potrebe, kakšno leto precej jabolk, hrušk, češpelj in par trt samorodnic. Vse to sadje spravljamo na trg. Če pa so odkupi slabi, ga zmeljemo, skuhamo, zavremo za žganje. Naj ga vrag zmeša, ljudem pa pamet. Pa sédite, vendar sédite! Kaj sem hotela reči, ja, čez noč se včasih priklatijo tolpe teh dujih zveri, teh dujih prasetov in omlatijo enemu bajtarju čez noč vso koruzo, ne pomagajo ne lumini in ne druga strašila. Lovci so, naši jagarji, ma mrjasci so zaščiteni, to je tisto. Nas pa, se reče, ni veliko na tem brdovju, glejte, tudi v Srednjem je samo enajst družin, tam v Pušnem dve, spodaj v Avškem osem, za Rogom ena, v Vogrinskih ena, drugod na Osojnici, pri Kosih, Kuščerjih, Klinarjih so hiše prazne kot mrtvaške glave z votlimi očmi. Že med prvo vojno so se začeli prazniti ti kraji. Srednje je bilo požgano, zrušeno. Italijanska vojska je lomastila tod čez in se tu nastanila do oktobra 1917. Srednjani so šli v begunstvo v Italijo, nekateri so kar doli pomrli. Kar je teh šolarjev, jih dnevno prevažajo v Róčinj in v Kanal, nekaj deklet in fantov naberejo za učiteljišče v Tolminu. Šolsko lepo poslopje, saj vidite, propada. O, naj bi priromal k nam tudi turizem in naj bi odprli v šoli vsaj gostišče? Vodovod pa le dobimo, potegnemo vodo iz izvirnice, Rúpence na grič, od tu zgoraj nam bo pritekla živa studenčnica. Srečna vaška srenja v Srednjem! Malni ali mlini po grapah so vsi usahnili, imajo nekateri doma lastne mlatilnice. Ali ne bi zdaj poskusili drugo vodico, recimo črno kavico in sveži sadjavec, prej ko se vzdignete na Kolovrat. Le vzemite dol, gospodje, no, kako se pravite, hribovlazci, planinci!

»Vi imate propustnice in se lahko greste sprehajati, kaj, dol v Čedad, na semnje, na šagre, še raje na Staro goro, kjer se najdete z veselimi Furlani in s slovenskimi Benečani, ki so ali niso izletniki, pobožnjaki, romarji, trubadurji, dolgolasci, zaljubljeni, ki so s furlanskimi divami, z avtomobili, vespami, motorinči... o jej, Rozina Drejčeva, kaj pravite?«

»Kaj bi hodili čez Idrijco, če je tudi tam nekam vse prazno. Nekaj Benečanov prihaja včasih k nam. Poljski bloki v Podklancu, pri Miščeku in še kje so v poletnih mesecih odprti, le pri Miščeku skoz vse leto. Naše stražnice-karavle so videti kot trdnjave po gorskem grebenu od Kolovrata do Svete Gendarce.«

»Kje pa smo pravzaprav, Rozina Drejčeva, še vedno na Kambreškem? Saj v Srednjem, Pušnem, v Avškem in drugod povsod beremo na tablicah, pri hišnih številkah, samo Kambreško, samó Kambreško. Ali je to prav? Ne! Pa če je tudi ena katastrska občina

Kambreško, ne bi smelo to poimenovanje kratiti ne zemljepisnega, ne zgodovinskega prava in ne pomena krajev, pa še najmanj imena dragega rojstnega kraja domorodcev. Kam smo zašli? V negotovanje? Naj bo ozračje čisto, mi ga ne mislimo skaliti. Rozina Drejčeva, zdaj pa je že čas, da se vzdignemo in zakolovratimo navzgor.«

2. Kolovrat

Na parobku pri cerkvi, med smrekovimi gaji, se nestrpno prestopamo. Nekaj nas je spreletelo. Kaj ne bi? Izza smrečja, iz bukovja se nam proti vzhodu knižajo konture zasneženih gorá: Razorska planina, Škrbina, Vogel, dalje Rodica in še druge po vrsti, do Črne prsti in pred nami kar zakipi sproščeni Kolovrat, viša se in viša, se na koncu prelomi, a ga tam zadrži širokopleči, samostojni Livški Kuk, tam, kjer si zamišljamo, da se pod njim preliva Livško jezero. V teh prividih je v nas zaplula planinska kri, zatrepetala planinska žilica. Naprej! Sunkoma smo se pognali mimo Pušnega, od koder z desne zavije vabljiva vijugasta pot dol pod Gradom, vrhom ob potoku Doblarcu, proti elektrocentrali k Doblarju, Ročinju, nas pa dvigne mimo Vogrinkov, kjer tudi drži na desno pot v prijetno dolinico, v Volčanske Rute. Tako napolnjeni s superpogonom, kakor bi ga dobili pri črpalki telesnega in duhovnega goriva, se predajamo soncu, meglam, vetrovom. Komaj se nam v bližini ob strani pojavi dostojanstvena Ježa, 949 m, drugi Cadornov caposaldo za obrambo zaledja Idrijske in Nadiške doline, ko se že znajdemo na Slemenu, važnem prehodu iz jugoslovanskega v italijansko območje. Stari zemljevidi ga zaznamujejo Kapela na Slemenu, 869 m. Vojaška so ji rekli, svet Florjanček je v njej v cvetočem maju praznoval svojo šagro, gaseč pri tem hudo žejo hribovcev, beneških in tolminskih. Tudi njega ni več.

Smo na Presedljaju? Na Prehodavcih? Na goli odprtini se pokažeta dve znamenji, obmejni stražnici za mali promet, dve zastavici, jugoslovanska in italijanska plapolata v mirnososedskem vetru. Blok na Solarjih.*

Čez Sleme se lahko nagnemo severno na našo stran, na Kamenco, nekoč pastirsko naselje s cerkvico, zdaj v razpadanju z redkimi družinami, samotnimi kmetijami, nizdol ob houdorniku Kamence mimo Mrtvašnice–Goričice proti Volčam. Ko so iz beneške strani tod nosili mrličev pokopavat v Volče, so se ustavili, počivali, se odžejali na kraju, ki mu še danes pravijo Mrtvašnica. Na Kovačičevo planino, nižje od Kamence, priženejo past živino Gabrci iz obsoške vasi Gabrije, ki imajo skupaj z Volarci tudi planino Kolovrat. Ali pa se s Slemena nagnemo na benečansko, na italijansko stran? Ne na severno in ne na južno stran. Naravnost! V enem dušku in v enem vrisku dosežemo pravi Kolovrat. Odprl se je svet pod Krnom, pod Stolom, pod Matajurjem. Na Kolovratu se je pretrgala zavesa na dvoje. Po valovitem hrbtu se zvija krčevito vzpeta cesta kot beli pas potegnjen prek krepkega života, mejna črta je pod njo.

Zaplavamo v razprostrto višavje pod viharnimi oblaki, se zvišamo, zasopemo, se znižamo po golih nepožetih travah, se spet vzdignemo, natrgamo si planinskega cvetja, s prodirnimi pogledi zdaj na eno, zdaj na drugo stran, se omamljamo, zmedemo v prelivanju neskaljenih lepot, kot bi pili dve čaši opojnosti hkrati. Kmalu smo na drugem prehodu, Za Gradom, na koti 1114 m, kjer so se Italijani zacementirali, kakor le oni znajo, v nezavzetno oporišče. Tod nekje je bil ali je še v poletnih mesecih dvolastniški prehod? Ustavimo se vendar! Na najvišji vzpetini Kolovrata Na Nagnaju, 1192 m, si postavimo razgledni stolp! Posedamo na peščeno apneniško, travnato zemljo iz kredne tvorbe. Kdo bi jo geološko proučeval ob odprtem nahrbtniku s slatno vsebino in ob odprtih nebesih s toliko prelestjo? Julijski, karnijski, furlansko-beneški skalnati venec z belosnežnim cvetom nas obdaja do ravani, do morske obale, ponižno hribovje s planotami, šumami, Krasom pa valovi proti vzhodu.

* Na Solarju, na Solarji, na Solarjih je starejše ime. Ljudje tostran in onstran pravijo, da so »na solarju«, kadar so na kašči ali na kašti ali na strešju. Bi morda s tem hoteli reči, da so na Kolovratu tako visoko kot na solarju v hiši?

Krn, mogočni goriški orjak, gigant, zlit v en kamen, divje sklesan, estetsko oblikovan od narave-umetnice vzkipel si v enem zaletu, od Soče, od 242 m, do temena z orlovskim nosom, do vrha, do 2242 m, napolnjuje nas s strahom tvoje drzno obličje, tvoje veličastje. Zaznamujemo Gomiščekovo zavetišče, tik pod vrhom, ki nam je povedalo, da si imel lani več obiskovalcev kot Jugova v Lepeni? Kaj pa, ko bo še zrasel dom ob tvojem jezeru in se boš v njem zrcalil in se bo razširil sloves obeh? Tvoje planine pod Zaslalom, v Kuhinji naj bi životarile? Večkrat smo pri njih prenočevali, in skoz preluknjano streho gledali, kdaj se prikažejo zvezde, gostenci, pálčenki, da nam povedo, koliko je ura. Zakaj naj bi nam ostali samo spomini? No, imaš ti v svojih nedrih Vrsno, prevzet si, prepoln si pesniškega, Gregorčičevega duha, ki te povečuje. V prvi veliki vojni okrvavljen, si občudoval obojne junake, napadalce in branilce, prišel si kot slavni list v knjigo italijanske vojne zgodovine, gotovo pa nisi hotel postati Monte Nero – Črn, ker nisi ti crn, ampak krn – svetlo siv. Izza ramen Polovnika, tvojeja stražarja, pogledavao k nam Mangrt, Jalovec, Triglav, višji mogotci, res, vsi trije kerubini – julijski vršaci, toda ti si nam bližji.

Ti, Kanin, ki se bahaš z dvema Babama, s stražnikom Prestreljenikom, z vsemi konfinskimi špicami, gorski silak si, v ogromni gmoti si okamenel, velikanski kamen, ki se je odvalil v ledeni dobi in se je ustavil na Predelu, razklal svet v dve deželi. Ja, če si ti Peter Skala in še Skalar povrh, si neskončno močnejši od Petra Matajurca. Ti Mont Čanin, na sebi zadržiš, v svojem skalnatem, špranj, razpok, duplin polnem naročju vse snegove, ledenice, severne mrazove, grozna neurja in obvladaš primorsko zemljo od Predela do Trsta, do morja, koder se po tebi usmerjajo tudi mornarji. Zato pa se moraš ti boriti s peklenščki, pogubljenici, zavrženci, z zlodiji, hudiči v rožljanju verig, coprniciami na metlah, zbesnelimi v divjem plesu po tvojih laštah, moraš loviti bliske, krotiti strele, streti grome, pa se ti potem še vrag zakrohota skoz Prestreljenikovo okno dol v Rezijsko, k Rezijski. S temi pa naj se le ukvarja s kraško trmo veliki naš narodopisni Milko Matičetov, naj le snema njih poezijo in pravce na magnetofonu v vseh potankostih zamolklih tonov, zamotanih narečnih izgovorjav, vedno z marljivo vztrajnostjo, mi pa utečemo tem dolinskim marnjam in raziskavam, vzvišeni z mogočnega kaninskega širokega temena prodiramo v vseobsežno panoramo in v neskončno veselje. Julius Kugy te je do zadnjih škrbin in čeri preiskal, prav do vsega tvojega drobvoja in te ovekovečil, da si ti visokogorski kras, pečnat otok na kamenem morju, da si v blisku in gromu najstrašnejša gora, pošastna sivina, vendar da imaš v sončnem blesku očarljiv pogled proti jugu in da so takrat tvoje krnice ogrnjene s čudežnimi, razkošnimi oblaci. Tudi naš alpinist Henrik Tuma te je v Vestniku (1911) pod Kaninsko skupino vsega odkril, te do potankosti razčlenil. Kanin, julijski kiklop, kaj se ti je pripetilo, da ti je kočja Petra Skalarja pogorela? Zdaj, ko že pripravljajo, da potegnejo žičnice, vlečnice, sedežnice, teleferike v tvoje strmine, višine skoraj do tvojega ledenika? Peč na nafto? Na olje? Nimaš drv? Zakuril ti je Silvester res strašen kres! O, ti Kanin, Mont Čanin!

Kaj pa ti, osamljeni Kobariški ali Goriški Stol? Saj se še vedno tako mladeniško vzpenjaš od Soče po položnih slemenih navzgor, do vrha, se približaš Breškemu Jalovcu, že na beneški strani, vesel, da spet sediš prost na obmejnem prestolu, 1667 m visokem, da zreš dol k vodici Belci, k vodi Nadiži, v Breginjo, Stanovišče, Borjano, v Kred, zibelko tvojih glasnikov, Jožeta Lovrenčiča in Andreja Čeboklija in poživiljaš Kótarje in da se skloniš še na drugo stran k vodici Uč'ji, k Učeji, v sotesko od romantičnosti razrito, do divjih Muzcev, iz katerih skalnatih grudi privre hudourniški Ter-Torre pojač Terskim Slovincem morda zadnjo pesem? Iz Srpenice čez planino Božco smo mi, še mladi takrat, privrskali k tebi in te pobožali. Zdaj te zanemarjamo, kaj? Mislijo pa iz tebe nekaj velikega narediti? V Lovšinovi, visoko in globoko zajeti knjigi »V Triglavu in njegovi sosesčini« nas je iznenadila slika: Goričani na Kobariškem Stolu okrog leta 1897, torej v tistem letu, ko je že budila Soška podružnica SPD, v Tolminu in so gotovo že bili njeni člani ti naši prvi turisti z dolgimi palicami, ženske z dolgimi kislami, med njimi tudi alpinist Henrik Tuma, seveda brez palice. Anton Stres ti je zapel prvo hvalnico v Planinskem Vestniku 1899. Potolaži se, še bomo pristopili in zasedli tvoj skoraj vedno vakantni ali prazni prestol. Mimogrede

povedano: koliko mejnih preprirov pa so imeli tvoji Kótarji za Avstrije z Benečani zaradi planin, paše, senožeti, košnje, gozdov, sekanja drv in drugih služnostnih pravic največ okrog gore Mije, da je prišlo do tako hudih obračunavanj, pobojev, ropanja drobnice in takih nadlegovanj. Ne poteka danes državna meja po istih grebenih, grapah in vrveh? Kaj bi rekli? Vsakemu svoje in – mir na meji!

Ti, perjatu Matajur, ave Mons Major, tako ti večkrat pomignemo iz Brd, tvoja podoba se nam je vtisnila v srce kot narodna svetinja, danes svetlozelena, jutri snežnobela, vedno mikavna, še takrat, ko si nadeneš klobuk iz megla in oblakov in napoveduješ, da se bo vreme spremenilo. S Kolovrata te je težko spoznati, tako se s strani grbančič in vlečeš čez Mrzli vrh in se ustaviš na 1641 metrov komaj vidnem vrhu.

Oj, Matajur,
ku žamastih si gladkih lic,
srebrnih 'maš tarkáj uadic,
u čelê adnâ lepuò te križa,
tečê, tečê brdkâ Nadiža.

I. z.

Na beneški strani te bolj obrajtajo, tvoji ljudje nam povedo, da imaš cesto »asfaltano« od Sovodenj čez Strmico do vasi Matajur, 954 m visoko in zraven še gostišče, še malo da bodo tvojo cesto podaljšali, potem se bomo na tvojih Policah po kolenih približali tvojemu svetišču (na italijanskem območju), po krvavih slemenih vse do tvojega častitega vrha.

Oj, Matajur,
čier v senožetih križ stoji,
škropilo je slovinska kri,
čier rožce je pobrala slana,
hrobišče tam je partizana.

I. z.

3. Pod nami je Benečija

Poveljučujemo te Matajur, ker varuješ pod seboj svoje rodove, saj si jim posodil svoje ime tudi za njihovo glasilo. Kako se že pravijo? Toliko imajo imen, naslovov v bibliografiji: Slavi del Friuli, Slavi d'Italia, Sloveni veneti, O Slawianah we Wlaszech, O Italstych Slovinci, Venecijanski Slovenci, Frijulski Slavljani, Die Slaven im Thale Resia, Beneški Slovenci, Furlanski Slovenci –. S trpkimi in sladkimi občutki objemamo to Trinkovo rodno zemljo, ki jo obliva Nadiža z živahnimi gorskimi pritoki, ves Kolovrat se skloni k njej, naravnost pogrezne se vanjo kot na vrat v navpičnih strminah, gladkih oblih senožetih, travnatih obronkih, zarezah, prepadih k prvim naseljem, ki visijo nalepljena na strmem pobočju, a pod njim še vedno pada svet v globoke doline, vasica za vasico se vrsti v kolobarju naokrog kot v amfiteatru sem od zapadne strani: Trušnje, Očno bardo, Kras, nad njim Devica Marija, 751 m, Laze, Gornja in Spodnja Dreška vas-Dreka ali Drenchia, Trinko, Cuoder, Kraj, spodaj Pacjuh, Klobučarji na Briegu, Prapotnica, Debenjé, ki vse naokrog nanizane povezuje »asfaltana« cesta, za ovinkom še ponosno zravnan štoblenk na hribu; kmalu po tem za Rukinom se cesta nagne k Lombáju, Ljesam, Klodiču, naprej proti Šent Lenartu proti Čedadu. Da! – Vse visi, vse sili navzdol proti Čedadu, svet, vode, ceste in – tudi ljudje, kakor da so si vsi eno: svet in ljudje. O, drage vasice, pripete na Kolovrat med bukvami, gabri, javorji, jeseni, smrekami, ovšami, leskami, milo vas pogledamo, kako ste majhne, majhne z nekaj hišami in kakor da ste v strahu, tiščite skupaj, vendar ste živa znamenja v tem gorskem zatrepu. A kje so vaši ljudje, kje so vaščani, kje so mladenci? So še emigranti v Belgiji, Franciji, Švici, Germaniji, Kanadi, Avstraliji? In koliko jih je doma? Ne bomo jih naštevali, srce bi se nam trgalo. Ženske, starejši moški, kopice otrok dajejo nekaj življenjskega ritma, gibala tem izpraznjenim krajem, zraven še kravice, breze, cike, liske, bevke, sivke. Ni pa mlekarn, mleko odvažajo kar v mesto. Posadijo nekaj krompirja, fižola, repe, naberejo nekaj jabolk, hrušk, kaj več kovanja. Duji

praseti jih precej oškodijo. Nekoč so sejali ajdo in žito. Tudi to so pokončavali duji praseti. Seno, gnoj, drva vse znesejo v koših. Kostanj, repo, drva so vozili v Laške zamenjat za koruzo, no, zdaj pa pripuhajo iz mesta kamioni do zadnje hiše, naložijo in odpeljejo. Prav tod čez po Kolovratu, po Dreških senožetih ali u Brdu kakor oni pravijo Kolovratu, so kosili in kosili na kakih dvesto parcelah. Na koliko danes – bogve? Tako torej tudi planine zapuščajo, škoda za travico, ki je nizka med krtinami, globačami, robovi, a je bolj gosta, dobra, težka. Seno spravijo v vas v senike, v skednje kar na hrbtu. Tod čez so v dobrih časih nosili še kaj drugega na hrbtu, bogve koliko kontrabanta, tobaka in sladkorja iz Avstrije. Kakor so skromni, se znajo preživljati, ženske se zaposlijo v tovarni stolov, celo v daljnem Manzanu. Zjutraj se odpravijo, zvečer jih pripeljejo domov. Onemoglim pomagajo penzije, starostne, vojne, emigracija tudi nekaj pošlje. Pa še posije nekaj sonca v osamele, okrnjene družine, tudi izza Kolovrata se vsujejo zlati žarki na te domačije, viseče kot lastovičja gnezda, vmes pojejo petelini, žvižgajo kosi, hreščijo šoje, vrane. Slavčkov ni. So! Slavulje so. Gôri v senožeti, dol na njivicah, tam v lazih se oglašata zategnjena popevka zaljubljene čečice, hrepeneče po mladencu, po »fidanzatu«, ki ga ni doma.

O, sárčace moje
kakuò me boli,
pridi moj puobič
potrošt mi ga ti.

Jast te čakati več ne mô,
kjer mi leta gor gredò,
ku bom stara, me usi pustjò.

Žalost na žalost
nikjer ni vesejâ,
okuol muojga sárca
je zaljezla meglâ.

Kozjice sem pasla
iam gor na planinc,
muojga puobca sem vidla
tam dol u dolinc.

Pod robom sem pasla kozè
je paršu moj puobič'
povjedu m'je usè.

V dveh farnih cerkvah, v Dreški, zgoraj pri razgledni Devici Mariji 751 m in na daleč vidnem Štolbenku 754 m še pojò po domačih vižah. V glavni, srednji vasici, ki so ji zaradi kamenja nadeli pristno ime Kras, že mnogo, mnogo let oznanja Gospodovo in našo besedo pesniško navdahnjeni plevan Valentin Birtič, vdano preboleva vsakdanje marnje in tegobe, naslednik Čedermacev, Trinkov, pa glej, svojim ljudem hoče življenje olepšati, pesnice snuje, eno poznamo, ki se začne in konča:

Božični zvonovi
zvonite povsod,
budite iz revšč'ne
beneški moj rod.

Kako to, da v teh hribih okrog ni zaslediti nobenih znamenj od Società alpina ali pa od filologica friulana? Sicer so izdali že lep vodič Guida del Friuli – zares z natančnim opisom, s podrobnimi podatki, kakor bi ga tudi mi želeli.

Globoko pod vasjo se vije potočič Reka, to je tista voda, ki se nižje dol združi s potokom Koz'co, ta pa z Arbečem in ta z Nadižo. Tako mi razlagamo, da je Gornja in Spodnja Dreška vas Dreka-Drenchia dobila ime od potočiča Reke, ki izvira nad in pod vasjo. Ali se ne pravi prvi slovensko beneški pesnik Peter Podreka in ni učeni matematik prof. Anton Podreka in ali ni napisal knjigo »Slavia Italiana« znanstvenik

Carlo Podrecca? Tako ali tako pozdravljeni Birtiči, Lavrenčiči, Markiči, Cenčiči, Podreke...

Tudi dol k Soči padajo hude strmice prek senožetov, host, planin in pašnikov. Pod Hlevnikom, podrtim hlevom, životari spodnja planina, saj ne daleč nižje je naselje Foni s tremi družinami mimogrede nas odžejajo z batudo v hišah pri Ivanu, pri Podorehu, pri Gordeju, eden od njihovih se je rad po nemško pobahal, da je Fon von Fon in tako mu je ostal vzdevek »fonfonfon«. Nad Foni je vrh Na Gradu 1187 m. Od Fonov zdrči danes že avtovozilo do Kamnega. V prvi vojni je general Cadorna iz Kolovrata pre naredil cel baluard, trdnjavski sklop, ki bi bil nezavzet, če bi se v dolini med Tolminom in Kobaridom ne zgodil, kakor pravijo in pišejo – neki čudež! Še partizani so v zadnji vojni izkoristili te Cadornove trinčaje, kaverne, ko so se spopadali z Nemci. Res, Kolovrat je videl dve veliki vojni.

Kaj če bi še mi zapojali eno benečansko, za slovo s Kolovrata, kot da smo »beneški fantje«! Alo! Vzdignite! Tenor prime »čerez«. Držite pravi naglas! Alo! Tri-štiri...

Preliepa dolinca,
k' me vince rodi,
še liepš je moja 'jubca,
k' me pušjac nardi.
O, nardi mi bieu, bieu,
da bom drieve parpiéu.
O, nardi mi rdeč, rdeč,
da ti bom buj ušeč.

Slavič, ponočni tišac,
z grmiča na varšičac
zdihuje milo puoje,
kliče, kliče 'jubco s' ojo.
Poglej kuò uóne jasno,
paglej kuò luna sieje.
Obedan ne gib'je vieje,
obednega vietra nie
obednega vietra nie.

4. Nekoč je bilo jezero

Ja, prijatelji, dajmo, pospravimo. Glejte ga, Monte Cavallo, v Beneških Predalпах, tako sijajen v beneškem soncu, slovo bo vzel od lepega dne. Oj, ti Monte Cavallo, kako si se zagledal v Brda in Brda vate! Kmalu, kmalu ti zajaše krvavo sonce zlatega konja, 2250 v višavje razpenjenega, gizdavega, vrhovnega, ožarjenega v večerni tramontani. Človek, guarda e passa! Toda! Homines alpini liberi – procedamus! Alzatevi ragazzi! Podjum! Stojte! Kaj pa Livški Kuk, ki je s 1243 metri višji od nas? Keltski bog z njim! Dovolj smo že teh Kukov obrali. Prepustimo tega smučarjem, naj ga oni preorjejo, prekobalijo na dilcah, vlečnicah, v kristjanijah, v tombolah? In smo se že spustili na Gornje in Dolnje Ravne, na dve 1050 m visoki predalpski prijazni naselji med hišami, hlevi, skednji, s kakšnimi trinajstimi družinami, v trdnih hišah, kritih s korci kakor pri Šimancih, Levkih, Ferkajžih, Žefih, Kikih, Štengarjih, pri Lopatku, Petrušu, Pelužu, Toniku, Nacelnu, in pri katerih še? Nimajo več odprtih ognjišč, da bi se ob njih ogreli z domačo besedo. Vsi so pošteni Ravnjáni, vsi kmetovalci, ki pridno gojijo živinorejo, med katero zahrzajo tudi iskri konji, povzdigujoč kmetski ponos. Junčke dajo v zakol, posejejo njive, krompir in travo znosijo v koših. Žita ni, mleko prevzame mlekarna Kobarid, sir, skuto, maslo, drva nekaj navržejo, v Kuku in vrh Kuka pokosijo mnogo senožeti, poklestijo in očistijo hoste, kar jih ni od občinskega gozda, dvolastnikov je malo, več jih je z onkraj. Po posestih so senožeti v kompleksu delili na ldrski (po vasi ldrsko), v Beneški (prav na vrhu) in dalje v Kamenski Kolovrat. Sicer mu Kobaridci pravijo Kolovrét. Solarji iz Ravni se po petem razredu v Livku kaj radi vpišejo v višje razrede v Bovcu, nastanijo se v dijaškem domu. Seveda potem z veseljem deklamirajo Gregorčičevo pesem Kmetski hiši. Kobariska tovarna zamika le redke delavce. Ob nedeljah vedrijo Ravnjáni na Livku, najprej se potožijo Bohù, nakar odložijo in vtaplajo dnevne marnje in skrbi v gostilni Matajur.

Za robom se izmotamo iz gošče, velika svetloba se odpre, Livško sedlo. Ali se ne blešči pod nami očarljivo livško jezero, prelivajoče se med Kukom in Matajurjem in ali se ne v njem zrcalita gornji in spodnji grad in ali se ne med obema spleta ljubezenska vez: v gornjem zal vitez – ženin, v spodnjem zala grajska nevesta? Razume se, da oba morata biti lepa in tako je tudi ta zgodba lepa, ta romantična predstava. Jezero pa je končalo svojo romantičnost, se je že zlilo, malo v Soško dolino

Stara gora nad Čedadom (Castelmonte), zadaj desno Krn, shajališče goriških Slovencev in Furlanov

malo v Benečijo, pa je zrasla vas, ki je dobila ime Livek. Učeni beneški Slovenec je odkril to Livško jezero.*

V Plan. Vesniku 1969 št. 6 je pridni Ivan Šavli lepo opisal Livški Kuk kot manj znani vrh pa še kot znamenito italijansko utrdbo skupaj s Kolovratom še za prve vojne, potem tudi o sijajni Livški – smučarski koči. Končno smo le prijadrali do zadnje postaje, od Ročinja čez Kolovrat do Livka, v eni dnevni svetlobi. Morda smo se preveč zagovorili, zdaj se oddihavamo po hišah, v prijetni izbi z okenci, s škrlati in pelagonijami na njih, s starimi nabožnimi podobami na stenah, s pogrnjeno mizico, s kmetško južno na mizici v veseli družbici, z domačo toplo govorico.

Livek leži v kotlinici, 695 metrov meri na sedlu, na prehodu, na razvodju med Posočjem in Ponadižjem, z Jakobovo cerkvico na gričku, s šolo, krajevno skupnostjo, bivšo mlekarno, s hrami v ulici. In njegova naselja Perati, Avsa, Jevšček se jasno razgledajo na strmih pobočjih skrajnega Matajurjevega vznožja. Golobi pa so ob cesti na enem koncu, Šturmi na drugem koncu vasi. Družine so majhne, preživljajo se z živinorejo, s prodajo drv in s pridelki, kakršni so pač v hribih, zraven še kaj koruze, rži in sadja. Če sadje dobro obrodi, kuhajo žganje, ki ga pijejo kot zdravilo, največ poleti, kadar kosijo, se namoč potijo in pijejo vode iz škafov s korcem. Ali kosci še pojo po senožetih stare narodne kot nekdanj, da je odmevalo dol v Benečijo in so se otroci, ki so jim pomagali, ob šaljivih prizorih nasmejali iz vsega grla? Ali še pasejo in vriskajo vaški pastirji po senožetih? Preveč lepih vprašanj.

Livek je po Napoleonovem porazu prišel pod Avstrijo, gotovo iz strateških razlogov, dolga stajetja se je prebijal pod Beneško republiko. Država, ki je imela ključ od Kolovrata in Kuka v rokah, je obvladala najvažnejši del Soške doline. Med Beneško republiko in Avstrijo je tekla meja po hrbtu Kolovrata in Kuka proti Matajurju, pozneje ravno tako med Italijo in Avstrijo, vse kakor danes. Pri Golobih je še vklesan v steno beneški grb. »Uarda« so rekli Livčani temu znamenju, to je: Guardia – Straža. Dolinci so zmerjali Livčane z Benečani, Livčani dolince s puntarji, in tako so si bili bôt. Avstrijsko-beneška meja je bila takole vpisana:

* Livško jezero – epska pesem, spisal Anton Klodič, vitez Sabladski. Izdala Narodna tiskarna v Gorici 1912. Anton Klodič, roj. 1836 v Klodičih, umrl 1914 v Trstu, je bil profesor, klasični filolog, pisatelj.

»Od Mie na Rompet, od Rompeta Namataior kirie narvisce chocher camen anu voda parti, od Mataiura na Liuac, od Liuca na Colovrat, od Colovrata do Clobuzara itd.«* (Od Miije na Rumpet, od Rumpeta na Matajur, kjer je najvišje, kakor kamen in voda deli, od Matajurja na Livek, od Livka na Kolovrat, od Kolovrata do Klobučarja.) Med prvo svetovno vojno so razgledali s Kuka položaj kralj Vittorio Emanuele, Cadorna in francoski generalisim maršal Joffre. Livek je bil pod Avstrijo natanko sto let (1815 do 1915).

Vi možanci, ki so vam značilna domača imena: Poliš, Opaldar, Turk, Gašper, Papež, Škof, Projc, Vedež, Piber in kdo še – kako je? Boljše volje? Se spominjate, da so vaši predniki hodili nekoč »hauzirat« od hiše do hiše, okrog prodajat razno blago? Prešlo je. Pa danes, ali kaj obrajate, če vaš Livek pridobiva na slovesu, se odpira svetu, turizmu, planinstvu, športu, prometu? Seve, da to ni vse, mora k temu še vaša zemlja doprinesiti svoj delež. Imate planinski stan na Mrzlem vrhu? Prav! Planinske markacije pa ne vodijo več tako proste na Matajur? Vaša slavna rodbinska imena Medveši, Hrasti, Dreščeki, Golobi, Šturmi, Perati, Mateliči, Faletiči gotovo razodevajo kaj pomembnega iz vaše kronike? Nas zanima tudi to, kar smo doznali, da se je nekaj družin kakor Mateliči, Faletiči priselilo z juga, iz okolice Sarajeva, saj je še danes selo nad Sarajevim Faletiči? Družine da so bežale pred Turki z živino vred in da jih je Beneška republika naselila na meji proti Avstriji? Tako je razumeti, zakaj ima livška govornica mnogo srbskih izrazov. Poslušamo vas Livčane, kako pojoče zavijate v benečanskem žargonu, saj ste sosedje, polni ste še pravc, pesmic, vraž, zgodbic prav z benečansko domiselnostjo in navdahnjenostjo? In je res, da v poletnem času okrog desete ure zagledate, kako pade senca na Krn – v znamenju pipe? Kakor koli, vseč so nam vaši prividi, toda, se kdaj zavedate, kaj bi veljal vaš Livek brez Krna, in podobno, kaj vsa nadiška deželica brez Matajurja?

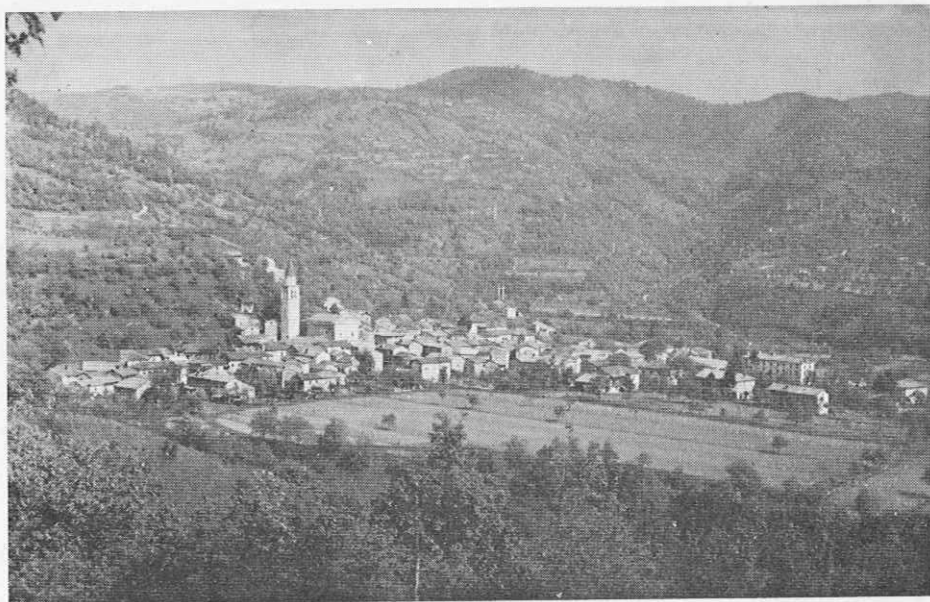
Odpočivamo se v hiši. Hoj, čečé, čečice, kosci, grabljice, gospodarji, hodili smo danes po visokih planincih, po zelenih košenincih, z vsem spoštovanjem po vaših stezah. Zadišalo je po črni kavi, poživiljajoča tekočina se je prelila po utrujenih udih. V tem so nam otroci prinesli telohov, žafranov, zvončkov, cele šopke izpod Kuka. Vendar, vendar 'ludi božji! Ne slutite, ne vonjate? Zadišalo je po pomladi, po pomladi...

* Iz zapisnika campoformijske kapitulacije 1797, grofovski arhiv v Tolminu – po Simonu Rutarju, Zgodovina Tolminskega.

(Članek je bil nagrajen v natečaju PV 1971)

Rócinj, izhodišče naše poti na Kolovrat

Foto VI. Bavdaž

VIHAR

ING. VITEK SMOLEJ

Naslonila se je na steno in ga gledala kako vdira v kočo. Najprej je skušal zlepa. Iskal je med hlodi v steni in po podboju vrat za ključem. Potem je stiskal zobe in se napeto trudil, da bi segel s premrlimi prsti v žep po svojih ključih. Pritajeno je zaklel in odnehal. Ozrla se je preč in zamižala. Noge so ji odpovedale, da se je sesedla v pršič.

»Vstani,« je živčno zavpil. Ni ga poslušala. Zavpil je še enkrat, divje, že nevarno. Prevalila se je na kolena in se ob steni potegnila kvišku.

Golih rok je motovilil okoli tečajev na oknu in jim poskušal priti zlepa blizu. Odnehal je in začel drgetaje sesati prste. Dvignil je zbeگان pogled in obstal.

»Kaj tako gledaš,« je dejal, ne da bi nehal drgetati.

Molčala je in se komaj vidno nasmehnila. Pijano je zgrabil za cepin in ga v navalu besa zataknil pod tečaj in potegnil. Skozi meglo utrujenosti je slišala, kako je zazvenelo steklo. Počasi je zdrsnila ob steni znova v sneg. Moral jo je zgrabit in stresti, da se je premaknila. Zarjovel je nad njo, da je vstala.

– Nevaren je, je premišljevala. – Utrujen je že toliko, da je nevaren. Čuti, da ne bi dolgo trajal, če bi morala še naprej v metež. –

Potegnila se je ob steni do okna. Stopal je majavo ob njej in jo skušal podpirati. Roka se ji je zdela bolj peza kot pomoč. Odrinila ga je in se pognala na okno. Spet so ji pošle moči, da je obvisela in začela drseti nazaj. Šibko jo je skušal zadržati. Vgriznila se je v ustnico in prišla čez.

Hitro ji je sledil. Padel je nanjo in nevažen teme začel tipati okoli sebe. Vstal je in začel mrzlično iskati nekaj, kar bi za silo prekrilo razbito šipo, skozi katero je sipalo sneg.

– Ta boj že ni več pošten. Postal je majhen, nezanesljiv, ni več zaupal sam vase. Začel je z zvijačami, ki jih uporabljajo samo grdobe. Proti tej sili, ki naju preganja, lahko pokaže samo hrbet in beži pred njo. – Zaječala je, ker se ji je začela v prste vračati kri. – Moči mu ni zmanjkalo. Volje tudi ne. Samozavesti nima, boji se poštene boja. –

Odprla je oči in gledala, kako samozadovoljno, mrzlično popravlja okno. »Preobleci se,« je dejal.

Odnehal je z oknom in trepetajoč vrgel s sebe mokre cunje. Oblekel je suho srajco in ji vsilil ostalo.

»Zgani se,« je dejal in stopil bliže. Nekaj časa je nerazumevajoče stal in gledal; potem se je spustil k njej in poskušal mirno, vsakdanje reči: »Je kaj narobe?« Nasmehnila se je in začela slačiti mokro obleko.

– Je kaj narobe? Zunaj naju preganja metež, on pa sprašuje, če je kaj narobe? Zasulo naju bo do okna, on pa sprašuje, če je kaj narobe. –

Začutila je njegovo roko, kako jo je pobožala po laseh in licu. Bila ji je obupno tuja, da jo je kar zmrzilo.

Premagala se je in dejala: »Nič ni narobe. Utrujena sem. Oba sva utrujena.« To so bile njene prve besede, odkar je prišla v kočo. Narejeno veselo je dejal: »Kaj pa drugega; utrujena, ha, seveda!« Tudi on je slišal neizrečene misli.

Zagriznila se je v ustnico in zajokala. »Utrujena sem,« je skoraj zavpila in zahlipala v njegov hrbet. Čepel je ob nahrbtniku in mrzlično brskal po njem. Začutila je steklo ob zobeh in zapeklo jo je po grlu. – Utrujen si, – je brez besed zavpila. – Ne moreš več. Izdajalec. –

»Kje si?« je zašepetala in se krčevito zasmejala. Potem se mu je zvila v naročju in mu potisnila nos v vlažno blago pod pazduho. »Kruli ti po želodcu. Moral bi vzeti sodo bikarbono.« Spet se je trepetaje zasmejala in trgala stavke tiho iz sebe.

»Se spomniš, ko sva ležala v parku. Krulilo mi je v želodcu. In si potem rekel...«

Zasopla je in se skušala spomniti, kaj je hotela reči. »Da, in si gledal klobase in se zaman trudil...« Stisnila se je še bliže k njegovi toploti in mrmrala: »... in nekdo... nek Italijan... je hotel kupiti... travo od naju.«
Skozi opno spanca je čutila, kako jo pokriva s spalno vrečo. Zaslišala je brnenje kuhalnika in zgrmela po stopnišču v temo...

Stala je na robu pločnika in mahala taksijem. Vsi so bili polni, skozi okna je videla vijoličaste številke na taksimetrih in profile potnikov, pokrite z melonami. Soferji so ji hoteli mahati, vedela je to, pa si niso upali zaradi potnikov.

Ob njej se je pojavil stražnik v črnem, s svetlo kokardo na čeladi. »Vam mogoče smem pomagati, gospodična?« se je sklonil k njej.

»Da, res, ali bi bili toliko prijazni,« je olajšano vzkliknila. »Domov bi rada.« Stražnik se je priklonil in dejal: »Oprostite, pomota.«

Znašla se je ob nekem znancu iz črne škatle, na ramenu je nosil dvanajststrunsko kitaro in ji govoril: »Pojdi, pobarvaj si zobe na belo in stopi tri korake nazaj; čaka te. Ne more več čakati, sedaj si je tudi že on prebarval zobe in že je pod anestezijo. Na oni strani je, pomahaj mu.« Sel je od nje in mrmral: Quasimodo je imel prav, tudi ti imaš prav...«

Po naslanjalih klopi v parku so sedeli vratarji in si zvijali cigarete, njeni kipi so bili že zaviti v slamo, da jih odpeljejo. Skozi žive meje, ki so uokvirjale park v splet geometrij, se je potegnila rjava, mastna sled buldožerja.

»Kje je steza devet,« je šepetala. »Kje je steza devet?« je vprašalo iz zvočnikov, da je odmevalo po dvoranah. »Steza devet? Greste na Zahod?« je dejal Maks in razkrečil ustnice. »Kaj pa Japonska?«

»Ne, ne na zahod, na Japonsko še manj; domov, sedaj je nehalo deževati in ne morem stopiti tri korake nazaj, čeprav imam prav...«

»Kje pa ste doma, gospodična?« so se zgrnili nadnjo obrazi. »Vas smemo zape-ljati?«

Hitro je zaprla škatlico vžigalic in se ozrla, če je ni kdo videl.

Zbudil jo je in ji zrl v obraz, ki ji ga je zmeščalo spanje. Vanj so se spet začele risati črte budnosti, oči so se ji najprej nerazumevajoče premikale po njegovih ustnicah in bradi, po čelu; potem ga je spoznala in se nasmehnila.

»Sanjala sem; čakal si me na oni strani, bil si na operacijski mizi, pod anestezijo,« je zamrmrala. Vzela je posodo, ki jo je ponudil in srkala vroč čaj: »Imaš še vedno Greto Garbo za lepotico?« je vprašala.

Nejeverno se je zasmejal in zmajal z glavo. Vstal je in stopil k oknu. »Bi lahko hodila?« je vprašal. Pohukal je v steklo in zarisal v led svetlo piko. »Kako je zunaj?« je strahoma vprašala. Plima zadovoljnosti in občutka varnosti, ki ji ga je vlil spanec, je ob spominu na prestano vsahnila. Spet se je počutila šibko, tako šibko.

»Nehalo je snežiti,« je odgovoril in skušal razločiti pokrajino za oknom. »Mislim, da se vidi že čisto do gozda. Koliko snega,« je zavzdihnil. »Meter in pol.«

»Veš, da mi je najhuje drugi dan,« je tiho rekla in preložila težke noge. Po prstih jo je skelelo.

»Pomrznila sem,« je skušala malomarno reči, pa ji je strah zadrgnil sapo. – Sedaj bi morala biti obadva doma, skušati pozabiti na prestano in nehati že enkrat s temi borbami in zmagami, ki naju toliko stanejo, – si je mislila. – Nehati bi morala s tem nesmiselnim trpinčenjem. –

Zbrala je voljo in skušala vstati. Tresoč se od nabora se je naslonila na steno in po telesu jo je oblil mrzel pot. Položil ji je roko na ramo in vsa težka je zdrsnila na tla. Bolečina ji je pritegnila noge čisto pod brado.

»Pomrznila, seveda si pomrznila, si mislila, da te bo sončarica,« je nataknjeno dejal.

»Tudi jaz sem pomrznjen; tudi pri meni ni govora o sončarici.« Gledal jo je in se ji nasmehnil. Tudi ona se mu je nasmehnila, ne da bi vedela, zakaj, vendar pa napol sluteč, čemu: »Lepo je. Hvala ti, res je lepo.«

»Ha, Greta Garbo,« je zabrundal in vstal. Začutila je, kako ji snema čevlje in maže prste s hladno, pekočo vazelino. Potem ji je potisnil v roke novo posodo in ukazal: »Jej. Vse pojej.« Samogibno je nosila v usta žlico in silila grlo, da požira.

Medtem je začel skladati nahrbtnik in pregledovati opremo. Strahoma je gledala, kako spravlja na pol posušeno obleko in pripravlja krpelje.

Srce jo je začelo daviti v grlu, da je spet zajokala: »Ne hodi,« je izdavila in žlica

ji je zazvenela med zobmi. – Ali ga je spet strah? Menda noče pobegniti; sedaj ko je vse spet v redu in mirno, ko sva ubežala in se skrila. Ne zapusti me, sedaj ko sem pri tebi, in je vse kot kaka mora nekje daleč od naju. Sedaj ko je konec tega pekla. – Na glas je zaječala. – Ko te ne bo, – je mislila skozi solze – me bo spet začelo zebsti, skozi okno bo silil veter in sneg in spet bom sama, sama. Sama, – je skoraj na glas zavpila.

Stal je pred njo, zavil v puhovko in šale. Smehljaj se je in rekel s hripavim glasom: »Zdrži do jutri. Ponoči sem dol in zjutraj smo nazaj. In pazi na vžigalice.« Utihnil je in pristavil: »Ne delaj neumnosti. Vse bo še dobro.«

»Vse bo še dobro,« je ponovila z visokim glasom na robu solza, vedoč, da ima prav kot vedno, in hkrati čutila, da ti naponi niso zadnji; da jih bo še toliko, da ju bo iz njih reševalo samo zaupanje v njuno bodočnost.

»Vse bo še dobro,« je ponavljala in zaspala, medtem ko so jo po grlu žgale solze.

V PRISOJNIKU

CIRIL PRAČEK

Petek, slab začetek, so rekli, nama pa je bil naklonjen. Že lani sem imel namen potegniti smer čez zahodno steno Prisojnika, kajti toliko variant ima, da je vredno poizkusiti.

Šele ob osmih zjutraj sva šla z Jesenic in zato ni čudno, da sva se znašla pod steno šele ob polenajstih. Nič kaj primeren čas za vstop, še posebno ne v prvenstveno smer. Za vsak primer sem imel sicer v oprtniku še rezervni pulover, vrhnje hlače in kos polivinila, toda že tu spodaj je zelo mrzlo vleklo. Kaj šele lahko pride ponoči v steni?

Postopek za plezanje nove smeri je navadno tak, da sediš ure in ure pod steno in študiraš natančno vse možnosti. Potem se odločiš.

Z nama ni bilo tako. Prišla sva enostavno pod neznano steno in le opreme sva imela dovolj. Osemdesetmetrsko vrvi, zadosti klinov in vponk, svedrovce in svedre in 40-metrsko pomožno vrvi. Gledala sva, kje naj vstopiva. Po zahodni strani naravnost navzgor stena ni privlačna. Zdi se gladka, previsna, nepristopna. Šla sva kar na slepo okoli stene na ógleda. Zavila sva že čisto na severno stran, okoli dvesto metrov s sedla po stezi, ki pelje s sedla proti vstopu na jeseniško pot skozi okno. Tu sva opazila grapo, ki dopušča vabljev vstop v steno. Takoj sva zgrabila za ponujeno roko. »Dokler bo šlo, bova pač šla, potem pa nazaj.«

In šlo je začuda prav do vrha, čeprav ne najlažje.

Vstopila sva po grapi navzgor, nenavezana, do viharnika, ki je bil ostanek drobnega in majhnega drevesca. Tu sva se navezala. Prvo dolžino sem šel po poševni polici desno navzgor. Bilo je lahko plezanje. Z vrvi je potekla tudiolica. Zabil sem trden klin in varoval.

»Naj grem jaz naprej?« je vprašala Mica.

»Zakaj pa ne, če bi rada.«

Vedel sem, da dobro pleza, vsaj tako kot jaz, če se to lahko imenuje dobro.

Toda za izpremembo je vodila smer navpično navzgor v precej težki plezi. Počasi mi je polzela vrvi preko rame, in ko je šla preko roba, je polzela še bolj počasi. Nemi jezik, ki vpije o tovariševi borbi s težavami. Mica je izginila za rob, nič več se nisva mogla sporazumeti. Vrvi se je iztekla in ustavila. Delala sva tako, kot je to običajno v takem primeru. Izbil sem klin in parkrat potegnili za vrvi. Razumela me je. Vrvi se je napela, počasi sem napredoval. Iznad previsa je bila zelo izpostavljena prečka, nato lažji svet naravnost navzgor.

Zatem sva plezala menjaje se poševno navzgor v desno po lahki, vendar izpostavljeni polici. Police je bilo konec in na vrsti je bila zopet Mica in to zopet v težavi previs. Nekako s težkim srcem sem doživljal to enakopravnost, zahotelo se mi je težke pleze; zakaj ima vedno le ona »srečo«, da se bori s težavami?

Vrv je tekla po centimetrih in tudi ustavila se je. Zapelo je kladivo. Ženska roka, kladivo in klini, to nekako ne gre vedno čisto lepo skupaj, čeprav priznam dekletom, da odlično plezajo. Spodaj v prvem previsu je zabila en klin tako močno, da sem ga izpulil z roko, drugega je zabila v redu. Tu v drugem previsu je opravila delo bolje, klina sicer nista šla globoko v skalo, toda držala sta dobro. Zelo dolgo je trajalo, preden sem lahko izpel iz klina in vrgel zanko prek bloka, kjer sem še dodatno varoval. Med plezo čez ta previs je pometla veliko kamenja navzdol. Ko mi je grmelo čez glavo, sem vsakokrat napel mišice in čakal... Nič se ni zgodilo, deklinski glasek me je pognal naprej v previs. Kline sem poizkušal izbiti, spomnim pa se, da mi je uspelo izbiti le enega, nisem našel ravnovesja, da bi izbijal.

Zopet lahka pleza do konca mojega raztežaja, ona pa bi morala v nerodno in izpostavljeno zajedo.

»Grem še en raztežaj naprej, saj boš ti preplezala vsa težka mesta.«

Nič ni imela proti, zato sem nekoliko »nagagal«. Napol zajeda, napol kamin, gladko, tudi krušljivo, nič oprimkov, nič stopov. Sem in tja centimeter široka izdolbina, čutil sem, da mi bo raztrgalo mišico pod kolonom, če bom še dolgo stal samo na prstih leve noge. Pričel sem goljufati s trenjem. Po centimetrih sem rinil naprej in ravno prav upehan privlekel kljuse na varno čez previs.

»Čestitam,« se je oglasila daleč spodaj, »imel si težko delo, opazovala sem vsak gib.« Kje je moje kavalirstvo, že dvakrat bi ji moral čestitati, pa sem bil tihi. Kar nerodno mi je postalo!

Hitro je bila za menoj. Do tu sva imela lahko izbiro, kje naj lezeva. Sploh nisva imela kaj izbirati. Police, ki so vodile poševno v desno navzgor, so naju priklenile v svojo smer. Sedaj sva bila pred nerodno odločitvijo, ali v levo čez previs naprej na polico, ki je vodila v levo, ali v izpostavljeni kamin poševno desno naprej. Mene je vlekle v levo, njo v desno. Seveda ni nobenega dvoma o tem, kam bova šla, šla bova v desno. Vsak pameten človek vendar ve, da ima »ona« vedno prav. Niti se nisem dosti upiral, kajti kamin je bil res nekaj posebnega, v začetku previs in gladek, nato strm in razčlenjen.

Na vsak način je hotela poizkusiti, ali ga bo zmogla. Ocenil sem ga na oko s krepko štirico, poleg tega pod njim še dvesto metrov »zraka«. Dve uri nama je vzel ta raztežaj vrvi. Res dobri plezalci, ki bodo ponavljali to smer, ga bodo zmogli v četrto ure, morda tudi hitreje, prvopristopnik pa ima svoje težave. Čudne stvari so se dogajale v tem previsu. Zabila je pet klinov, potem mi je priletela na glavo, toda ne z vso silo, ker se je že sama ujela na vpeti vrvi; upognil se ji je klin, na katerem je stala, in spet je morala začeti znova. Končno sem ji dal lestvice, da jih je vpela. Na tihem sem ji moral priznati, da je odličen borec, da odlično leze in da ima živce iz jekla.

Vstop v kamin je res precej neroden, ker nima niti stopov niti oprimkov, zabiti moraš samo specialne kline (Cassinove »ribe«), ki jih pa nisva imela, razen enega samega. Ko je vrv potekla, sem vzel njen oprtnik, ga vpel na vrv nad seboj in izkoristil lestvice. Klinov nisem mogel izbiti; ker nisem mogel uporabiti samovarovanja v ozkem prostoru, sem vse pustil v steni. Po tem, da v tem kaminu ni bilo nobenih klinov, sem za trdno vedel, da tu ni nihče plezal navzgor, kajti poznati bi se moralo, če bi tu kdo zabijal in izbijal.

Bila sva pod visoko previsno ploščo. Le v desno je kazalo, da bi morda šlo naprej. Šel sem naprej navzgor, nato v levo, zabil trden klin, nadaljeval v desno, zabil še en klin in na koncu še en klin na stojišču. Čas naju je že močno priganjal. Bližala se je že sedma ura. Sonce je sililo k zatonu, midva pa šele na polovici stene. Zato sem šel zopet naprej. Za lusko v levo, pod previs, ki je kazal edini možni izhod prek

nagrmadenih blokov navpično navzgor. Iskal sem trden oprimek, da ne bi porušil ravnovesja težkim blokom in ga s težavo našel. Moral sem stopiti na nastavljeno kamenje, ni druge izbire. Počasi je bilo tudi to za nama.

Odprla se je lahka plezarija, kar je bilo zelo prav, saj bi sicer morala bivakirati. Ura je bila že sedem zvečer, do vrha pa je bilo še daleč. Po grušču sva jo ubrala v kaminsko grapo, ki je imela trdne oprimke v lahki plezi. Iz tega kamina sva dospela na gruščnato in s travo poraslo pobočje. Za tem sem našel gamsjo stezico, ki je tekla skoraj vodoravno desno, po tej sva zašla preveč v desno, morala sva kratek del sestopati in zavila desno od izrazitih, okoli 30 metrov visokih stolpičev, po slabo razčlenjenih strmih ploščah na sedelce pod stolpiči.

Od tu je sledil spust navzdol za pol raztežaja v snežno grapo. Prek grape sva se vzpenjala po lažjem svetu in dosegla izstopne kamine v smeri Razinger-Novak.

Lovila naju je tema, ko sva hitela skozi te neskončne kamine in zajede, vsaj zdelo se mi je, da jih ni konca. Na vrhu naju je pozdravila luna, ki se je motala med oblaki. Ocenil sem strmino za sestop in ugotovil, da bova lahko prišla do steze. Imel sem s seboj tudi svetilko, torej ne bo treba bivakirati.

Ni bilo več treba hiteti, zato sva z lenobno slovesnostjo pospravljala opravo v oprtnike. Kakšen užitek, če te čas nič več ne preganja! Previdno sva sestopala do steze in občudovala pokrajino v lunini svetlobi.

Greben Lepega špičja se je svetleje odražal iznad močno temne trentarske doline. Temni gozdovi in čadasto ozračje niso dopuščali mescu, da bi prodril v globine. Zato so bili kontrasti težki, moreči, grozljivi.

V topli planinski domačnosti pri Kristini sva si šele privoščila v pozni nočni uri večerjo in pijačo. Na Tičarici so že zaprli, pri Kristini ni nikdar zaprto, še posebno ne za alpiniste.

Tako je minil lep dan in tako se je rodila nova smer v Prisojniku.

NA MATTERHORN

ANDREJ PREGELJ

Kot strojnik v oddelku VF našega inštituta sem bil naprošen, da bi začasno odpotoval v švicarsko mesto Grenchen. Z veseljem sem sprejel vablljivo ponudbo. V Švici sem delal dobrih deset mesecev. Ker ob sobotah v Švici uradno ne delajo (pač pa se krepko dela po devet ali več ur na dan, pogosto tudi za vikend, če je sila) sem imel teoretično vsak teden dva prosta dneva za izlete po tej alpski državi.

Ko se zdaj spominjam svojih pustolovščin, mi je kar žal, da nisem bil še večkrat v gorah. Nanje me namreč vežejo mnoga doživetja in občutki, ki jih do tedaj še nisem spoznal: Sam sem šel preko nevarnega ledenika, smrt v gorah, tovariška pomoč, pa tudi posmeh in »nasveti« izkušenih planincev pomanjkljivo opremljenemu Jugoslovanu, ki si noro želi priti na vrh, poslabšanje vremena, zašel sem, počitek v tišini in samotni nad prepadi s premišljevanjem o svetu in sebi, nebeški razgledi ob vzhajajočem soncu in še kaj.

Izmed vrhov, na katerih sem bil, mi je nepozabne spomine zapustil Matterhorn. Že po svoji obliki se mi zdi, da z našim Triglavom in Jalovcem spada med tiste gore sveta, ki imajo posebno značilno lepoto, svojevrsten obraz. Njegova silhueta se ti vtisne v oko kot melodija lepe pesmi v uho. »Samo enkrat jo slišiš,« pravi Janko Mlakar, »in že ti ostane v spominu; in kadarkoli se oglasi, ti vselej znova ogreje srce.« Prvič sem ga videl na skupinskem izletu v Zermattu v začetku lanskega oktobra in kar takoj sem si srčno zaželel priti nanj.

Imel sem srečo. Sredi oktobra sem izvedel, da je v našem kantonu ponedeljek 1. novembra dela prost dan. Torej zame trije prosti dnevi skupaj ali z drugimi besedami – Matterhorn!

Konec meseca oktobra sem precej »cincal«. Spraševal sem znanca o poteh na to znamenito goro, o vremenu, o snegu, o potrebni opremi... Odgovori niso bili navdušujoči.

V soboto zjutraj sem stopil v Grenchenu na vlak z najnujnejšo planinsko opremo: Z izposojenim švicarskim vojaškim nahrbtnikom, nabasanim s hrano in obleko, z rabljenimi derezami, ki sem jih kupil v Švici in prvič preizkusil pri vzponu na Bietschhorn, 3934 m, z baterijo in piščalko, ki sem ju vedno jemal s seboj za primer, da bi moral klicati na pomoč in pa z mojo »Vero« – fotoaparatom. Vreme je bilo lepo. Za mano mine Bern, Thun in Lötschberg. Izstopil sem v Coppensteinu. Od tu sem nadaljeval pot proti Zermattu z avtostopom, ker sem upal, da bo hitreje, kot pa delati ovinek po železnici in še prestopiti na zermattskega »karničana«. Toda avtomobilisti ustavljajo poredko. Po treh ali štirih prestopih, po zanimivih pogovorih z vozniki sem se končno – šele okrog dveh – le znašel v Zermattu, v tem shajališču elegantnega sveta. V mislih sem le še površno slišal prigovarjanje znancev, ki so mi svetovali vzeti vodnika in mi zaželeli srečno pot, kajti moj pogled se je že zazrl vanj, o katerem sem sanjaril že ves mesec. Dobro, da še ni bil zasnežen, tega sem se najbolj bal; nisem imel namreč ne rokavic ne cepina. In bil sem sam.

Matterhorn! Nobena gora ga ne zakriva, noben vrh v bližini ga ne dosega. Sam stoji, silovit kot velikan in izziva neboljšenega človeka v svojem vznožju.

Zdaj pa urno pot pod noge; še podnevi bi rad do kočice na Hörnliju 3260 m. Lahko bi sicer večji del vzpona opravil z žičnico, toda odločil sem se za hojo. Če mi uspe priti na vrh, želim to opraviti brez pomoči tehnike. In pa: steza gre nekoliko zahodneje in morda ujamem tam še malo sonca. Napotil sem se skozi vasico Zmutt, kjer so me presenetile mnoge že zapuščene, zelo preproste, lesene, s kamni krite kočice, revne, skoraj bi rekel prerevne za Švico, za okolico »svetskega« Zermatta. Pot je zavila navzdol čez grapo in spet navzgor proti vasici Staffel. Že pred njo, ko se je gozd pričel redčiti – višinomernik je pokazal okrog 2000 m – sem spet uzrl vrh svoje gore. Kmalu sem bil na golem, s travo poraščenem pobočju in ker sem z zemljevida in s prospektov ugotovil, kje je kočica, sem jo ubral kar počez. S soncem nisem imel sreče; obsevalo je drugo stran Matterhorna, jaz pa sem se vzpenjal po strani, ki je ob tem letnem času vedno v senci. Imel sem lep razgled na južne bregove Mischaelske skupine obsijane z večernim soncem, na oba Gabelhorna in na Zermatt, ki je že popolnoma tonil v senci Matterhorna. Nikogar nisem srečal; verjetno so bili ljudje za grebenom, na poti, ki drži od žičnice. Ko sem tako razmišljal, predvsem o naslednjem dnevu, sem okrog poldnevih dosegel greben in zagledal kočico. Kar oddahnil sem si, kajti mračilo se je že. Neverjetno! Popolnoma zapuščena je. Resnično! Zaklenjena, okna skrbno zaprta in celo zabita, ključa ni najti. Torej je Hörnli Hütte še v zimskem spanju. Lepo, toda kje naj prespim jaz? Na zvezdnatem nebu je svetila luna in če bi šel spat v kočico pri žičnici, bi do tja verjetno ne izgubil poti. Toda to bi pomenilo dve uri poti navzdol in za jutri precejšnjo izgubo. Čeprav mi je bila misel, da bi moral vdreti v hišo, neprijetna, sem sklenil storiti prav to. Poizkušal sem pri oknih. Nič. Vrnil sem se k vratom. Trdna vrata so to; otipal sem ključavnico in z baterijo iskal najšibkejše mesto. Odkril sem dva zapaha: enega pri tleh in enega čisto zgoraj. Hura! V koči sem. Zebe me še, zato si hitro uredim v zgornji sobi ležišče na pogradih.

Ponoči me prebudi ropot. Tatovi, me spreleti. Enakomernost hrupa pa pomirja. Čez čas ugledam svečo, ki se pomika po stopnicah navzgor. Dva sta. Močno se prestrašita, ko ju iznenada pozdravim iz teme, vendar po tem pogovor hitro steče. Francoščina je naš jezik. Študenta iz Züricha sta, Markus in Peter. Oba dobro poznata Slovenijo in eden je že bil v Triglavski steni. Tudi onadva nameravata na vrh. Považita me v navezo, kar sprejemem z velikim zadovoljstvom, saj se mi bodo moje sanje morda tako lažje uresničile.

Okrog štirih zjutraj naslednjega dne se skoraj istočasno zbudimo. Poti pravzaprav ni več, pač pa vedno bolj strm greben, ki ga moja dva znanca dobro poznata, tako da ne izgubljam časa z iskanjem prehoda med velikimi skalami.

Tema počasi izginja. Ugasnemo svetilke: onadva čelne, jaz pa ročno, kar mi močno olajšuje plezanje. Nismo še navezani. Hitro se dvigamo. Švicarja se čudita moji kondiciji, ki nekako ni v skladu z mojo »alpinistično« pojava: dolge nedeljske hlače, v Ljubljani kupljene, vetrni jopič, nobene posebne gorniške opreme. Posodita mi rezervni par plezalskih rokavic.

Jutro se poraja, nebo se svetli. Čutiti je že sonce za Monte Roso, vrh Matterhorna temno-oranžno žari. Kot velik zob iz rdečega zlata je. Skalovje pod njim je mračno, spokojno še spe doline. In spet plezanje, malo počitka, plezanje in ob devetih dosežemo kočo Solway, leseno kočico na višini 4003 m. Tu se navežemo; fanta imata dolgo vrv in me vzameta v sredo. Še 470 m vzpona je do vrha. Že se pojavljata led in zmrznjen sneg med skalami. Tudi nekam utrujen postajam. Verjetno je temu vzrok redkejši zrak, saj je pritisk pri tej višini le še ca. 450 torrov. Prečkamo majhno, toda zelo strmo snežno ploščad nad tisočmetrskim prepadom. Dobro, da imata znanca cepine. Vsekamo nekaj stopinj in že smo spet v skalah.

Vrh! 4477 m. Sreča in zadovoljstvo! Ura je polenajstih. Sredi Alp smo, sredi največjega evropskega gorstva. Okrog in okrog vrhovi. Iščejo jim imena. Nato zadremljemo.

Poldne je, mi bi pa še kar spali; toda treba bo iti. Markus in Peter morata še danes priti domov, kajti jutri 1. novembra je v protestantskem Zürichu delovni dan. Mimo obeh koč moramo priti do zgornje postaje žičnice najkasneje do petih popoldne, ko odpelje zadnja gondola.

Do snežišča gre kar lepo, tu pa se prično težave; ne najdemo dopoldanskih stopinj. Poizkusimo na dveh straneh, končno se odločimo za prečkanje tam, kjer se nam je zdelo najugodnejše. Pri enem daljših prestopov z ene noge na drugo mi malo spodsne; prste zapičim v trdi sneg, zadrži me tudi vrv soplezalca nad mano.

V skalah smo spet. Sedaj je zame konec nevarnosti, si mislim; tudi sam lahko pridem v dolino; tegale snega pa sem se bal. Kmalu smo pri koči Solway. Odvežemo se, zvijemo vrvi in se pripravimo za hitrejše sestopanje. Tovariša sta prava specialista za tek navzdol. Skačeta s skale na skalo in sekata ovinke ponekod že malo zaznavne stezice. Komaj ju dohajam. Nisem utrujen, a zdi se, da kljub vsem svojim izletom v hribe nimam prave vaje za kaj takega. Sonce se je že močno nagnilo proti zahodu; pobočje, po katerem se spuščamo, je že zakrila senca.

Še pred četrto uro pridrvimo preznojeni do Hörnlija. Pospravimo za seboj v koči, v posebni škatli pustimo zahtevane franke za prenočišče, se vpišemo v knjigo in jo ucvremo proti žičnici. Pot je razmeroma lepa, tako da lahko tečemo. Točno ob petih pridrvimo do gondole, ki z uslužbencem in morda desetimi turisti še čaka na nas.

Sonce je že zašlo, ko izstopimo na spodnji postaji. Vkrčamo se na počasni zermattski vlak, ki nas odpelje v dolino reke Rhône. In še zadnjič se nam pokaže mogočna podoba Matterhorna.

POLOŠKA JAMA – ŠE VEDNO NOVA PRESENEČENJA

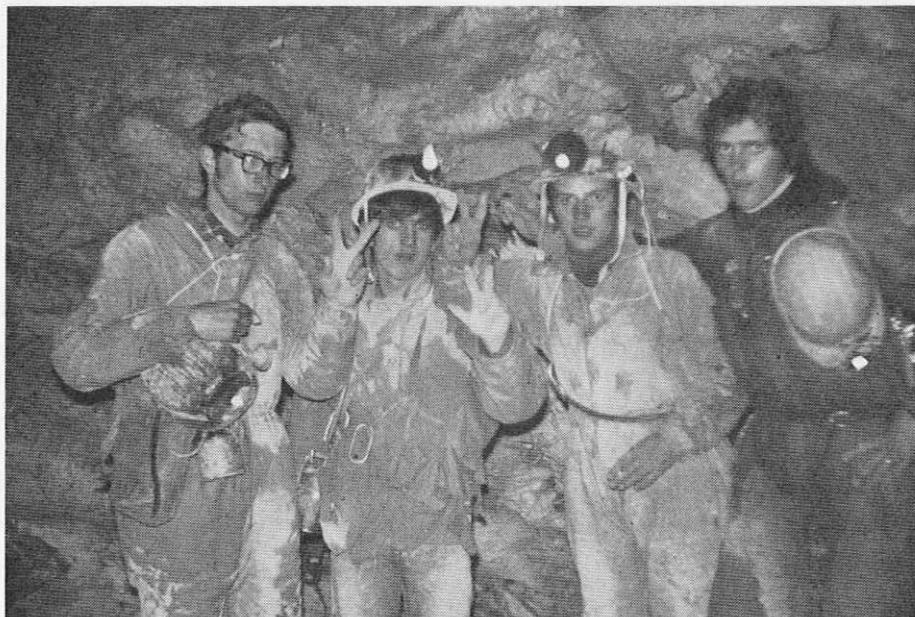
TOMAŽ BUDKOVIC

Čeprav smo dežela klasičnega krasa, nedavno tega nismo poznali jam, globljih od 350 metrov. To vrzel je v zadnjem času zapolnila Pološka jama. Na svetovni lestvici najglobljih jam zavzema 18. mesto. Pokazalo se je tudi, da moramo globlje jamske objekte iskati predvsem v visokogorskem krasu. To nam potrjuje tudi odkritje globokih brezen Abisso Gortani na italijanski strani Kanina in brezna pod Gamsovo glavico nad Bohinjskim jezerom.

Pološka jama leži v Krnskih gorah in sicer v gori Osojnici (1289 m) na desnem bregu Tolminke. Ima dva vhoda na nadmorski višini 720 in 730 m. V jami prevladujeta dva tipa rovvov. V spodnjem delu so vodoravni vodni rovi različnih oblik in razsežnosti, v zgornjem, na novo odkritem delu so značilna zvonasta brezna. Nastala so večinoma ob prelomnih ploskvah. Spleti rovvov v spodnjem delu potekajo včasih celo v treh etažah. Spodnjo etažo tvorijo še vedno aktivni vodni rovi. Srednji del od Velike do Divje dvorane je razmeroma suh. Tudi zgornja brezna in Bohinjski rov še vedno aktivno odvajajo vodo. To kaže, da morajo v osrednjem delu obstajati še neodkrite vodne poti. Z barvanjem vode v spodnjih predelih jame so ugotovili povezavo z izviri severovzhodno od planine Polog. Iz rovvov v novo odkritem Nebotičniku voda verjetno teče k slapu nad Trobento v osrednjem delu jame. Izjemo tvori Primenaramijev rov, ki se vesi proti vzhodu k izviru Tolminke. Jama je nastala v dachsteinskem apnencu. Starost cenijo na predwürmsko, nastala pa naj bi zaradi narivanja dachsteinskega apnenca na kredni fliš. Fliš je neprepustna kamnina, zato se je voda na stiku prebila na površje. Erozija je flišno pregrado počasi odnašala. Zato si je voda iskala poti vedno nižje. Tako naj bi si pojasnili nastanek večih etaž. Zelo veliko vlogo pri nastanku je imela tudi tektonika. V jami opazimo še precej aktivnih prelomnih con.

Na bivak se vrnemo utrujeni, a veseli zaradi novih odkritij

Foto Primož Krivic

Ob prelomnih conah vidimo še sveže podore. Ponekod so stene rovov zamaknjene do 20 cm vsaksebi.

Pomembnejše raziskave v jami so se začele l. 1964, ko so Idričani prodrli skozi Kendovo luknjo globlje v notranjost in namerili 3 km novih rovov. Prvi so raziskovali že člani planinskega kluba »Krpelj«, vendar so raziskovali jamo samo 580 m od vhoda. Odkritja Idričanov so pritegnila pozornost drugih slovenskih jamarjev. Zato je Jamarska zveza Slovenije organizirala raziskovalne taborne, kjer so sodelovali vsi slovenski jamarji. Po številu je bilo največ članov Jamarskega kluba Idrija in Ljubljana-matica.

Na prvem taboru l. 1966 so odkopali nadaljevanje. Prišli so do mesta, kjer se jama razcepi na dva dela – zgornjega in spodnjega. Najprej so začeli raziskovati spodnji del, ker prehod v zgornje predele še ni bil znan. Rovi so nizki in težko prehodni. Po Rovu treh članov so jamarji JKLM dosegli najnižjo točko – 575 m nad morjem. Točka leži 155 m pod zgornjim vhomom. Rov se konča v plitvem sifonu. Že po obliki sodimo, da so rovi tod šele v fazi nastanka. Zato ni posebnih možnosti, da bi prišli nižje. Voda ob nevihtah hitro naraste. L. 1968 je presenetila jamarje, ki so bivakirali v tem delu jame. Komaj so se rešili po obhodnem rovu. L. 1969 se je angleškemu jamarju Johnu Russumu posrečilo odkriti prehod v zgornje dele jame. Sledil je močnemu prepihu in tako odkril nadaljevanje. Jamarji so prodirali vedno više. Kmalu so presegli državni globinski rekord, ki je pripadal Žankani jami pri Rašporju. Člani JKLM so odkopali prehod v Divjo dvorano in raziskali Meander, Ljubljanski sifon, Trobento in Lofote. Angleži so po Angleškem rovu prodrli do Tihe dvorane. Raziskovanja so se ustavila pri globini 465 m. Strokovnjaki so menili, da v Pološki jami ni več pričakovati večjih odkritij. Izmerili naj bi le še stranske rove, ki jih med dotedanjimi akcijami niso imeli časa pregledati. Člani JKLM smo upali, da jame še ni konec. Sklenil smo ponovno pregledati zgornje dele. Tako smo na akciji 2. aprila 1971 obiskali dotedanji najvišji del – Tiho dvorano. Pretaknili smo vse kote, vendar o nadaljevanju ni bilo sledu. Našli smo le nekaj slepih rovov, najdaljši je meril 10 m. Pri povratku po Angleškem rovu smo postali pozorni na curke vode, ki je pršela na nekem mestu iz kamina v stropu. Preplezali smo kamin in odkrili nadaljevanje. Imenovali smo ga Nebotičnik. Naslednji dan smo izmerili novo odkriti kamin in ugotovili, da smo jamo »povišali« na 514 m. To je pomenilo, da se je uvrstila na 30. mesto na svetovni lestvici (sem uvrščajo samo jame, globlje od 500 m). Odkritje je sprožilo val novih akcij našega društva.

1. do 3. maja 1971 – je obiskalo jamo 5 članov z namenom, da po novoodkritih rovih prodre naprej. Ker je bilo v jami preveč vode, smo ostali na bivaku.

3. do 6. julija 1971 – Petim našim in enemu članu JS PD Železničar se je posrečilo prodreti naprej. Odkrili smo 120 m dolg, zelo ozek meander. Imenovali smo ga Bohinjski rov. Dva člana sta prodrli do višine 538 m. Ustavilo ju je zvonasto brežno. Jama se je povzpela na 28. mesto na svetovni lestvici.

21.–25. julija 1971. Odpravi petih članov je uspelo preplezati Kamine – 100 m visok sistem brezen. Jama so »poglobili« na 630 m. Poročali so, da se rovi nadaljujejo.

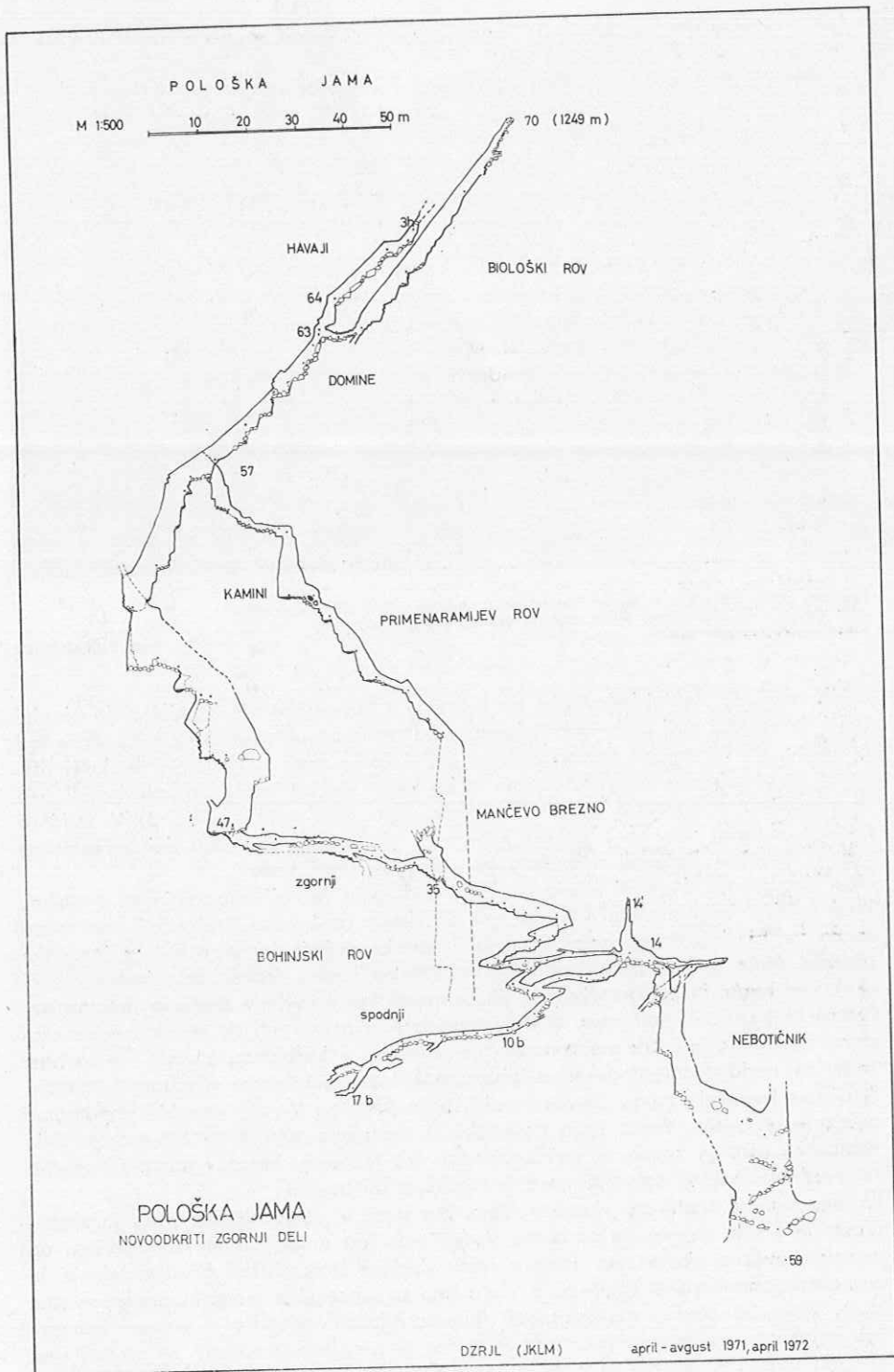
9.–13. avgusta 1971. Šest udeležencev odprave je preiskalo nadaljevanje Kaminov in Domin. Našli so Havaje, Biološki in Primenaramijev rov. Kota 1249 m je najvišja v jami. Do sedaj je jama globoka torej 674 m. Iz Havajev in Biološkega rova je pihal vroč zrak, našli pa so tudi površinske živali. Po cenitvah biologov ne more biti več kot 10 metrov do površine.

September 1971. Na zvezni akciji so raziskovali predvsem spodnje predele. Zgoraj so prišli samo do vhoda v Nebotičnik.

29. november 1971. Že na Pologu nas je presenetilo slabo vreme. Akcijo smo morali preložiti.

6.–9. aprila 1972. Na akcijo smo odšli Jozl, Manč, Primož, Miha, Igor in jaz. Na Polog smo prišli z velikimi načrti. Že mesece pred akcijo smo premlevali možnosti, kam bi se jama lahko nadaljevala. Najbolj smo si želeli odkriti izhod na prosto. Tedaj bi odpadlo mučno tovarjenje velikih vreč do bivaka, naporno gvozdenje po

Načrt na novo odkritih delov v Pološki jami

Prpriave pred odhodom v jamo. Pod steno v desnem delu slike sta skrita oba vhoda v Pološko jamo, ki se vzpenja vse do sedla v skrajnem levem zgornjem kotu slike

Foto Primož Krivic

ozkih meandrih Bohinjskega rova ter tuširanje v Nebotičniku in Kaminih. Na planini Lašci so namreč naši člani odkrili jamo, v katero je izredno močno pihalo. Prav tod bi se po načrtih morali končati najvišji deli Pološke jame – Havaji in Biološki rov. Jama na Lašci pa je na žalost zasuta in bo treba prehod šele prekopati. Hoteli smo se prepričati o povezavi jame s površino, zato smo vzeli s seboj UKV radijsko postajo. Zmenili smo se z dvema kolegoma, da prideta čez dva dni vzpostavljat zvezo na Laščo. Računali smo, da v jami ne bo preveč vode.

Na Polog so nas dostavili tolminski gasilci z džipom. Morali smo varčevati z močmi. Pred nami je bila šesturna naporna pot od vhoda do bivaka. Poslavljali smo se od sonca za tri dni. Počasi smo si navlekli jamske pajace in se ovesili z jamarso opremo. Nato je bilo treba napolniti transportne vreče. Vsakdo je žalostno gledal velik kup hrane in pripomočkov, ki jih bi moral vse spraviti v omejeno prostornino. Počasi smo se lotili polnjenja. V vreči nazadnje ni ostalo niti za miš praznega prostora. Nazadnje je prišlo na vrsto polnjenje svetilk s karbidom in vodo. Te so nam za tri dni nadomeščale dnevno svetlobo. Zgrabili smo nahrbtnike in pospešili vkreber. Akcija se je začela zares. Človeka malo stisne pri srcu. V jami smo bili popolnoma odrezani od sveta. Vsaka težja poškodba bi pomenila smrt, kajti ranjenca bi bilo nemogoče spraviti zopet na svetlo. Vendar nas je nekaj vleklo v jamo. Človekova radovednost in želja odkrivati novo je močnejša od bojzani.

Pošteno smo se spotili do vhoda v jamo. Na stezi, ki so jo uhodile prejšnje ekspedicije, je ležalo vejevje še od zime. Vedeli smo, da ni bil po lanskem poletju od neuspele zvezne akcije sem nihče v jami. Zadnjič smo gledali brsteče zelenje in zasnežena pobočja Bohinjskih gora. Nato smo se spoprijeli z jamo. Napredovali smo stoje, kleče, se plazili, spuščali skozi kamine, plezali meandre – skratka zganjali vso mogočo in nemogočo telovadbo. Osebnostno bi proglasil jamarstvo za najbolj vsestranski šport. Pri jezercu, ki nam je zastavilo pot, smo se pošteno odžejali. Kadilci so seveda izsilili svojo čikpavzo. Jezerce je treba obplezati in če imaš pasjo srečo, se znajdeš v sicer kristalno čisti, zato pa strupeno mrzli vodi. Skozi Rolne smo se po nelogičnih prehodih prebili do mesta, kjer se jama razdeli v dva kraka. Eden drži do najnižje točke jame – Rova treh članov. Drugi krak se vzpenja proti planini Lašci. Po spolzskem kamninu smo prišli do najbolj osovraženega dela poti na bivak – Johnove

preše. Prehod je ozka luknja, ki dopušča napredovanje članov do teže 80 kg. Ko so člani porivali transportne vreče pred seboj, so se sproščale najsočnejše kletvice. Za trideset metrov dolgo pot smo porabili pol ure. Vdali smo se v usodo. S silo tod ne moreš dosti doseči. Kmalu za pasažo se pojavi Velika dvorana. Zopet si privoščimo razkošje pokončne hoje. Iz stene teče studenček in vsakdo je hlastno popil nekaj požirkov. Kadilci so se zopet ubadali s čiki. Bistvene težave do bivaka so bile za nami. Preostalo nam je le nekaj zoprnih pasaž. Na koncu dvorane je ozek prehod, in zopet je bilo treba na kolena. Vedno bolj nestrpno smo pričakovali zadnjo – Amonalovo pasažo pred Divjo dvorano. Tam smo imeli bivak. Vsakdo je bil že večkrat v jami in si je v mislih že predstavljal, kam bo razpel mrežo in se zavil v toplo puhovko. Končno smo se med majavimi bloki zadnje pasaže prerinili v Divjo dvorano. Bivakiramo navadno v bližini jezerca, kjer je raven prostor, pripraven za kuhanje in spanje. Na bivaku smo presenečeno obstali. Nato nas je pograbil nemočen bes. Vseposod razmetani papirji, napol prazne konzerve, nepomita posoda. To so bili »uspehi« zadnje zvezne jamarske akcije. Poleg tega smo ugotovili, da so nam pokurili ves bencin, ukradli kuhalnik in izbili kline za viseče mreže. V jezerčku pa so se valjali papirji in prazne konzerve.

Torej je tudi že sem prodrlo onečiščenje okolja. Nasmejali smo se edinole trem fižolčkom, ki so na pol kalili. Nato smo zavihali rokave in v eni uri za silo pospravili prostor. Konzerve in papirje smo pobrali v velike polivinilaste vreče. Zapel je kuhalnik in polastila se nas je dobra volja. Uredili smo si bivak mreže in zaspali. Tišina nas je v začetku motila. Preveč smo bili privajeni mestnemu hrupu. Utrujenost pa je vlekla oči skupaj, v polsnu smo prisluhnili oddaljenemu kapljanju vode. To je jamski utrip življenja in nenehnega spreminjanja. Voda dolbe počasi, vendar neprenehoma vedno nove rove in si kot človeški duh išče vedno novo pot.

Zjutraj se nikomur ni ljubilo iz tople spalne vreče. Po dolgem prigovarjanju se je Manč žrtvoval za blagor skupnosti in začel kuhati čaj. Drugi smo še malo poležali, nato pa težkega srca začeli oblačiti pajace. Ko smo zaužili toplo tekočino, nam je kri živahneje zaplala po žilah. Sklenili smo, da gremo po Angleškem rovu pogledat do Nebotičnika. Skozi zapletene preduhe, imenovane lletov sir, smo se splazili do brezen v Angleškem rovu. Ker poteka rov po močnem prelomu, nas je med potjo močila voda iz razpoke v stropu. Lestve v globljem breznu so ostale še od prejšnje odprave. Z nezaupanjem smo se obešali nanje, ker so bile precej zarjavele. Manč se je kot najlažji član odprave prvi spustil po njih. Tudi nam ni preostalo drugega, kot da zaupamo v trdnost lestve, ker druge nismo imeli. Pod Nebotičnikom je močil velik potok. Odločili smo se, da bomo naslednji dan poizkusili srečo. Nismo hoteli biti dva dni mokri v jami. Vrnili smo se na bivak in se spustili po Divji dvorani navzdol proti Trobenti. Na prejšnjih akcijah so namreč pustili še nekaj neraziskanih rovov. Ugotovili smo, da se ti rovi kmalu končajo s podornim skalovjem. Zato smo odšli nazaj na bivak in začeli kuhati.

Naslednji dan nas je čakala najvažnejša naloga odprave. Napotili smo se v najvišje dele jame. Pričakovati je bilo obilno moč. Z odporom smo navlekli nase vlažne pajace. Pred odhodom je sledilo še obvezno polnjenje svetilk. Edino karbida smo zadosti našli na bivaku. V Angleškem rovu je voda močnejše lila s stropa. Kljub temu smo se zakadili v Nebotičnik. Po 10 metrih lahke pleže smo prišli do ozke – 25 cm široke razpoke. Ta zaustavi vsakega debeluha. Na prvi odpravi smo jo imenovali Selekcijaska. Prehod se zdi nemogoč. Jamar mora izdihniti, preden se začne basati skozi. Strgani pajaci se prav radi zatikajo za skalne roglje. Prehod je treba izsiliti tudi za ceno nove luknje v pajacu. Razpoka je visoka 10 metrov, nato preide v zvonasto brezno. Že prejšnje odprave so pritrldile vrv in ovira je hitro premagana. Z vrha Nebotičnika smo po 20 m dolgem prečnem prehodu prišli v Bohinjski rov. To je 120 m dolg meander. Visok je do 5 m, je pa zelo ozek in težko prehoden. Že vrh Nebotičnika nas je pošteno premočilo, zato smo za teh 120 m porabili dve uri. Premočene obleke so nas ovirale pri napredovanju. Upali smo, da v Kaminih ne bo vode. Kamini so sistem zvonastih brezen, ki jih je treba plezati navzgor. Tudi tod so visele vrvi prejšnjih odprav. V breznihi pa smo naleteli na cele slapove. Sprijaz-

niti smo se morali, da bomo čisto mokri. Vrvi so bile obešene ravno po sredi slapov. Vsakdo se je čim hitreje prebijal čez mokra mesta. Na vrh Kaminov smo prišli do kože premočeni. Slekli smo se in oželi cunje. Tako nam je bilo nekoliko bolj toplo. Ob domenjeni uri smo poizkušali vzpostaviti zvezo s površino s pomočjo UKV oddajnika, vendar nismo uspeli. Odločili smo se, da izmerimo Primenaramijev rov (ime je sestavljeno iz začetnic jamarjev prvopristopnikov). Skozi nizko, meandrasto pasažo smo se prebili do 15 m globokega brezna. Sproti smo tudi merili. Preplezali smo še nekaj manjših brezen. Napredovanje je preprečilo 60 m globoko navpično brezno. Imeli smo samo 40 metrov lestvic. Manča smo spustili do konca lestvic. Izjavil je, da vidi dno, vendar je še 20 m pod njim. Mokrota in telesni napor sta nas hudo zdelala. Zato smo se sklenili vrniti. Tudi svetilke so nam začele pojemati. Začeli smo se vračati proti bivaku. Težave so se še enkrat ponovile. Zavidali smo Mihu, ki se mu je pokvarila luč in je ostal na bivaku. V šali smo ga celo sumili, da si jo je namerno pokvaril in se tako rešil premočene kože. Z vrha Kaminov smo se bliskovito spustili po vrvi do vznožja, tako da nas niti ni imelo časa premočiti. Na povratku se mi je

Po lepih visokih meandrih
hitreje napredujemo

Foto Primož Krivic

zdel Bohinjski rov še težji. Še zadnji spust skozi zvonasto brezno in že smo stali pred Selekcijsko. Ker je bil moj pajac preluknjan, se mi je zataknil za rogelj. Četrtr ure sem se reševal iz mučnega položaja, medtem pa me je neusmiljeno močilo. Že so mi začeli popuščati živci, ko sem se le osvobodil. Polaščala se nas je razdražljivost. To je bila posledica izrednih naporov, ki smo jih pretrpeli. Z Joznom sva ostala zadnja, tovariši so se izgubili naprej. Na srečo nismo imeli več daleč do bivaka. Z velikim naporom sem preplezal brezno v Angleškem rovu. Zadnja sva jo primahala na bivak. Na akciji smo bili 20 ur. Miha je vsem razdelil rezervno obleko, ki jo je imel. Nihče od nas namreč ni ohranil suhe krpice na sebi. Nato se je potrudil in nam skuhal juho, ki se nam še nikoli ni tako prilegla. Nato smo se zavalili v spalne vreče in zaspali. Neprijetni spomini preteklega dne so izginevali. Že smo v mislih načrtovali nove pohode in pretehtovali nove možnosti odkritij.

Naslednji dan je sledilo pospravljanje bivaka in basanje opreme v vreče. Na srečo je bilo več prostora v vrečah, ker ni bilo hrane. Počasi smo se poslovili od bivaka. Jozl je ob odhodu prižgal svečo, ki je še nekaj ur razsvetljevala večno temo. Nazaj grede smo se motali previdno in počasi proti izhodu. Na Pologu sta nas čakala Jeti in Nace, ki sta poskušala z nami vzpostaviti zvezo s površine. Znebili smo se mokrih pajacev. Čeprav utrujeni, smo vrgli nahrbtnike na ramo in odšli v Tolmin na pivo in pašto h Kranjcu.

SKLEP: Pregled uspehov in neuspehov pri raziskovanju Pološke jame kaže, da se najbolje obnesejo ekipe 5 do 8 članov. Večina članov ekip JKLM je bila že večkrat v jami. Tako je manjša možnost, da bi se na poti izgubili. Poleg tega dobro poznamo jamo in se s tem izognemo možnosti, da bi posamezne rove po pomoti dvakrat merili. Največja težava pri raziskovanju jame je transport opreme do bivaka v Divji dvorani. Na akciji vsak član prenese 20 kg težko transportno vrečo z opremo in hrano v jamo in nazaj. To pomeni 2,5 km plazenja, gvozdenja, pleže, pasaž in basanja skozi preduhe. Ekipe, ki dobro pozna pot in je spočita, rabi do bivaka 6 ur. Bivak je šele baza, od koder odhajamo na akcije. Z bivaka do Biološkega rova rabimo 4 ure hoje in pleže. V brezni so prvopristopniki napeli vrvi, po katerih plezamo s klupami (jumarji – pripravami, ki omogočajo samovarovanje in nadomeščajo Prusikove zanke). Šele po vsem tem transportu in pleži pridemo do še neraziskanih jamskih predelov. Razumljivo je, da nam na koncu že primanjkuje moči. Zaradi tega se trudimo, da bi našli na planini Lašci zgornji vhod v jamo. Tako bi se raziskave zelo poenostavile. Bazo bi imeli lahko na planini, odpadlo bi dolgotrajno tvorjenje in bivakiranje.

Opisal bi še opremo, ki jo uporabljamo. Vsak član mora imeti čelado, na njej pa pritrjeno čelno karbidovko ter čelno električno svetilko (če karbidovka odpove). Oblečen je v enodelni pajac. Dvodelna obleka ni primerna, ker se zatika v ožinah. Rovi so polni ostrih robov, ki hitro uničujejo obleko in obutev. Na bivaku spimo v visečih mrežah. Spalne vreče morajo biti puhaste, ker je zrak vlažen in mrzel. Pri pleži po navpičnih brezni rabimo predvsem alpinistične pripomočke. Ponavadi jamarji raziskujejo brezna s površine navzdol. Mi smo morali napredovati v obratni smeri. Kamini so jamska alpinistična smer. Preplezati so jo morali s pomočjo stremen in svetrovcev. Zelo priročna priprava, ki smo jo prevzeli od alpinistov je klupa (jumar). Z njo lahko plezamo po pritrjenih vrveh. Tako ni treba nositi lestev. Po vrveh se spuščamo s Fischerjevimi vponkami in desonderji. Težko bi primerjali jamske vzpone z alpinističnimi. Vsaka zvrst ima svoje značilnosti. V jami vplivajo še dodatni dejavniki – mraz, mokrota in tema. Zaradi njih napredujemo bolj počasi. Ni pa takega strahu pred globino in občutka izpostavljenosti. Pri naših akcijah je potrebna izredna previdnost. Že lažja poškodba bi bila usodna. Nihče si ne zna predstavljati, kako bi potekala reševalna akcija, če bi morali ponesrečenca spravljati po 2,5 km poti do izhoda.

Vse na novo odkrite dele jame je treba obvezno izmeriti. Nimamo posebnih merilnih ekip. Dva člana merita hkrati z napredovanjem ostalih. Merimo s kompasi in merilnimi trakovi. Ta način je še najbolj primeren, ker ni treba istih rogov dvakrat obiskati. Tudi načrte skiciramo delno že v jami.

Pa poglejmo še vloženo delo in njegove rezultate. Pri raziskavah Nebotičnika smo v jami prebili 120 dni. Najdaljša akcija je trajala 110 ur nepretrganega bivanja pod zemljo. Do bivaka smo prenesli 720 km opreme. Za hrano smo porabili 2000 din društvenega denarja. Člani ekspedicijske skupine si druge izdatke plačevali sami. In rezultati? Jamo smo »poglobili« za 233 m. Celotna globina znaša 674 m (najgloblja jama na svetu je Gouffre de la Pierre Saint Martin v Franciji – 1360 m). Tako smo se tudi mi uvrstili na svetovno jamsko lestvico. Pološka jama je tako 18. najgloblja jama na svetu, in druga med jamami, ki držijo navzgor. Novih rogov smo namerili 2,5 km tako da je celotna dolžina 10 200 m. Tako je pri nas samo še Postojanska jama daljša, verjetno pa jo bo Pološka kmalu preseгла.

V Pološki jami nas čakajo še mnogi neodkriti predeli. Naše gore so izredno slabo preiskane. Verjetno bomo našli še kakšen jamski objekt, ki se bo uvrstil na globinsko lestvico (poleg brezna pri Gamsovi glavici nad Bohinjskim jezerom).

Na koncu bi poudaril, da je najdba Nebotičnika plod raziskav vseh jamarjev, ki so jamo raziskovali. Omogočili so nam, da na njihovem delu zidamo naprej, kot bodo prihodnje generacije na našem.

V KRALJESTVU VISOKEGA ATLASA

JANEZ BROJAN st.

Jutro 10. marca 1972 je bilo v Kranju in Brnikih jako živahno. Kako ne, v nestrpnem in veselem pričakovanju, a obenem s tesnobo v prsih se je sto planincev prerivalo od okenca do okenca in si urejalo vse potrebno, carino, potne liste in vozne karte za letalo. Pristaja naše letalo, ki nas popelje v Afriko. Ob polštirih se je že pričel premikati, po petih minutah pa smo se ločili od naše zemlje in zapluli nad oblake. Leteli smo proti Benetkam na višini 8000 m, preko Nice in Marseilla, zdaj na višini 10 000 m, s hitrostjo 900 km/h pri temperaturi -56° . Preko Gibraltarja smo leteli ob 6.10 ter pristali v Casablanci ob 6.50. Vožnja je bila udobna. Pogled na Benetke in Marseille je bil lep in čist, sicer pa je ležala pod nami megla. Ko smo pristali, se je ravno danilo. Jutro je bilo oblačno in mrzlo. Kmalu dobimo svojo opremo, jo spravimo pred letališčem in čakamo avtobuse za Marakeš. Ob desetih šele prigirne.

Maroko leži približno med $28-36^{\circ}$ severne širine in med $1-10^{\circ}$ zahodno od Greenwicha. Ima okoli 445 000 km² površine (za primerjavo z Jugoslavijo 256 000 km²) ter nekaj nad 16 milijonov prebivalcev, od tega nekako 200 000 Evropejcev (največ Francozov, Italijanov in Špancev). Postal je neodvisna in samostojna država šele leta 1956 in je danes kraljevina (kralj Hasan II.). Glavno mesto je Rabat (260 000 prebivalcev), v katerem je tudi jugoslovansko veleposlaništvo. Največje mesto je Casablanca, ki se zelo hitro širi in ima danes že okoli 1 300 000 prebivalcev. Druga večja mesta so še Marakeš 280 000, Fes 260 000, Tanger 170 000, Oujda 160 000 in Tetuan 120 000 prebivalcev.

Pretežni del prebivalstva je muslimanske veroizpovedi. Od prebivalstva govori 60 % berbersko, 35 % arabsko. Vendar sta oba jezika enakopravna. Od tujih jezikov se je najlažje sporazumeti v francoščini. Zaradi vpliva Atlantika in Sredozemskega morja je klima v Maroku zelo različna: mediteranska na severu, atlantska na zahodu, kontinentalna v enem delu notranjosti in tropska v južnem in zahodnem delu dežele. Poprečna temperatura pozimi (januar) je v notranjosti med -10 in -20° Celzija, poleti (avgust) $+20$ do 22° C. Vendar so v posameznih predelih odmiki od poprečka zelo veliki.

V januarju pade temperatura v Marakešu do 0° C, v februarju pa zraste že do $+17^{\circ}$ C, v avgustu pa do $+45^{\circ}$ C. Obdelovalnih površin je v Maroku le okoli 15 %, pa vseeno

se 75 % do 80 % prebivalstva direktno ali indirektno ukvarja s kmetijstvom. Pridelujejo ječmen, pšenico, koruzo, stročnice, sadje, vino in olive. Zelo veliko ima Maroko fosfatne rude, po proizvodnji je drugi na svetu. Precej je tudi železnih rudnin. V industriji prednjačijo kemična, konzervna, sladkorna, usnjarska in gradbena industrija. Zelo razvita je obrt: usnjeni izdelki, rezbarstvo, preproge, izdelki iz medenine in bakra itd.

Nacionalna jed je kuskus – mešanica kuhane jagnjetine s pšenično kašo in raznimi vrstami zelenjave, pijača pa je metin čaj. Nacionalna valuta je dirham (DH), sto maroških frankov. Približno 1 DH je okoli 3,50 din, po kraju menjave pa gre lahko vrednost precej navzdol ali navzgor. Pri plačevanju je treba paziti, da plačaš natanko toliko, kolikor stane kupljeni predmet, ker je le malo verjetno, da bi dobil ostanek nazaj.

Naš prvi cilj je bil Marakeš, oddaljen od Casablanca 245 km. Tja vozi tudi električni vlak. Tja gredoč smo se peljali nekoliko stran od mesta, da se ne bi zadrževali v njem, saj smo imeli še dolgo pot do cilja. Že takoj v začetku poti nas je blagoslovil rahel afriški dež, pot nas je vodila po razsežni ravnini, med rodovitnimi polji, sem in tja obdanimi z manjšimi griči, poraslimi s travo, nizkim borovjem ali ogromnimi širokolistnimi kaktusi, visokimi ponekod preko treh metrov. Svet je podoben sahar-skemu – skala in pesek, le sem in tja so majhne zelenice, ki se komaj drže. Na teh ravninah se pasejo ogromne črede ovac. Pokrajina je zelo redko naseljena. Nato je svet zopet lep in rodovit, na velikih nji vah raste bob, čebula, žito. Na poljih so jarki za namakanje. Vodo črpajo iz podzemskih vodnjakov. Zato so napravljena visoka ogrodja z velikim kolesom na železnem drogu na električni pogon. Kraji so gosto naseljeni, sem in tja vidimo gozdičke ali večje nasade cipres, rožičev, limon, oljk, palm in evkaliptusov. Na cesti je ves čas drevored evkaliptusov, sem pa tja so tudi lepi nasadi palm in kaktusov. Hišice so iz kamna in blata z ravnimi strehami.

DITTERT V BHUTANU

Réné Dittert, švicarski alpinist – senior iz Ženeve, je bil pred leti večkrat imenovan v tej rubriki. Zadnja leta je opustil vodilne funkcije v CAS, vendar ga še srečujemo na delu med starejšo generacijo alpinistov. Ima lepo mednarodno reputacijo. Pred dvema letoma je organiziral izlet v Bhutan in to v spremstvu šerpe Tensinga, njegove žene Dako in hčerke Diki, z njim so šli še dr. G. Chevalley in dr. L. A. Gailand s soprogami. S starinskim DC₃ so prileteli v Ambari, severno od Kalkute, nato pa v dveh džipih prekižarili bengalsko ravnino, posajeno s čajevcem. Na meji ni bilo težav, bhutanski obmejni stražniki so prepoznali Tensinga, zmagovalca iz Everestu. Formalnosti skoraj ni bilo, čeprav je Bhutan ena od zadnjih »prepovedanih dežel« na svetu. Prišli so v Paro, mesto, ki se je po l. 1960 zaradi razvijajoče se trgovine z Indijo močno razvilo. Podobno je drugim mestom v Bengaliji in Assamu. Prenočili so v guest-house, državnem gostišču. Naslednji dan so se peljali po cesti čez gričevje z bujno vegetacijo, saj je tu največ vlage na svetu, do 5 m dežja na leto, vročina pa tudi huda. V enem dnevu so dosegli dolino Vang Ču (ču = reka), kjer je bila l. 1966 zgrajena moderna cesta. Prej je bilo tistih 175 km za deset dni hoda. Tri klimatske stopnje so imeli priložnost opazovati: subtropsko, vroče in vlažno v ravnini, zmerno toplo v gorskih dolinah, kjer je največ prebivalstva, in himalajsko tundro na severu, ledenike in vrhove do 7600 m višine.

Prvi dan so prišli do široke doline Paro, dobro obdelane. V višini 2100 m raste riž, rž, oves in proso. Imeli so vtis, da vse diha veselje do življenja. Prebivalci, ki so jih srečali, so bili gostoljubni, veselega značaja, življenjsko radost razodevajo tudi njihovi domovi. Mesta obvladajo dzongi, nekakšni samostani, v katerih je tudi vladna uprava. Arhitektura je harmonična, veličastna, lepa, samonikla. Tisto jutro so tungčeni, do 6 m dolge fanfare vabile k pomladnemu prazniku lamaistične vere, torej vere, ki je doma tudi v Tibetu in se nekoliko razlikuje od klasičnega budizma. Švicarji so hoteli videti obredne plese, poseben užitek za zahodnjaške oči. Plesu prikazujejo razne hude duhove, podobe zla, jih zagovarjajo in preganjajo, maske so pa take, da zbuja pozornost gledalcev. Ogleдали so si tudi tekme lokostrelcev. Loki so veliki kot človek, cilj postavljen tudi na 120 m. Obiskali so tudi manjši samostan Taktsan, božjo pot v zahodnem Bhutanu. Sprejel jih je lama in jim razkazal samostan. Notranjščina se jim je zdela zapuščena, čeprav so v kapeli videli pozlačeni Budov kip, starinske freske in množico obrednih kipcev in nabožnih predmetov (tanka).

Ograje okrog njih so prav tak zid ali kaktusi. Ovce in krave so skoro polovico manjše kot pri nas, osli in kamele so vprežna živanja.

V Marakeš smo prispeli ob 13.40. Svet je tu zelo rodovit. Poln je palmovih gajev. Mesto (527 m) je ena izmed štirih starodavnih prestolnic Maroka. Starejši evropski avtorji so ga imenovali Maroko, ustanovil ga je l. 1062 Jusuf Ben Tackfine. Staro mesto obdaja 12 km dolgo obzidje, visoko 5 m in debelo 2 m.

Trg Djeman el Fna sredi mesta je 150 m dolg in 100 m širok. Zjutraj in dopoldan je predvsem prodajni prostor neštetih trgovčičev, ki prodajajo svoje kmetijske pridelke in ročne izdelke. Proti večeru pa se spremeni v pisano mravljišče najrazličnejših umetnikov – pevcev, muzikantov, akrobatov, čarovnikov, krotilcev kač in drugih, ki prikazujejo svoje umetnije. Kutobia je znamenita mošeja, ena izmed največjih umetnin mavrske arhitekture. Kupola se na vrhu zaključuje z velikim železnim drogom, na katerem so pritrjene tri kovinske kroglice s premerom 2,1 in pol metra, ki so bile baje svoj čas iz zlata. Južno od Kutobie je najlepši mestni stolp (mestna vrata) Bab Agnav, zgrajen leta 1150, ko je vladal Abdel-Mumen. V neposredni bližini Bab Agnava je mošeja El Mansur-Kazbah iz leta 1197.

Marakeš slovi po prelepih vrtovih, med njimi je vrt Mamunia v neposredni bližini stolpa Bab Agnav poln oranžnih in olivnih nasadov. Zunaj mesta je največji vrt Ahdal ($3 \times 1,5 \text{ km}^2$), kjer rastejo prav vse vrste sadja.

Iz Marakeša smo se odpeljali z istimi avtobusi ob 15.20 skozi velika mestna vrata po širni planoti, s katere je, pravijo, prekrasen pogled na zasnežene vrhove Visokega Atlasa. Mi, žal, tja gredoč nismo bili deležni tega razgleda, ker so bila vsa pogorja zavita v sivi zastor megle in oblakov. Po kakih 40 km vožnje se znajdemo pod gorami. Maroko je sorazmerno gorata dežela. Na severu je pogorje Rif, ki dosega 2500 m, od jugozahoda proti severovzhodu pa se vlečejo Anti Atlas, Visoki Atlas,

---

Potem so se iz mesta Paro preselili v Timphu (Timbu). Vladni odposlanec jih je sprejel na vratih glavnega mesta in jih popeljal v guest-house, veliko zgradbo v bhutanskem slogu med visokim smrečjem. Mesto se je v zadnjih letih močno spremenilo. K temu je prispevala armada s svojimi provizoriji in napravami. Podoba je, da Bhutan ne spi mirno zaradi kitajske sosesčine. Ti so okupirali na tibetski meji osem vasi, ki so bile tristo let pod bhutansko kontrolo. Kljub bilateralni pogodbi iz l. 1949 se Bhutan opira na Indijo, da bi se ubranil pred agresijo, poskuša pa dobiti tudi mednarodno jamstvo in zato podira stoletja stare izolacijske okvire. Kljub temu ostajajo pri svojih tradicijah. Taši Cho Dzong, staro vladno palačo, so zamenjali z novo, večjo. Tu so skoro vsa ministrstva. Fotografirati je prepovedano. L. 1968 je kralj oklical za nacionalno nošo bhutansko togo, simbol starih izročil, ki naj ne gredo v nič, čeprav dežela naravnost vre v prizadevanju, da bi se modernizirala.

Švicarje so sprejeli v veliki dvorani, okrašeni s starinskimi verskimi motivi, pri katerih je prevladovala oranžnordeča barva. Ob stenah so trde blazine, na katere posade goste. Služabnik streže s čajem in pecivom. Tensinga so porabili za tolmača, ko so Švicarjem razlagali ureditev države: Kralj mora vsake tri leta od ljudske skupščine dobiti zaupnico. Če bi je ne dobil, bi moral odstopiti. To je teorija, kajti kralj je nacionalni simbol, duša države, jamstvo enotnosti. Odpravil je suženjstvo, dal enakopravnost ženskam, prepovedal poliandrijo, poligamijo pa je omejil. Nacionalni jezik se imenuje dzonka. Pred vladno palačo urejajo trg, grade banko in pošto, v nekaj letih bo Timphu glavno mesto plemena Bhotia (Botov), kar pomeni »severnjakov«, tibetskih Mongolov, ki so se pred 1500 leti naselili v Bhutanu.

Iz Timphuja so pripotovali v Vangdiphodang, 100 km daleč. Cesta gre preko prelaza Doču La, 3300 m, po gostih gozdovih, v katerih rastejo cedre, jelke in magnolije s cvetovi premera 15 cm. Cesta je bila še v gradnji.

Kasneje so obiskali še trdnjavo Punakha, ki so jo zgradili l. 1577. Je največji in najslavnejši dzong v Bhutanu. Tu so živeli dharma radže, svetna in cerkvena gosposka obenem. Pri tem so si ogledali slovite mostove na verigah, ki jih je postavil Thantong Gyalpo (1385–1464), ki je bil verjetno prvi inženir v Centralni Aziji in vzhodni Himalaji. Pred dzongom so upepeljevali starega lamo. Menili so molili in prosili Budo za njegovo transmigracijo. Samostanski predstojnik je prinašal darila. Smrt je za lamaiste mešanica strahu in upanja. Trdno verujejo v reinkarnacijo človeka, oblika pa zavisi od njegovega življenja. Zdajci veliki lama zavihiti obredni zvonec, nekdo meče na grmado goreče vejice... in to je konec upepelitve.

Na Švicarje je naredil obred velik vtis.

z najvišjim vrhom Toubkal 4165 m, in Srednji Atlas. Glavna in najvišja gorska veriga v Maroku je Visoki Atlas, ki se razprostira v dolžino 500 km, v širino 20–50 km. Obronki Visokega Atlas se pričenjajo v bližini Atlantskega oceana in se vlečejo v smeri proti severovzhodu.

Nadalje nas vodi pot skozi ozke in globoke skalnate tesni in globeli. Nad prepadi in strmimi robovi se borijo za obstoj vasi tamkajšnjega ljudstva. Pobočja atlaskih vrhov so večinoma gola, le redko pokrita z gozdom. Doline so slikovite in močno obljudene. Kmetje, izključno Berberi, pridelujejo na terasastih namakanih poljih razna žita, tudi pšenico. Poleg tega se ti revni gorjanci bavijo predvsem z živinorejo, videli smo ovce, krave, mule, koze. Poleti vodijo drobnico na pašo tudi več kot tritisoč metrov visoko. Berberske gorjanske vasi so sestavljene iz kamna, streha je ravna, narejena iz nekaj debel, povezanih s slamo in ilovico. Na teh strehah poteče poleti precejšen del njihovega življenja.

Pozimi je na Atlasu možno tudi smučati. Na 2300 m visokem gorskem letovišču Oukaïmeden je vse zelo moderno urejeno. Skozi sotesko prispemo preko prelaza Tizi-n-Tost do vasi Ansi (1200 m). Tu stoji lep hotel Toubkal. Po načrtu bi morali priti še danes do vasi Imelil in tam prenočiti. Ker pa je nekaj dni deževalo, je bila cesta neprevozna. Lastnica hotela Toubkal je starejša, zelo prijazna gospa, Madžarka po rodu, govori tudi francosko in nemško.

V soboto 11. marca smo prepešali do 17 km oddaljene vasi Imelil (1740 m). Dobre štiri ure hoda. Na obeh straneh struge, po kateri teče voda Adrar, so manjša polja, kjer sejejo rž in ječmen, od sadnega drevja je največ orehov, manjši so nasadi breskev, jabolk in sem in tja češenj. V Imelil smo prispeli ob enajstih. Vreme je bilo oblačno in mrzlo. Tu je mala čajarna, kjer se dobi za pol dirhama kozarec vročega metinega čaja, zelo okusnega. Od tu do zavetišča Neltner 3209 m je še pet ur brega.

Njihova pot je šla h koncu. Na kosilo so šli k Tibetancem, ki so se tam ugnezdili. Postregli so jim z do kraja prevretilim čajem in jakovim maslom, žaltavim in osoljenim. Dittert si ga je zapomnil iz svojih poti po Tibetu, Nepalju in Sikkimu. Čeprav nerad, je iz ljubeznivosti pil to odvratno mešanico, da bi ne žalil gostitelja. Dittert zaključuje: »Za nami je eno najočarljivejših potovanj, kljub temu se me loteva otožnost. Ni mi do vrnitve, naj traja ta sen o drugem svetu. Najbrž ne bom nikoli pozabil na pisano lepoto te čudovite himalajske dežele.«

NEMŠKI ALPINISTI NA SUMATRI

Vulkani na Sumatri so bili l. 1971 cilj DAV, sekcije Minden. Član te zanimive ekspedicije F. Bertelman poroča v »Der Bergsteiger« 1972/2, da so najprej obiskali jezero Toba in odtod vulkan Sinabung. Za Evropejca, nevajenega džungle, je bil dostop do gore težak. Pot so si morali krčiti s sekači, dokler niso naleteli na stezo domačinov, ki jih je pripeljala na mejo vegetacije. Gora je stala pred njimi, še naprej so sledili stezo in prišli do žrtvenika, kjer so domačini žrtvovali bogovom – svojim prednikom – kokosove orehe. Orehe prinašajo na lepo pletenih vezeninah. Da bi bogovi lahko takoj pili, jim v orehe vsekajo trikotno veho. Gora odtod ni bila strma, razgled pa en sam pragozd, nad njim vulkanski stožci in žveplenasti dimasti pajčolani.

Nekaj dni nato so šli na Marapi sredi Sumatre. 700 km so prevozili po skrajno slabih cestah, v prepolnem avtobusu, po vlažni džungli, iz oblakov pa se je neprestano odcejala monsunska voda. V takem vremenu je bil vzpon na Marapi prava muka. Noben šotor, noben dežni plašč ni vzdržal, z vsakega lista je curljal za prst debel curek, saj je kljub dežju živo srebro kazalo 30° C. Na vrhu gore pa je prišlo do prijetne spremembe, potegnil je veter in razgnal težke deževne oblake. Po Marapiju so se z železnico peljali v Medan, za 60 km so rabili 8 ur. V Medanu so se zanimali za vrh Kerintji, najvišji vrh na otoku. Vladni predstavnik jih je sprejel in jim povedal, da na Kerintji po drugi svetovni vojni še nobeden ni prišel, da so njegova pobočja polna strupenih kač in tigrov. Kljub temu so poskusili. Dva dni so se vozili z avtobusom, nato z džipom na čajno plantažo Kajo-Aro, ki leži v vznožju gore Kerintji. Gora spominja na Fudžijamo ali na velike južnoameriške vulkane.

Vodja plantaže dr. Kadar jim je šel na roke. Izmed svojih 2000 delavcev jim je dal pet nosačev in šest mož za krčenje poti skozi džunglo, policijski komandant pa je pridejal še tri vojake z brzostrelkami. Tako so bili varni, tudi če bi srečali tigre.

Poslej so nam naše stvari nosile mule in osli – dve uri daleč. Po polurni hoji vkreber smo se zopet spustili v dolino, podobno naši Trenti. Tu nekje je kot golobnjak stisnjena vasica Rahema. Rijemo preko gruščnate planote in zopet v ključih po skalovitem pobočju mimo terasastih polj. Po dveurni hoji pridemo do naših nosačev z mulami. Naprej so nosili opremo in šotore nosači, če je kdo seve ni nosil sam. Preko precej globokega potoka smo zavili v desno, v zelo strmo z globokim snegom pokrito pobočje. Sneg je bil ponekod zelo mehak in se je udiral skoro do kolen. Le počasi smo gazili po strmini navzgor. Bili smo že vsi nekoliko utrujeni. Na srečo je bilo vreme megleno in hladno. Rahlo je snežilo. V višini kakih 2500 m se je svet nekoliko položil. Tudi sneg je bil boljši. Kolono smo raztegnili na nekaj sto metrov. Kako ne, saj je sto ljudi že kar lepo število. Okrog petih popoldne smo prispeli do zavetišča Neltner 3209 m. Stoji na skalnatem robu, varno pred snežnimi plazovi. Tloris zavetišča je 5 × 5. Je last CAF, francoskega alpskega kluba, spodaj zidano iz kamnja, zgoraj leseno. Spodaj ima dva prostora, nekako kuhinjo in jedilnico z dvema dolgima mizama in klopmi. V kotu je vdrela lestev, po kateri prideš v gornji prostor, kjer so na obeh straneh blazine za spanje. Dolžina prostora je 5,5 × 4 m. Na tem prostoru nas je spalo preko 50. Drugi so se položili v spodnjem prostoru ali v šotoru. Ker so spodaj kurili, smo bili zgoraj kot meso v dimniku. Najslabše mesto pa je imel vodja naše odprave Roman Herlec iz Kranja, ki si je izbral mesto tik pod oknom. Ko so hodili ponoči odpirat ali zapirat okno, je vsak zadel obenj. Spal seveda nobeden ni kaj prida.

Nedelja 12. 3. 1972. Jutro je bilo brez oblaka. Nebo kot umito, obetal se je lep dan. Ko se je zdanilo, je bilo okrog kočje vse veselo in živo. Vmes pa so se čule pesmi, vriski in jodlanje. Že kliče vodja Roman v zbor tiste, kateri gredo na vrh, saj je še tri ure hoda. Prva gresta dva vodnika domačina, nato vodniki in reševalci, če

---

Sekači so res prišli prav, brez njih bi ne bilo poti. Vsake dve uri so deset minut duškali, pojedli nekaj zrnč riža, potegnili požirek vode iz čutarice, pa spet naprej v rojih muh, žuželk in pijavk.

Zvečer so si s težavo naredili ogenj iz vlažnega lesa in se gnetli okoli njega, do kože premočeni, saj jih je nekaj ur namakal tropski dež. Ponoči se je zmrzilo, saj so bili že 2500 m visoko. Posebno je bilo hladno domačinom, vendar so jutra čakali z azijsko ravnodušnostjo pokriti s svojimi sarongi, velikimi kapucami. Naslednji dan so pri 2800 m stopili iz bujne vegetacije in zagledali greben, ki drži na vrh. Domačini so počakali na sedlu pod vrhom. Hoja po grebenu je bila nerodna, obirali so velike bolvane strjene lave in precej izčrpani dosegli najvišji vrh na Sumatri. Posebno težko je ta del zmožgel edini vojak, ki se je odločil, da jih bo spremljal tudi na vrh, ki ima izredno veliko žrelo, 300 m visoke navpične stene obdajajo to »pot v pekel«, na dnu pa povreva in mrmra valujoča lava.

Kač in tigrov tudi na povratku niso srečali. Pravijo, da so te kače in tigri nenavadno plašni, da beže pred človekom.

SPET NOV SMUČARSKI CENTER

Les Menuires (1800 m) spadajo med najnovejše francoske smučarske centre. Vse je nastalo v petih letih, od ceste do hotelov in žičnic, v savojski deželi, blizu smučarske arene »Les Trois Vallées«. Apartmani in hoteli imajo po 16 nadstropij, to se pravi, da so Francozi varčevali s prostorom. Med seboj so povezani s pokritimi, kurjenimi galerijami. Za komfort skrbi 20 trgovin, butik, pošta, banka, bari, smučarski otroški vrtec in seveda potovalni biro. Središče tega labirinta iz betona in lesa je »Place de la fontaine«, kjer se vrste nočni klubi, kino za 450 oseb, restavracije. Vsi apartmani so prisojni, na razpolago je odprt bazen, s stalno temperaturo 34° C. Iz skupne postaje gredo žičnice na vse strani kot prometni žarki na 2850 m visoki Mont de la Chambre, na 2810 m visoki »la Masse«. 18 dobro narejenih spustov ponuja 70 km vijuganja na smučeh. Fantastično! Zveza s »Trois Vallées« ni težka, lahko je priti v Courchevel in Meribel, ki spadata v veliki francoski smučarski cirkus, po žičnicah.

Les Menuires imajo 5800 postelj in so namenjene predvsem družinskemu dopustu. Na razpolago so veliki hoteli od 400 do 600 postelj, so pa tudi manjši. Veliki hoteli imajo tudi pokrite bazene. Pa cena? V l. 1971/72 polni penzion 36 do 90 frankov, smučarski menu 8,50 do 10 frs.

bi bilo treba vsekati kako stopinjo v trdi sneg ali napeti vrvi v strmem skalnatem svetu. Takoj za njimi gredo drugi planinci. Pot nas je vodila ob začetku skozi zelo strmo pobočje prek skal in snežišč v daljših vijugah. Tu je od časa do časa bril mrzel veter in nas pikal z ledenimi zrnici. Poldruga ura je minila, da smo prešli glavno strmino. Prišli smo na grušč, sem in tja na snežišče, nato na sedlo, s katerega po nekakem strmehrbtu na ozek greben, po njem kakih sto metrov v zadnje šodrasto pobočje in nato na najvišji vrh v Visokem Atlasu, na Toubkal (4165 m).

Prisrčno smo si stisnili roke, še posebej z našim vodjo Romanom, ki se mu imamo zahvaliti za njegovo zamisel in izvedbo te množične odprave. Tudi kranjski župan je mnogo pripomogel, da je prišlo do tega podviga. Hvala gre tudi dr. Potočniku, predsedniku Planinske zveze Slovenije, tov. Kločniku in še drugim. V prsih vseh je utripalo srce od sreče in veselja, da smo v lepem tujem svetu, odmaknjenem tako daleč od naše domovine – prelepe slovenske zemlje – toliko videli in doživeli. Kar ne moremo in ne moremo verjeti, da je vse to res. Saj smo na Atlas prišli kot na kak popoldanski izlet. Razgled z vrha je bil veličasten. Na vrhu Toubkala nas je stalo sedemdeset slovenskih in hrvatskih planincev, alpinistov in reševalcev. Med nami je bil tudi en Avstrijec. Vrh Toubkala je podoben naši Mojstrovki ali Grintovcu, ena stran pobočja je zelo razčlenjena in lažje dostopna, medtem ko se druga stran grezi v navpičnih granitnih stenah in grapah, zatrpanih z debelo snežno odejo.

Ura je bila pol dvanajstih, ko smo se pričeli odpravljati nazaj v dolino. Navzdol je šlo hitreje, ker smo sestopali naravnost po dolini po snegu in se dričali, za spremembo tudi po zadnjici, in prispeli v eni uri do zavetišča. V dolini nas je že čakal poštni kombi in eden naših zdravnikov s »katrc«, ki si jo je izposodil v Casablanci. In tako sta nas vse zvozila do hotela Toubkal.

Ponedeljek 13. 3. Ob sedmi uri sta že pripeljala avtobusa. Ob pol dvanajstih smo se odpeljali iz Marakeša po isti poti, po kateri smo prispeli pred dnevi do Casablance. Zadrževali smo se tu le malo časa, saj se nam je že mudilo na letališče. Ob 19.25 uri smo odleteli prek Gibraltarja, Valencije in Barcelone. Ob 22.05 smo leteli prek Benetk, ob 22.25 uri pa smo se spustili na našo ljubo domačo zemljico.

Res je, povsod je lepo, a doma je najlepše. To šele vidiš, ko se iz lepe tujine vrneš v svojo domačijo. Prav zato se v imenu vse naše družine z Atlasa zahvaljujem še enkrat vsem, ki so kakorkoli prispevali k uspešnemu, bliskovitemu vzponu na najvišji vrh gorovja s starodavnim imenom Atlas.

OB LETOŠNJIH PRVIH SMRTNIH NESREČAH

ING. PAVLE ŠEGULA

Komisija za GRS je na svoji zadnji seji obravnavala letošnje nesreče v gorah, analizirala vzroke, hkrati pa sprejela nekaj napotkov za planince in alpiniste, da bi se kaj podobnega več ne ponovilo.

1. Na prvomajskem alpinističnem taboru v Paklenici na Velebitu, se je primerila smrtna nesreča mariborskemu alpinistu na vstopu v mosoračko smer. Iz višjih predelov stene, v kateri so že plezale naveze, je priletelo kamenje in skalovje, se spotoma razbijalo v manjše drobce in smrtno zadelo mladega alpinista v zatilje. Kljub čeladi je bil zadet premočno.

2. Na sestopu z vrha Krna je 21. maja proti večeru skupinica 5 planincev zgrešila pot ter se zaplezala v skoro navpični, s travo in grmovjem poraščeni steni nad koriti Volarnika. Enemu je zdrsnilo, padel je okoli 40 m globoko v kanjon, kjer je preminul v tolmunu. Trije člani skupine so se ob vrvi spustili navzdol, da bi mu pomagali, četrti je poiskal pot in alarmiral reševalce.

Slednji so pozno ponoči evakuirali preživele iz zelo kočljivega položaja, umrlega pa so lahko našli šele potapljači.

Kaj je bilo vzrok nesreč?

Padajoče kamenje praviloma velja za višjo silo, ni pa nobenega jamstva, da ga ni sprožila tudi vrvi katere izmed višje nahajajočih se navez. V krušljivih, s travo in grmičjem porastlih stenah in še zlasti v spomladanskem času je na padajoče kamenje treba vedno računati in ustrezno ukrepati.

Planincem, ki so zašli s poti, se je pri nas in drugje po svetu, primerilo že mnogo podobnih nesreč, kot je bila nesreča pod Krnom. Posameznik ali skupina, ki se loči od glavnine in vodje poti, se ponavadi vznemiri, ko ugotovi, da ni na pravi poti. V živčnosti popusti pazljivost, povrhu tisti, ki zaidejo, radi kombinirajo in skušajo po domnevnih bližnjicah priti nazaj na stezo nekje nižje. Gladka strma trava, prst, varljivo grmičje so prav tako izdajalski kot strma snežišča, če ne še bolj, saj se strmega snega bojimo, nevarnost travnatega pobočja pa podcenjujemo.

Tovariši padlega so sicer pokazali resnično tovarištvo in občutek odgovornosti, vendar so v neznanem svetu ukrepali nepravilno, ko so ob vrvi in brez drugih pripomočkov sestopili v neznano globino. Le sreča in reševalci so preprečili, da se ni tudi njim primerilo kaj hujšega.

Kaj bomo storili, da ne bo novih nesreč te vrste?

Alpinisti v steni

1. V steno vstopi spočit in zgodaj, ponočevanje in krokanje te lahko stane glavo.
2. Če so pred tvojo skupino že drugi, si s tovariši toliko bolj odgovoren za varnost svoje skupine.
3. Vodilna naveza ima vso prednost. Kot v prometu, **se druga naveza ravna po vodilni**. Glede na okoliščine in značaj smeri mora **tudi odstopiti od nameravanega vzpona**, če tako kažejo okoliščine.
4. Če je v steni več navez, so vodilne naveze toliko bolj odgovorne in **za nobeno ceno ne smejo rušiti** kamnja.
5. V plezalnem taboru odloča vodja tabora razpored navez in skrbi, da v posameznih smereh hkrati ni več navez, kot dopušča njihova varnost. Naveze so vodji dolžne absolutno pokorščino, potem ko skupaj določijo program vzponov za naslednji dan.

Planinci na zavarovanih poteh

1. Če greste na pot v skupini, hodite strnjeno, vodja skupine mora ob vsakem času imeti pregled nad vsemi člani skupine.
2. Na poti je treba biti zbran, paziti na stezo in markacije. Takoj ko opazite, da niste več na stezi, se vrnite tja, kjer je še zanesljivo, da ste na pravi poti.
3. Če spoznate, da ste zašli na neznan in nevaren svet, si takoj zagotovite varno stojišče in se ustavite.
4. Trezno preučite svoj položaj. Če se lahko varno vrnete na stezo, storite to preudarno in s premislekom.
5. Če ste nemirni in razburjeni ali če ne upate tvegati, pokličite na pomoč.
6. Za zadnjega v skupini določi vodja takega člana skupine, ki ima čim več izkušenj. Njegova dolžnost je, da pazi na vse pred seboj in nikomur ne dovoli, da zaostane. Če kdo omaga, opozori prvega, da počaka vsa skupina.
7. Vodja skupine skrbi za red, disciplino, večkrat preverja stanje skupine, ugotovi, da so navzoči vsi člani, odreja počitek.
8. Absolutno je treba preprečiti oddaljevanje s poti.

POPRAVEK: V PV 1972/8, str. 365 so verjetno mnogi bralci opazili napako v podatkih o planinskem hotelu na Lisci. Poročali smo že, da je po vojni zgrajeni Tončkov dom na Lisci prevzela od PD Sevnica v zakup sevniška tovarna »Lisca« in vložila vanj velika sredstva, ne pa tovarna »Jutranka«. Neljubo pomoto radi popravljamo. Ured.

DRUŠTVENE NOVICE

ČETRTI DAN PLANINCEV

Stol (2236 m) najvišji vrh v Karavankah je zgodaj stopil v našo planinsko zgodovino. 23. junija leta 1892 so se zbrali na vrhu Stola trije zavedni piparji Jože Hauptman, Anton Škof in Ivan Korenčan. Ob tem srečanju so izrekli bodrilne besede: »Po vsem našem planinskem svetu, koderkoli hodimo, vidimo le tuje delo. Tuja roka zaznamuje planinska pota, postavlja planinske kočje in napravlja na slovenskih tleh le nemške napise in kažipote. Vzdravimo se!«

Med obema vojnama so vodile preko Karavank in Stola ilegalne poti. Dne 6. oktobra 1922 je vodil lovec Fr. Osenjak celo ekspedicijo po lovski stezi preko plazov na Doslovško planino pod Stolom, kakih 600 korakov pod Plesk. Tam je bilo truplo kakih 15 korakov nad stezo v hosti in vejevju. Moralo je tam ležati nad mesec dni, ker je že razpadlo. Sodi se, da je ponesrečenec prišel s Stola mimo Zabrežniške ute na Čelo, od tam pa po Požganju, kjer so zelo nevarne pečine. Ker ni imel kovanih gorskih čevljev, mu je na suhih ali mokrih smrekovih iglah spodrsnilo in padel je kakih 12 do 15 m globoko. Smrtno ponesrečenega so pokopali 9. oktobra na brezniškem pokopališču. Pri ponesrečencu so našli krstni list na ime Dragoljub Milovanović, rojen 14. junija 1931 v Beogradu, študent prava. »Ali je to pravo ime?« sta končala skromno poročilo kronista Z. in T. v PV 1923, str. 30.

Slovenska planinska javnost je bila s tem zapisom seznanjena z žalostno najdbo. Minevala so leta in šele po osvoboditvi se je ugotovilo, da se je pri ilegalnem prehodu z Dunaja preko Stola v domovino jeseni leta 1922 smrtno ponesrečil sekretar CK SKOJ Dragoljub Milovanović.

Kronista Z. in T. sta leta 1923 v številki 1. in 2. sporočila obiskovalcem Karavank: »Dne 4. oktobra 1922 je našel lovec Fr. Osenjak z Most (pri Žirovnici) nedaleč od lovske kočje pod Srednjim vrhom (danes Tinčkove kočje) mrtvega človeka, ki pa si ga tisti večer ni ogledal...«

14. junija 1931 je bil na Stolu tudi ilegalni sestanek članov socialističnega planinskega društva prijateljev prirode s to stran in onstran meje.

Mladina je pred leti v Završnici pod Stolom smrtno ponesrečenemu sekretarju CK SKOJ odkrila dostojen spomenik.

Mladinska komisija PZS vsako leto ohranja in obuja spomin na Dragoljuba Milovanovića s tekmovanjem za Milovanovičev memorial, na katerem nastopajo najboljše ekipe vseh mladinskih planinskih odsekov PZS.

Na letošnji Dan planincev je bila v čudovitem okolju Završnice in Žingarice slovesnost ob 50-letnici tragične smrti sekretarja CK SKOJ Dragoljuba Milovanovića. Osrednja proslava je bila 10. 9. ob 11. Proslavi so se pridružili borci Gorenjskega odreda, ki so slavili letos 30-letnico formiranja.

O Dnevu planincev bomo še poročali.

Uroš Župančič

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO GORICA

V domu Simona Gregorčiča, kakor leto za letom, je SPD Gorica 5. apr. t. l. imela svoj občni zbor, dogodek, ki zbere lepo število goriških Slovencev in njihovih prijateljev. Predsednica Jožica Smetova je na 25. povojnem občnem zboru pozdravila med gosti zastopnika PD Nova Gorica Antona Srebrniča in Staneta Sedeja, zastopnika PD Tolmin, Štefana Kebra, prijatelja društva Ludvika Zorzuta, Janka Filija, predsednika meddruštvenega odbora primorskih društev, Gorazda Vesela, predstavnika Slovenske kulturno gospodarske zveze, Saverija Rožiča, predsednika Slovenske prosvetne zveze, predstavnika SPD Trst Selmo in Danila Micheluzzi, Marka Waltritscha, podpredsednika pokrajinske uprave v Gorici in Adrijano Dornik, predstavnic komisije za doraščajočo mladino pri SKGZ.

Občni zbor bi pravzaprav moral biti šestindvajseti po vojni. L. 1947 ga namreč ni bilo zaradi takratne politične napetosti.

Pretekla poslovna doba je bila potekala v znamenju 60-letnice ustanovitve goriške podružnice SPD in 25-letnice obnovitve društva po vojni. O tem smo že poročali v tem letniku PV v notici o jubilejni brošuri. Predsednica Smetova je lepo označila vlogo društva v goriški deželi, poudarila pomen dela z mladino in se zahvalila vsem zunanjim sodelavcem. Društvo je član Slovenske kulturno gospodarske zveze. Prvič po vojni je dobilo 150 000 lir podpore in to namensko za naraščajniški smučarski tečaj. Predsednica je v svojem poročilu tudi čestitala k 25-letnemu delu pri društvu in k 50-letnici članstva v planinski organizaciji Bernardu Bratožu. Društvo šteje 420 članov. V l. 1971 je pristopilo 33 novih, med njimi tudi naraščajniki. Priredilo je 39 izletov z 882 udeleženci, 17 planinskih zahtevnejših in 13 k nižjim ciljem, 9 pa je bilo lagodnejših, imenujejo jih družinske. Naštejmo nekatere:

12. aprila – na velikonočni ponedeljek tradicionalni popoldanski družbeni izlet z avtobusom na Kras v Stanjel, program, srečolov, športne točke in prosta zabava.

9. maja – Vipava – Gradisce, vzpon po zavaranjani »Furlanovi poti« do razgledne točke »Gnezdo« in na Nanos. Popoldne pri slovesni otvoritvi »Furlanove poti«. Na povratku pri izviru Hublja.

20. maja – Enodnevni družinski izlet na Dolenjsko – Kostanjevica ob Krki (ogled forme vive), Pleterje, Novo mesto, Žužemberk, Muljava – ogled zanimivosti. V Žužemberku so izletniki obiskali spomenik NOB, navzoča je bila mati Marjana Martininja iz Standreža. Med 1200 padlimi je vklesano tudi Marjanovo ime. Zrtvoval je svoje mlado živopoložila na spomenik cvetje, ki ga je prinesla ljenje za svobodo slovenskega naroda. Mati je iz daljne Primorske.

13. junija – Dve skupini: prva na Veliki vrh Snežnika (1796 m) po večini mladinke in mladinci z načelnikom mladinskega odseka Nikom Brešanom.

Na povratku srečanje s planinci SPD Trst na njihovem jubilejnem izletu (športni program). Popoldne obisk doma na Slivnici nad Cerknjskim jezerom (1115 m).

27. junija – Vzpon na Montaž (2754 m).

27. junija – ponovni vzpon v Furlanovi poti (planinci iz Standreža pravijo, da je izvrsten trening za nadaljnje vzpone).

3. in 4. julija – Skuta (2532 m) Dolgi hrbet, Grintovec (2558 m) v Kamniških Alpah.

11. julija – jubilejni družinski izlet za 60-letnico ustanovitve in 25-letnico obnovitve. Na prostem v Cepovanu pri gostilni Savle. Kulturni in športni program, sodelovanje dramske deklishe družine mladinskega odseka prosvetnega društva »Oton Župančič« iz Standreža, nastopale so vse članice SPD. Za vesele poskočne je poskrbel trio »Antona Humarja« iz gornjega Lokavca.

Isti dan v zgodnjih jutranjih urah so planinci počastili jubilej na vrhu Kuclja in Cavnna. Povratek na prireditveni prostor popoldne v Cepovanu. Vzpona so se udeležili tudi mladinci z načelnikom Nikom Brešanom.

Kot gosta smo imeli v naši sredi predsednika meddruštvenega odbora primorskih planinskih društev Janka Filija iz Tolmina.

Prireditve so se udeležili tudi vaščani.

21. in 22. avgusta – vzpon na Pelmo v Dolomite (3168 m), prevoz do vasi Zappè, peš do planinske postojanke »Venezia«, na vrh Pelma. Vzpon je opravil tudi odbornik Danilo Jakin.

29. avgusta – tri skupine: Razor planina–Vogel (1923 m).

29. avgusta – vzpon na Mangrt (2678 m) Standrežci. 29. septembra – družinski izlet v Ravne na Koroškem po dogovoru s predsednikom Pavlom Stropnikom PD Ravne, ki je sprejel izletnike in jim zaželel dobrodoščilo. V njegovem spremstvu in odbornika Vinka Krevha so si izletniki v dveh skupinah ogledali veliko ravenško železarno. Ogled mesta. Predsednica Smetova je v imenu SPD poklonila predsedniku Stropniku darilo s posvetilom na prvo srečanje PD Trbnjice in SPD Gorica.

Predsednik Stropnik je izročil vsem 50 izletnikom društvene značke PD Ravne na Koroškem. V popoldanskih urah so izletniki obiskali Kotlje, rojstni kraj Prežihovega Vrance, ter se poklonili s primorskimi cvetjem. Na povratku Novo mesto in Velenje.

11. novembra – Jubilejno tradicionalno »martinovanje« na Mostu na Soči v hotelu »Soča«. Tudi tokrat so sodelovale članice SPD in članice dramske družine prosvetnega društva »Oton Župančič« iz Standreža, recitator član Livij Božič, plesni ansambel »Galeb« iz Nove Gorice. O tej priložnosti je predsednik Pavle Stropnik, PD Ravne na Koroškem, poklonil SPD sliko, ki predstavlja »Pogled na Peco« s Tople.

Lepe uspehe je požel smučarski odsek pod vodstvom Alda Bavconca. Priredil je več tečajev in tekmovanj, vse je bilo dobro obiskano, vse dobro organizirano. V društvu deluje tudi jamarsko društvo, ki je obiskalo že raziskane jame na gori-

škem, tržaškem in jugoslovanskem Krasu. Načelnik je bil Slavko Rebec. Iz njegovega poročila je razvidno, da so slovenski goriški jamarji iz dobrega testa.

OBČNI ZBOR PD BOVEC

Društvo je po sklepu občnega zbora 1970 urejalo predvsem finančna vprašanja. Tov. Vida Šuler je poročala, da so poravnali vse obveznosti do upnikov, občina Tolmin jim je odpisala prometni davek, izplačali so zaostale plače iz preteklih let in druge obveznosti. V letu 1971 pa bilanca izkazuje lep višek. Anuitet imajo na leto 10 milijonov S din. Uredili so sanitarije v Zlatorogu, sredstva je dala PZS in SO Tolmin, tretjino pa društvo. Koča Petra Skalarja je pogorela, dva odbora se trudita, da bi naš Kanin spet zaživel. PZS je iz dotacije IS SRS nakazala za novo kočo 30 milijonov S din. Koča na Mangrtu bi morala biti tudi nova, žal ni sredstev za to. Urejene bodo sanitarije, zgrajen kiosk, morda bo PD najelo za svoje namene karavlo. Tudi koča na Predelu terja nujna popravila. Gospodarske posle vneta vodi tov. Marjan Bric.

Članstvo je naraslo za 202 člana, 158 je odraslih, 42 pa mladincev. Za porast članstva se je najbolj zavzemal tov. Avgust Zorč. Štirje člani (Franc Čopi, Rihard Mlekuž, Mirko Zorč in Zoran Rutar) so l. 1971 stopili na teme Mt. Blanca, trije so napravili slovensko transverzalo (Mirko Zorč, Cvetka Mašera in Jože Čopi), prva dva tudi zasavsko.

Na novo so markirali pot na Jerebco, na Prestreljenik, na Lovpi, Černjeli in Krnici pa postavili nove skrinjice za žige in vpisne knjige. Mladinski odsek vodi Danica Šušteršič. Tudi ta odsek kaže s svojim delom za društvo, z izleti, tekmovanji, predavanji, da je PD Bovec v dinamičnih rokah in da bo številne naloge, pomembne in slovensko planinstvo in turizem, opravilo.

OBČNI ZBOR PD ČRNA

Predsednik Franc Kramberger je 15. 4. t. l. otvoril občni zbor PD Črna v gostišču »Pod tebrom«. Društvo ima velike skrbi z Domom na Smrekovcu. Podpora je dobil pri KS Črna, pri GG Nazarje in GG Črna, občina Ravne jim je oprostila prometni davek in pavšalno obračunala prispevek iz delovnega razmerja. Vse so vtaknili v dom, vendar nalagam pri obnovi s temi sredstvi še niso kos. Predvsem jih tišči elektrika in vodovod. Skrbi pa imajo tudi s kadri, tako da govore o krizi društva, saj ne more uspešno razviti svojega programa.

Glede na te razmere in glede na druge okoliščine je zelo delaven AO, ki obstaja že enajst let in ima 23 članov in pripravnikov.

V l. 1971 so sodelovali pri smuku s Kamniškega sedla in na Raduhi, potem ko je l. 1970 7 članov bilo na Araratu in so sodelovali tudi na Kukovčevi odpravi na Norveškem. L. 1971 niso zbrali sredstev za Zermatt, pač pa so prišli na Grossglockner in preplezali Pallavicinijev ozebnik. Opravili so v domačih stenah čez 20 vzponov. Žal jih tare materialno stanje. 300 klinov so naročili pri PZS, pa jih AO ni mogel plačati. Vodi ga načelnik Viktor Krebl.

Delaven je markacijski odsek, ki ga vodi tov. Drago Škofler.

OBČNI ZBOR PD ZAGORJE

PD Zagorje je zborovalo 16. aprila t. l. na Zasavski gori ob navzočnosti 135 članov. PZS je zastopal tov. Stanko Hribar, zasavska društva toc. Marjan Oblak, bilo pa je navzočih še vrsta drugih zastopnikov.

Dom na Čemšeniški planini, ki se bo imenoval po dr. Franciju Golobu, je pod streho, delo je trajalo štiri mesece. Da se je hitreje in smotrneje odsedalo, so imeli pri roki 150 m žičnice z višinsko razliko 407 m. Članstvo se razrašča. Leta 1969 je bilo 894 članov, l. 1971 1332, s čimer PD Zagorje prepričevalno zavzema mesto med najštevilnejšimi PD v Sloveniji. Že samo to pomeni, da je UO delaven in iniciativen.

Gospodarski odsek uspešno vodi tov. Rudolf Mlakar, tajnik je bil Lojze Sajovic, MO je v rokah Dušana Podjeda, društvo pa je na ramenih predsednika Ivana Finka. Tudi markacijski (Drago Podovnik) in propagandni odsek, ing. Sl. Toplak, sta kljub gospodarskim skrbem dobro opravljala svoje dolžnosti. V prihodnje bo društvo vodil v glavnem prejšnji upravni odbor.

OBČNI ZBOR PD VRHNIKA

Društvo je sklicalo občni zbor 23. aprila t. l. v koči na Planini. Predsednikovo poročilo je izzvenelo v znamenju 10-letnice društva, ki je bilo tudi v l. 1971 zelo razgibano. V domu JLA so priredili proslavo desetletnice in poskrbeli za ohranitev društvenega arhiva. Kočo na Planini so dobro uveljavili, markirali do nje več poti, cesto z Vrhnike in Logatca pa oskrbeli s kažipotmi. Poskrbeli so tudi za društveni prostor. Izredno delaven je MO, ki ga vodi tov. Leskovec. O tem poročamo posebej. Gospodarski odsek se uspešno ukvarja z ureditvijo koč na Planini. V kočjo je bilo trikrat vlomljeno, vendar LM storilca ni izsledila. Odprta je bila ob nedeljah in praznikih, vendar

ne redno, ker vprašanje dežurstva ni bilo rešeno. Tudi prostor okoli koč še ni odkupljen, s TD Vrhnika pa imajo pogodbo, s katero urejajo razgledni stolp – zares dragocen objekt – in njegovo bližnjo okolico.

Društvo je spet naraslo, šteje kar 720 članov, za 103 več od l. 1970. Od tega preko 300 mladincev in pionirjev, ki imajo dobro vodstvo, želijo pa si še bolj tesnega sodelovanja z UO PD in s starejšimi člani. Društvo ima tudi AO, ki združuje nekaj pripravnikov. Obeta doseči dobre uspehe, naveza Grom – širok ima za seboj že samostojne vzpone. Opravili so lepe vzpone v alpinističnih taborih, nekaj pa tudi mimo njih v Triglavu, Mojstrovki, Škrlatici, Jalovcu, Planjavi. Udeležili so se tudi smučarskega tekmovanja pod Storžičem in na Kamniškem sedlu.

PZS je v l. 1971 odlikovala s srebrnim znakom Jožeta Stržinarja in Franca Krašovca, z bronastim pa Alojza Dobrovoljca, Jožeta Hosto, Jožeta Dolenca in Vinka Tomšiča.

DVOLETNO DELOVANJE PLANINSKEGA DRUŠTVA PTT CELJE

18. aprila 1970. je bilo ustanovljeno Planinsko društvo PTT Celje, ki je v svojem dvoletnem delovanju povsem upravičilo svoj obstoj. To je potrdil tudi II. občni zbor tega planinskega društva, ki se je vršil malo pred drugo obletnico ustanovitve in katerega so se poleg članov udeležili kot gostje še: zastopnik Planinske zveze Slovenije in glavni urednik Planinskega vestnika tov. profesor Tine Orel, zastopniki Planinskega društva PTT Ljubljana pod vodstvom predsednika tov. Jožeta Dobnika in zastopniki Planinskega društva PTT Maribor pod vodstvom predsednika tov. Antona Gosarja, dipl. el. ing.

Iz poročila predsednika tov. Maksimiljana Šobe je bilo razvidno, da je društvo uspešno končalo drugo leto svojega obstoja. Glavna naloga društva je približati lepote naših gora delovnemu človeku, da bo spoznal lepote svoje domovine in okolice, v kateri živi. Okolica Celja, v katerem deluje Planinsko društvo PTT Celje, je z naravnimi lepotami zelo bogata. Iz Celja je že po slabi uri vožnje dosegljiv nadvse lepi gorski svet Savinjskih Alp. V prav tako kratkem času so dosegljive čudovite planjave in gozdovi zelenega Pohorja, nadalje zasavske gore in Bohor. Le z malo truda se Celjani lahko iztrgajo iz industrijskega središča in uživajo v prečudovitem gorskem svetu na čistem zraku in v blagodejnem miru, ki pomirjajoče deluje na zdravje in psihično razpoloženje.

Leto 1971 je bilo za društvo veliki preizkusni kamen. Organizacija IV. zbora PTT planincev Slovenije je bila zaupana

mlademu PD PTT Celje. Zbor je bil 13. junija 1971 v Logarski dolini. Pokroviteljstvo nad tem zborom pa je prevzelo Podjetje za PTT promet Celje, ki je zbor tudi finančno podprlo. Udeležba preko 1000 članov PTT planincev iz ožje in širše domovine je PD PTT Celje prijetno presenetila. Planinci poštarji so tako znova dokazali solidarnost in prijateljstvo, ki se med njimi nenehno razvija in krepi. Mlado PD PTT Celje je z organizacijo tega zbora opravilo svoj zrelostni izpit. Večji manifestaciji, ki sta se je udeležili tudi delegaciji PD PTT Celje, sta bili srečanje PTT planincev Jugoslavije pod planino Papuk in tradicionalni pohod ob žici okupirane Ljubljane.

PD PTT Celje je na dan planincev v nedeljo 12. septembra 1971 organiziralo izlet na Raduho, kjer je pripravilo manjšo proslavo. Pri tem gre posebna zahvala zlasti pionirjem-planincem, ker se je kljub slabemu vremenu izleta udeležilo kar sedem pionirjev.

Poleg teh večjih manifestacij je Planinsko društvo PTT Celje organiziralo še nekaj izletov. Nekateri člani so pričeli pohod po transverzali kurirjev in vezistov in so jo prehodili že lep del. Vpliv društva na svoje člane se kaže tudi v tem, da člani v velikem številu tudi posamezno ali v ožjem družinskem krogu radi hodijo na izlete v planine.

PD PTT Celje že šteje 290 članov, kar predstavlja že 50% vseh zaposlenih, vendar se bo društvo še nadalje trudilo, da se bo ta odstotek še povečal. Vsi doseženi uspehi so rezultat izrednega razumevanja podjetja, ki društvo vse od ustanovitve dalje finančno podpira, saj tako zdrava rekreacija, kot jo nudijo planine in gore, lahko mnogo pripomore k boljšemu zdravju in delovni kondiciji članov kolektiva.

Vsako društvo se v začetku svojega delovanja srečuje z vrsto problemov, tako tudi PD PTT Celje ni brez njih. Društvo nima svojega prostora, kjer bi lahko imelo svoj arhiv, razne rekvizite in seveda skromen delovni prostor ločen od drugih poslovnih prostorov podjetja. Nadalje je problem prevoznih sredstev pri organizaciji izletov. Najmanjše avtobusov ne pride v poštev, ker je društvo sorazmerno maloštevilno, člani živijo in delajo na področju 58 poš, kar vse otežkoča zagotovitev take udeležbe na posameznih izletih, da bi bil avtobus polno zaseden. Za izlete se zato v glavnem uporabljajo osebni avtomobili članov. Zato se morajo izleti planirati tako, da se je vedno treba vračati na izhodiščno točko k prevoznemu sredstvu, medtem ko bi najeti avtobus lahko čakal na povsem drugem kraju. Občni zbor je za predsednika ponovno izvolil tov. Maksimiljana Šoba.

Na prvi seji novega upravnega odbora so bila razdeljena delovna področja med člani upravnega odbora. V okviru upravnega odbora delujejo še gospodarski

odsek, propagandni odsek in markacijski odsek. Posebno pomembno nalogo ima markacijski odsek, ki mora do pričetka sezone obnoviti markacijo na transverzali kurirjev in vezistov NOV.

J. Lampret

NEKOČ Z OSLIČKI, LETOS S HELIKOPTERJEM

Na vrhu Krna stoji po zadnji vojni na voljo turistom in drugim ljubiteljem naših planin Gomiščkovo zavetišče ali planinska koča, v kateri je 35 jagi ležišč in je z vsem oskrbovana v poletni sezoni poprečno po 2 meseca na leto. Koča, katero obišče vsako leto nad 1000 planincev, oskrbuje planinsko društvo Nova Gorica. S hrano in drugim materialom za vzdrževanje koče na 2200 m nadmorske višine, do katere vodi z vzhodne strani le strma steza, z zapadne strani pa slaba »mulariera«, ima društvo zadnja leta razne težave. Odkar je bila po vojni urejena in odprta koča, so hrano in vse ostale potrebščine iz Vrsnega do koče prenašali v glavnem z oslički. Preteklo leto, ko je društvo delno kočo obnavljalo, je pa karavana 16 bosanskih konjičkov 12-krat nesla vse potrebno za kočo iz planine Kuhinja, do katere je bila zadnja leta od Vrsnega zgrajena zasilna cesta. Za letošnjo planinsko sezono je ta zvesti in potrpežljivi osliček ostal za enkrat na cedilu, kajti vodstvo planinskega društva Nova Gorica se je dogovorilo z lastniki helikopterja, ki nosi gradbeni material za gradnjo kaninskih žičnic na Kanin, da bi iz Drežnice do koče vse nošnje opravil jekleni ptič.

V četrtek, 27. 7. 1972, je že v ranem jutru ob peti uri bila na nogah vsa Drežnica, ko je nad vas prihremel helikopter, zapel in naložil okrog 15 kvintalov tovora in se z njim povzpел vrh Krna,

Levo Marica Drole, 5 let oskrbnica na Gomiščkovem zavetišču, desno Malka Obid
Foto Ivan Kurinčič

se spustil desno od kočice, odpel in rahlo položil na tla pripeljani tovor, se spustil nazaj nad Drežnico še po ostali tovor, tako da je v ranem jutru istega dneva 4-krat iz Drežnice do kočice prinesel skupno cirka 4 tone hrane pijače in drugega blaga za nemoteno poslovanje Gomiščkovega zavetišča.

27. julij 1972 bo prav gotovo ostal zapisan v poslovnih knjigah in kroniki planinske kočice na Krnu kot izreden zgodovinski dogodek. Čestitamo iznajdljivemu in prizadavnemu vodstvu Nova Gorica.

Ivan Kurinčič

DESETLETNICA STOLPA NA BOČU

L. 1962 je minilo deset let, kar se je nehal nevarno majati stari leseni razgledni stolp na gosto in visoko poraslem temenu Boča. Kazalo je, da bo treba stolp podreti, ker mu ni bilo več zaupati, ljubiteljev prelepega razgleda z Boča pa ne odgnati. Poljčanski, mariborski in celjski planinci so pisarili, opominjali in prosili, naj se vendarle kdo stolpa usmili. Ker ni bilo odziva, so sami staknili glave in zadevo spravili s sveta – podrli so stari leseni stolp in v nekaj mesecih postavili nov, višji, jekleni razglednik. Vsak je dal nekaj »zraven«, če drugega ne, vsaj dobro voljo, namen in zagnanost, največ pa seveda gozdna uprava, ki se je zavedala pomena stolpa – čuvarja širnih gozdov na Boču in sosesčini.

Menda sta bili vsega dve kratki seji v planinskem domu na Boču in že je – steklo. V gradbeni odbor so bili imenovani ing. Vinko Nič (Gozdna uprava Slov. Bistrica), Alfonz Koser (gozdni obrat Rogoška Slatina), Jože Težak (predsednik PD Poljčane), Franc Kovačič (obč. skupščina Slov. Bistrica), Tine Orel (PD Celje), Joško Lojen (predsednik obč. skupščine Šmarje), Stanko Čujež (obč. skupščina Šmarje), Jože Hvala, Tonka Knez, Franc Heric (vsi trije PD Poljčane). 5. avgusta 1962 je po načrtih ing. Karla Dolenc (za strelvod je poskrbel ing. Drago Hartner) že stal vitek, visok, a trden jekleni stolp, daleč naokoli viden in množično obiskovan. Gradbeni stroški so znašali kar 8 milijonov S din (takratnih). Predsednik PD Poljčane tov. Težak je za 10-letnico tega uspeha sklical na Boč člane gradbenega odbora. Prišla je le prva petorica, drugi so se opravičili. PD Poljčane je ob tej priložnosti prvič, odkar obstaja, razdelila lične plakete z napisom »Priznanje za zasluge pri PD Poljčane«. Prejeli so jih predsednik Jože Težak, ing. Vinko Nič, Franc Kovačič, Alfonz Koser in Tine Orel.

Ob osmih zvečer je na stolpu zagorel velik kres in oznanil širni lepi deželi okoli »panonskega Triglava« pomen in ponos delavnih poljčanskih planincev.

DELO PRIMORSKIH MARKACISTOV

Žalostno je, da je na dnevnem redu seje upravnega odbora tega ali onega planinskega društva bolj poredko tudi vprašanje vzdrževanja planinskih poti. Tako se zdi, imajo tu in tam markacijsko skupino v društvu bolj formalno oziroma zaradi navade pač, ker jo imajo tudi drugje. No, pa povsod in vedno tudi ni tako slabo. Poznajo markaciste, njihovo delo in menijo se o teh zadevah.

Veliko prebujenje so markacisti primorskih planinskih društev doživeli tista leta, ko se je urejala planinska transverzala. To je bilo okrog leta 1955. Prvo obeleževanje transverzale je planinska društva, ki so imela z njo opraviti, nasploh zelo razgibalo in poživelo.

V obdobju 1960–65 so markacijske skupine nekaterih društev vestno in dobro obnovile zaznamovanje planinskih poti. Tedaj se je porodila misel, da bi bilo zelo prav, ko bi vsako društvo imelo pregled poti, ki naj jih vzdržuje. Ta pregled planinskih poti pa naj bi bil napisan v primerni obliki, morda kot kartoteka. Po območjih področnih markacijskih skupin se posebno marljivo markacisti začeli delati popise potov. Izkazalo se je, da imajo ponekod le preveč takih planinskih poti, ki nikakor ne rabijo znamenj, da pa so tudi take poti, ki so zares zanimive za planince, ki so nekoč že bile kot take tudi zaznamovane, pa so sedaj zapuščene ali že kar pozabljene.

V to markacijsko problematiko se vpletata še vsaj dva problema: materialna osnova za delo markacijske skupine planinskega društva in pa odnos javnosti do tega dela. Naj zapišem, da vodstva primorskih planinskih društev le niso tako skopa, kar zadeva potrebe markacistov. Na meddruštvenih posvetih se očituje dobra volja in razumevanje upravnih odborov društev do teh vprašanj. Bolj bo obveljala ugotovitev, da so markacijske skupine tiste, ki ne znajo na sejo upravnega odbora svojega društva predložiti delovnega načrta in v njem predložiti povsem konkretne postavke, koliko je za katero delo treba tudi denarja. Potem pa pride letni občni zbor in markacijska skupina večkrat ne ve, kaj in o čem naj poroča. Če ji je na ta način »ušlo« leto, naj občnemu zboru predloži vsaj program dela za prihodnje leto. Tudi to bo nekaj vredno.

Odnos javnosti do planinskih markacij tudi ni vedno preveč vzpodbuden. So primeri, ko na določenih mestih markacija ali smerna tablica ne ostane pa ne ostane. Vedno se najde kdo, ki jo odstrani. Ponekod zaradi tega celo razmišljajo, kako bi planinskim markacijam priborili status javnega cestno-prometnega znaka, in tiste, ki markacije namerno odstranjujejo, tudi kaznovali. Res, da je takih primerov malo, tisti pa, ki

so, jemljejo ljudem voljo do dela, saj gre predvsem za delo, narejeno v dobri volji in z najboljšim namenom. So pa tudi taki 'ljubitelji' značk, ki jemljejo štampljke na planinskih vrhovih. S tako uplenjeno štampljko potem obeležijo planinsko izkaznico trem ali štirim prijateljem in štampljko zavrže. Društvo naj pa potem poskrbi, da bo skupina planincev, ki bo prišla za takim zmikavtom, spet mogla vtisniti žig kočice ali vrha v svoje izkaznice. Zaradi takih neobzirnežev nastaja nezadovoljstvo in jeza, zaradi podobnih brezobzirnežev na cestah pa pride včasih tudi smrt.

Da bi vse te in podobne probleme in zadeve kar najbolje uredili, so se markacisti primorskih planinskih društev letos zbrali na posvetovanje v dveh krajih. Skupina južnega predela se je zbrala v soboto in nedeljo 3.–4. junija na Javorniku nad Črnim vrhom. Prišli so zastopniki skupin markacistov iz Idrije, Ajdovščine, Kopra in Sežane. Pogrešali pa smo člane društev iz Il. Bistrice, Postojane in Vipave. Skupina severnega predela se je zbrala v soboto in nedeljo 24.–25. junija v planinskem domu na planini Razor nad Tolminom. Prišli so zastopniki markacistov PD Bovec, Tolmin, Cerkljeva in Nova Gorica. Pogrešali smo člane PD Kobarid in Podbrdo.

Obe posvetovanji je vodil predsednik komisije za pota PZS tovariš Stanko Kos. Vodje markacijskih skupin so na kratko poročali o delu skupine in nje problematiki. Poglavitno delo pa je opravljeno s tem, ker so udeleženci teh posvetov dopolnili popis planinskih potov, ki spadajo v območje posameznega planinskega društva. Na podlagi tako izpopolnjenega popisa bo sedaj moč izdelati dokaj točno kega planinskega društva. Takšen pregled in pregledno kartoteko na območju vsa bo imel potem operativno vlogo, da bo vpogled nad stanjem (vzdrževanjem) posamezne poti vedno možen. Doslej je bila namreč ta ali ona markirana pot večkrat odvisna od dobre volje posameznega prizadevnega markacista. Ko tega ni bilo več ali ni bil več delaven, je skrb za pot prenehala. Poslej bo upravni odbor društva imel pregled nad potmi in bo vedel, v kakšnem stanju je katera, kdaj je treba markacije obnoviti, kaj urediti in kje pot nadelati, da bo res stalno in primerno vzdrževana vsaka planinska pot.

Ker bomo slovenski planinci prihodnje leto praznovali 80-letnico SPD, so se primorski markacisti na teh posvetovanjih obvezali, da bodo z obnovo markacij, predvsem na bolj zapuščenih odsekih poti, prispevali svoj delež k praznovanju te jubilejne obletnice.

Ciril Zupanc je bil tokrat ponovno izvoljen za vodjo skupine primorskih markacistov.

Idrijski planinci so letos junija postavili na vrhu Javornika nov lesen razgledni

stolp, raz katerega je razgled v Vipavsko dolino, na Kras, proti Ljubljani, na Karavanke in proti Alpam. Leta 1939 je italijanska vojska na istem mestu požgala tak razgledni stolp.

Z.

CVETLIČNA RAZSTAVA V MOZIRJU

Cvetlična razstava na videz morda ne spada na prvo mesto v analih planinstva. Kdor pa zna ceniti pomen cvetja za človeka, za zunanjo podobo njegovih bivališč, za vse psihološke učinke, ki jih ima urejeno in lepo ozaljšano okolje, bo razumel, da je praznik cvetja tudi praznik planincev. In to je bilo videti tudi v Mozirju 4. avgusta t. l. V prostorih osnovne šole je imelo sredi cvetlične razstave tudi mozirsko planinsko društvo svoj prostor in svojo vlogo. Lepo se je to povežalo z etnografskim prostorom, ki je skopo a vendar zgovorno prikazal del materialne kulture v gornjesavinjskih domovih, ki so tako gostoljubno sprejemali planinske pionirje v 19. stoletju in sprejemajo planince še danes, prenarejeni in obnovljeni; mnogih pa tudi ni več, vzele so jih »časov sile«.

Na otvoritveni razstavi se je zbrala množica ljudi od blizu in daleč. Pri otvoritvi sta govorila zastopnika hortikulture organizacije tov. Jelka Kraigher in Ivan Zupan, direktor hotela »Turist« v Mozirju, odprl pa jo je predsednik občine tov. Deberšek.

PD MARIBOR MATICA 1970–71

Ob lepi udeležbi planincev in gostov so člani PD Maribor matica 4. aprila na občnem zboru pregledali svojo dejavnost. Predsednik Ciril Verstovšek se je uvodoma spomnil izgube, ki je konec l. 1971 doletela mariborske planince: v 97. letu je umrl prvi predsednik podružnice SPD Maribor dr. Ljudevit Brence.

V imenu delegacije kraljevskih planincev, ki se je udeležila občnega zbora, je nato pozdravil navzočega predsednika PSD Gvozdec Milorad Gajović in izrazil želje, da bi se prijateljski stiki in sodelovanje mariborskih in kraljevskih planincev še naprej utrjevali in poglobljali, ter predlagal pobratenje PSD Gvozdec-Kraljevo in PD Maribor matica. Društvena predsednika sta zatem podpisala listino o pobratenu in izmenjala darila. Za plodno in vztrajno planinsko delo so prejeli priznanje planinske skupine na osnovnih šolah v Zg. Velki, Zg. Kungoti in Radvanju, 6 mladih planincev pa je prejelo znak mladinskega vodnika: Marjan Ilešič, Majda Korošec, Blanka Matičič, Mirko Müller, Miha Oblak in Marjan Štuhec.

V svojem poročilu je društveni predsednik povzel, da je v l. 1971 štelo društvo 2351 članov, in sicer 1200 odraslih, 591 mladincev in 560 pionirjev (l. 1970 je bilo 2284 članov, v MO je bilo vključenih 612 mladincev in 393 pionirjev).

Delo UO je zaradi velike širine potekalo v dveh pododborih: pododbor za redno planinsko dejavnost je skrbel za izletništvo, planinska predavanja, literarno dejavnost, markiranje in MO (ta je imel svoj odbor, ki je vodil zelo pestro dejavnost), pododbor za finančno-gospodarsko dejavnost pa je sproti reševal finančne in gospodarske probleme. Pododbora sta imela seje vsak mesec, skupne seje pa so bile sklicane po potrebi.

Izletništvo. V letu 1971 je bilo 21 izletov za odrasle planince (l. 1970 jih je bilo 22). Cilj so bile bližnje gore, prav tako pa tudi Julijci in Grintovci ter zamejski gorski svet. Izlete so vodili, kakor že prejšnja leta, znani požrtvovalni odrasli planinci. — Močna skupina pri Elektro gospodarstvu in Dravskih elektrarnah je priredila posebej vrsto izletov. — MO je priredil 30 izletov, srečanj in akcij, ki se jih je udeležilo skupno 1959 mladincev in pionirjev (l. 1970 je bilo 14 izletov in akcij). — Pot čez Kozjak je lani prehodilo 43 članov PD Matica, slov. plan. transverzala 6, zasavsko plan. pot 6 in koroško mlad. tvz. 3 (l. 1970 pot čez Kozjak 37, slov. pl. tvz. 5, zasavsko pl. pot 7, koroško mlad. tvz. 3 in štajersko-zagorsko pot 3).

Planinska predavanja za odrasle planince in širšo javnost, ki jih društvo prireja v predavalnici Višje tehniške šole, so bila v zadnjih dveh letih zelo dobro oblikovana.

L. 1970 so predavali naslednji predavatelji: inž. M. Ciglar (Po neznanih poteh v Gorjancih in ob Kolpi), M. Kambič (Po Sredozemlju v Španijo), dr. V. Petkovšek (Planinci so tudi gobarji), M. Šoštarčič (Iz pozabljene planinske preteklosti, Po Halozah med Bočem in Rogaško goro), prof. I. Šumljak (Pot po Kozjaku, Dravska dolina), F. Vogeljik (Sprehod med cvetjem) in asist. Tone Wraber (Narava in človek v Himalaji).

L. 1971 so se zvrstili naslednji predavatelji: Stane Belak (Hindukuš 1970, V ledu in granitu alpskih štiritisočakov), prof. C. Hubad (Skozi sev. Italijo v fr. Alpe), prof. Š. Letinič (Nenavadne zgodbe o morju), prof. S. Peterlin (Ohranitev našega alpskega sveta), ing. Z. Smerke (Velebit), dr. P. Soklič (Atlas), dr. V. Strgar (Cvetje v jugosl. gorah), M. Šoštarčič (Zamejska Koroška, Varstvo okolja), profesor I. Šumljak (Slov. plan. transverzala, Lepote Bohinja), Stane Tavčar (ciklus Z mopedom v Saharo, Izrael), prof. E. Titan (Pomurska pot) in Ivan Tušek (Cvetje in gore na mojih potovanjih).

MO je priredil posebej 23 predavanj za plan. skupine na šolah (l. 1970 16 predavanj).

Mladinski odsek. Dosežen je bil viden napredek, in sicer je v zadnjih dveh letih naraslo število pionirskih skupin na šolah od 9 na 12, srednješolskih od 1 na 4, vaških od 1 na 2, ustanovljena pa je bila tudi planinska skupina na visokošolskih zavodih. Dejavnost sta vodila 15-članski odbor in svet mentorjev. Obračun svojega dela je podal na občnem zboru 15. jan. 1972. Poleg visokega števila izletov in akcij je vredno omeniti, da je zaživel biološko-raziskovalni krožek: 15. junija 1971 je vodil M. Šoštarčič prvo ekspedizijo k Lovrenškim jezerom. Vso skrb je odbor posvečal kadrom: v l. 1971 je MO dobil 5 mentorjev, 8 mlad. vodnikov za letne in zimске razmere in 10 MV za letne razmere ter 2 inštruktorja. V zimskih in pomladnih mesecih je priredil 2 plan. šoli, in sicer na OŠ v Zg. Velki (mentorica Anica Kolar) in na OŠ v Radvanju (mentor Srečko Pungartnik, načelnik MO).

Literarna dejavnost. L. 1971 je izšel tradicionalni plan. zbornik Planine ob meji, posvečen ruškim planincem ob 70-letnici ustanovitve podravske podružnice. S to publikacijo je PD Maribor matica tiho proslavilo 20 let literarne dejavnosti.

Markacijski odsek je v l. 1971 v celoti realiziral zastavljeni program, pri čemer je sodelovalo 6 markacistov pod vodstvom Antona Vuka.

Gospodarska dejavnost. Že na društveni letni konferenci 1971 je bil govor o težavnem položaju PD Maribor matica, ki je moralo skrbeti za 4 plan. postojanke, med katerimi so nekatere že hudo dotrajale, možnost za nujne investicije pa so bile čedalje manjše. Sporazumno s PZS je društvo 24. 9. 1971 odstopilo upravljanje dveh najbolj oddaljenih plan. postojank (Ribniške kočice in kočice na Pesniku) PD Radlje. Kmalu se je izkazalo, da sta postojanki prišli v dobre roke, UO pa je naposled lahko osredotočil vso skrb na Mariborsko kočico in kočico na Zavarčevem vrhu. V prvi so uredili skupna ležišča in obnovili električno napelavo, druga pa je bila potrebna temeljitejša obnova in nabaviti je bilo treba precej novega inventarja.

V novem UO so večinoma ostali znani dolgoletni planinski delavci. Po Cirilu Verstovšku, ki je štiri leta z vso zavzetostjo vodil drugo največje plan. društvo in nenehno skrbel za njegovo uspešno rast, je prevzel predsedništvo prof. Franc Marič.

fv

V KOPRU SO USTANOVILI PLANINSKO SKUPINO

V kolektivu PTT podjetja Koper smo imeli 5. 6. 1972 ustanovni občni zbor »Planinske skupine«. Naša skupina je priključena

k Planinskemu društvu PTT Ljubljana. Zbora se nas je udeležilo lepo število članov kolektiva in predstavniki Planinskega društva PTT Ljubljana.

Po uradnem delu občnega zbora nam je predsednik PD PTT Ljubljana Jože Dobnik podal delo njihovega društva v minulem letu v sliki in besedi. Poleg tega nam je v toplih besedah razložil, kaj človeka-planinca vabi v planine: skromnost, prijateljstvo, samodisciplina, mir in svežina. Skromnost in prijateljstvo je tisto, ki razbremeni človeka vseh vsiljivih navad civilizacije. V planinah nam je tuj ropot avtomobilov, tovarn, pa tudi smrad neštetih škodljivih plinov. Kar pa je najvažnejše – s hojo si krepimo dušo

in telo, kajti s stalnim sedenjem v službi in skromnim gibanjem v mestih nam naš organizem polagoma in vztrajno propada.

Predstavniki Planinskega društva PTT Ljubljana so nam povedali o svoji organizaciji izletov, članarini, povečanju Poštarske kočice na Vršiču in težavah, s katerimi se srečujejo.

Prepričani smo, da bo tudi pri nas planinstvo zaživelo, saj imamo med nami več navdušenih starih planincev, ki imajo za seboj lepe uspehe v planinah.

Prisrčno se zahvaljujemo predstavnikom Planinskega društva PTT Ljubljana za njihov obisk in pomoč pri organiziranju naše »Planinske skupine PTT Koper«.

Iz »PTT novic«

ALPINISTIČNE NOVICE

V DRUJU – GNEČA

V Aiguille du Dru se je v l. 1971 ovešalo tudi po 70 plezalcev na dan, seveda v raznih smereh. Klasična prečnica je postala modna smer, nič manj ni mikaven Bonatti, vlečeta tudi zahodna in severna stena Druja. Parižan Jean Claude Droyer je 17. in 18. avg. v 14 urah prvi sam preplezal direktno ameriško v zahodni steni. Devies pravi: Izjemna storitev, brez dvoma najtežje solo plezanje v masivu Mt. Blanca.

EVEREST V NACRTIH

Everest bo po informacijah »Alpinismusa« 1972/2 v prihodnjih letih cilj sedmih ekspedicij. V svoj program ga je vzel tudi Guido Monzino, italijanski alpinistični mecen iz Milana, in to kar z dvema ekspedicijama, in še Anglija, Francija, Kanada, Južna Koreja, Španija, in ne nazadnje Japonska z dvema ekspedicijama. Španci planirajo Everest za l. 1974, finansirala jih bo firma Tximist, tovarna žepnih svetilk.

LES DROITES IN LES COURTES

Les Droites so imele 1971 v severni steni v gosteh škotsko navezo, Droyer in Gaby pa sta v severovzhodnem stebru prva preplezala smer naravnost proti skalnemu pomolu, ki drži proti šiji 3407 m. Skalni pomol je pred njima preplezala poljska naveza. Tudi v Les Courtes je bil solist večjega kalibra: Daniel Monaci

je 10. avgusta 1971 preplezal sam severovzhodni bok, po isti smeri pa se je s smučmi spustil alpinist Serge Cachat-Rosset iz les Houches.

Celo vrsto novih vzponov in zanimivih ponovitev so l. 1971 zabeležili v masivu Vanoise in les Ecrins, posebno v la Meije in Ailefroide.

DOMAČ PRIPOMOČEK ZA ISKANJE ZASUTIH V PLAZU

Sedmega junija letos smo na Vršiču prekusili nov pripomoček za iskanje zasutih v plazu; miniaturni radiooddajnik, izdelan prof. dr. inž. F. Avčina in inž. T. Jegliča.

Pobuda za nastanek je dala med drugim tudi razprava na V. LUK novembra 1971 na Bledu, kjer smo ponovno slišali tudi o uporabi radijskih oddajnikov in sprejemnikov kot uspešnega pripomočka za ugotovitev, kje je zasuti.

Švicarji so omenjali Baecherjev sistem, ki uporablja 150 g težak dolgovalovni oddajnik in navadni žepni transistorski sprejemnik. Avstrijci so poročali o kombinirani sprejemno-oddajni napravi, ki deluje na zelo dolgih valovih. Navadni sprejemniki široke potrošnje v tem primeru niso uporabni.

V pomenku s profesorjem sem izrazil prepričanje, da bi s kadri, ki so na voljo na

naši univerzi, morda preizkusili kako novo, priložnejšo izvedbo. Zelo zapeljiva bi bila naprava, ki bi je uporabniku ne bilo treba vključiti in bi delala brez kakršnegakoli izvora energije. Profesor je obljubil, da bodo storili, kar se bo dalo in stvar raziskali.

No besedo je držal. Z rešitvijo brez baterij za zdaj ni bilo nič, verjetno bi zahtevala hudo zapleteno napravo za iskanje. Odločili so se raje za oddajnik v UKV območju, ki ga odkrijemo z vsakim prenosnim sprejemnikom, s pogojem, da ima tudi UKV območje.

Izdelek je na voljo v več izvedbah: v podplatu ali kot obesek. Ustanova »Vanni Eigenmann« iz Milana želi, da bi oddajnik priredili za vgraditev v smučarsko palico. Pred odhodom na turo lastnik vključil napajanje – baterijo, ki dela brez prestanka 4 dni – skupina pa mora imeti vsaj en sprejemnik.

Če pride do nesreče in plaz zasuje lastnika oddajnika, je njegovim tovarišem treba samo vključiti sprejemnik ter iz znakov oddajnika, podobnih drdranju motornega kolesa, ugotoviti smer, v kateri leži zasuti. Če poskus ponovimo iz drugega izhodišča, raje pa iz dveh, dobimo še dve smeri, ki kažeta, kje bi utegnil ležati zasuti. Vse tri smeri se sekajo v bolj ali manj izrazitem sečišču, točki, kjer je nahajališče zasutega, ne večjem od dobrega kvadratnega metra.

Vešč uporabnik sprejemnika lahko v tem »zaznamovanem« prostoru določi nahajališče še točneje, nakar ni več nobena umetnost s sondo najti zasutega ali pa ga kar odkopati, ne da bi tratili čas. V podrobnosti se ne mislim spuščati, ker bosta prof. dr. Avčin in inženir Jeglič nedvomno sama izčrpno opisala in obrazložila napravo ter tehniko in taktiko iskanja.

Kot sodelavec podkomisije za plazove IKAR bi rad nanizal še nekaj misli: Naprava je lep prispevek v prizadevanjih za odkrivanje zasutih z umetnimi pripomočki.

Kadar iščemo zasutega s klasičnimi sondami in metodami, moramo najprej določiti t. i. padnico ali vezno premico, ki iz nahajališča zasutega v trenutku, ko je plaz zgrmel navzdol, in iz točke, kjer je žrtev zasulo, oziroma, kjer je izginila izpred oči tovarišev, omogoča, da ugotovimo ožji pas plazovine, v katerem utegne ležati zasuti. Če ima zasuti pri sebi oddajnik in ga iščemo iz najnižje točke plazu, bo s sprejemnikom določena smer neprimerno bolj točna in zanesljiva, kot če sklepamo samo po nezanesljivih podatkih očividcev.

Seveda ne gre za nobeno izbiro: aparat ali pesl! Gojiti moramo vse metode ter imeti pri roki vselej vse pripomočke. Tudi reševanje z letali ne pomeni, da naj opustimo klasično GRS, češ »z letalom in helikopterjem gre hitreje«. Tu ne more

in ne sme biti rivalstva, temveč le sodelovanje.

Tehnika je sedaj že toliko napredovala, da so metode iskanja z radijskim sprejemnikom raziskali že tudi na Institutu za raziskavo plazov in snega v Švici. Videti je, da si je pridobila zaupanje, zlasti kadar gre za zaščito organiziranih skupin, zlasti vojakov, šol, smučarjev, planincev. Prav zategadelj lahko pričakujemo, da bo IKAR že kmalu priporočila širši javnosti uporabo sprejemno-oddajnih naprav za zaščito pred nevarnostjo v primeru, da nas zasuje plaz.

Preden sklenem svoj zapis, naj omenim še nekaj šibkih strani iskanja z oddajno-sprejemnimi napravami, pri čemer izključujem možnost okvare, saj je tudi pes lahko len in nerazpoložen.

Žrtev mora imeti pri sebi oddajnik.

Oddajnik mora biti vključen, baterije neizrabljene. Skupina mora imeti pri sebi sprejemnik z UKV območjem, slednje sprejemnik nekoliko podraži v primerjavi s transistorji, ki nimajo UKV območja. To bi bile poglavitne misli. Zdi se, da bo plen smrti v plazovih sčasoma vendarle postal bolj pričel. Če bodo k temu pripomogle tudi pri nas izdelane in prirejene naprave, nas bo to še zlasti veselilo.

Ing. P. Šegula

NEMŠKA EKSTREMISTKA

Maria Kittl naj bi bila nemška Simone Badier, saj je plezala sama smeri V in VI: v Gesäuse znane šestice v Dachlu, v Dachsteinu direktno v južni steni, vzhodno in severno steno Bischofsmütze, v Wilder Kaiser vse najtežje, v Grossglocknerju Pallavicinijev žleb, v Matterhornu greben Zmutt, v Mt. Blancu severno steno Trioleta, južni greben Aiguille Noire, v Civetti Philipp-Flammovo varianto, 400 m visoko, ki jo je prvi ponovil Claude Barbier. Po poklicu je učiteljica na posebni šoli. Je tudi sijajna smučarka, uspešna tekmovalka, skratka ekstremistka nove dobe.

MESSNER NA VSEH KONTINENTIH

Pogorje Carstenz je na Novi Gvineji. L. 1971 sta tja zašla Reinhold Messner in Sergio Bigarella ter se povzpela na 5030 m visoko Carstenz-piramido in na Puntia Djaja, še deviški vrh. Štiri dni sta hodila skozi džunglo, da sta prišla do vznožja in splezala na Carstenz po novi poti, po vzhodnem grebenu (+ IV), naslednji dan pa je Messner sam preplezal 1000 m visoko severovzhodno steno Puntiak Djaja (+ V, A₁) in jo primerjal Civetti. Kakor smo že poročali, je Messner ustanovil organizacijo »Alpinismus international«. To ekspedicijo v dvojce je vodil

prav po naročilu te organizacije. Messner in Bigarella sta ugotovila, da so ledeniki na Novi Gvineji zadnja leta močno nazadovali, da se Indonezijci z Japonci l. 1964 niso povzpeli na ta dva vrhova, ko je Sukarno zavzel Zahodno Gvinejo. Indonezijci trdijo, da so se na Puntjak Djaja prvi povzpeli, da pa so na Carstesz-Piramido že l. 1936 prišli Nizozemci. Na visoki planoti pod obema vrhovoma živi pleme Dani s kulturo kamene dobe. Z belci nimajo skoro nobene stika, predstavljajo pa živo prazgodovino človeštva. Za Messnerja je bila to priložnost za bogat fotofilmski plen.

ČEŠKI EIGER 1971 IN POLJSKI DENT D'HÉRENS 1971

Brez velikih objav so si Čehi v l. 1971 zapisali tri vzpone čez severno steno Eigerja po še vedno interesantni klasični smeri. Dve navezi sta uspeli 5. do 7. sept. in 5. do 8. sept.: Javomir Saldán in Václav Šírl, Igor Novák in Karel Procházka; 6. do 9. sept. sta bila v steni in jo uspešno preplezala Jiří Pechouš in František Pulpán. (Alp. 1972/1.)

Poljaki Jagieło, Milawski in Potrowski so 13. in 14. avg. 1971 preplezali 1300 m visoko severno steno Dent d'Hérens po novi smeri. Ocena V-VI A₂, naklonina 60°-70°. Poljaki so kot deseti ponovili Welzenbach-Allweinovo smer iz l. 1925 in bili tudi pri prvem zimskem vzponu čez to steno.

JUGOSLOVANSKI HINDUKUŠ 1971 (Istor-o-Nal)

V reviji »Alpinismus« 1972/1, je objavljena daljša notica o naši ekspediciji na Istor-o-Nal, po mednarodnih navadah in merilih torej kar precej ažurno. Poročevalec -dy- je zapisal tudi sodbo dr. A. Diembergerja o našem uspehu na Istor-o-Nalu, ki smo jo v PV 1972/1 prinesli kliširano. Notica je opremljena s sliko, ki lepo ponazarja smer in položaje tabora 1, 2 in 3 ter oba vrhova Istor-o-Nala.

SIMONE BADIER

Simone Badier, 33-letna Parižanka, je bila tudi v letni sezoni 1971 še vedno prva v navezi in to v smereh, kakršne so Cassinova v Torre Trieste, jugovzhodni raz, Vinatzer-Gogna v južni steni Marmolada di Rocca, Astejeva v Crozzon di Brenta, jugovzhodna stena, Oggionijeva v Brenta Alta, Astejeva v severozahodni Punta Civetta, severozahodni raz v Zahodni Cini in še nekaj podobnih v Zahodnih Alpah.

SEVERNA STENA AIGUILLE DE BIONNASSAY – S SMUČMI

Sylvain Saudan je že prismočal – na cilj, to je k filmu. Filmarjem na ljubo se je ponovno spustil po severni strani Aiguille de Bionnassay. Snemali so ga sicer že l. 1970, pa ni šlo vse po sreči s kamerami in treba je bilo ponoviti. Film pa kljub temu ni prišel v Trento, verjetno bo zajel še kako ekstremno smučanje. (Alp. 1972/1.)

BREZ NOG NA MT. BLANC

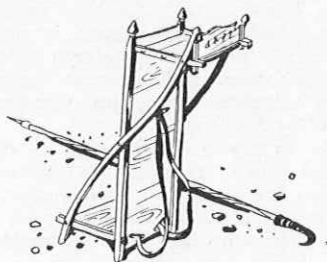
Angleški pisatelj Norman Emry Croucher živi brez nog. Amputacija mu ni srta volje do športnih uspehov. Lani je prišel s protezami na obeh nogah na vrh Mt. Blanca, vodil ga je francoski gorski vodnik. Za vzpon sta rabila pet dni. (Alp. 1972/1.)

VELJAVNO ZA VES SVET

Sport-Schuster, svetovno znana športna hiša, se je l. 1971 močno povečala. Pod eno streho je zdaj pet velikih oddelkov: razstavní, trgovski, akcijski, svetovalski, servis in informacijski. V vseh oddelkih so prvovrstni strokovnjaki za vse, kar je v zvezi z alpinizmom, izletništvom, smučarjio itd.

VOJVODINJA – ALPINISTKA

Hči zadnjega nemškega cesarja je vse življenje rada hodila v hribe. Zdaj je vojvodinja Viktoria Luise von Braunschweig-Lüneburg stara 79 let, vendar s planinstvom še ni odnehala. Lani je prebila ves avgust v Salzkammergut, kjer je z vodnikom Rabbergerjem obrala še marsikateri vrh do 2000 m. Pred nekaj leti je prišla še na 2997 m visoki Dachstein. Žičnic pa ne mara.

IZ PLANINSKE LITERATURE

PIERRE MAZEAUD, GORA ZA GOLEGA CLOVEKA

V »La Mont. et Alp« 1971/10 je Chatellus, dolgoletni kritik in kronist alpinistične literature, pospremil Mazeaudovo knjigo (Montagne pour un homme nu), ki je izšla pri Arthaudu v Parizu in Grenoblu. »Končno vendarle knjiga o alpinizmu, ki jo je napisal amater. S profesionalnimi smo bili zadnja leta prikrajšani. Profesionalci vsi po enem kopitu hvalijo tehniko in svoje sposobnosti: Glejte, kako je ta vodnik zanesljiv! Kako je prijazen! Kakšno veselje ima s tem, da pripelje novince na vrh! Kako je močan in fotogeničen, nobeni vremenski besi ga ne vržejo s tečajev! Taka dela so konec koncev nekakšni reklamni prospekti. Mazeaudu ni treba take propagande.« Zato je knjiga mikavno delo. Prikazuje nam osebnost, ki si je v gorah izbrala najtežje cilje. In kako se je Mazeaud boril, da se zrine med najboljše, včasih celo s tem, da je izrabil njihovo tehnično oporo. Često je menjal tovariše, veliki obrazi mednarodnega alpinizma se zvrste v knjigi. Številni dramatični opisi, dobre reportaže: o vzponu v Zahodni Cini s Couzyjem in Desmazonom, o Walkerju (s Sorgatom), o drami v Frêneyu in dogodivščini v Civetti, kjer bi ga bilo skoraj ubilo kamenje. Tudi o IHE v Everestu piše brez ovinkov. Pozna se naglica, ni prave literarne kvalitete, kakršno poznamo pri alpinističnih klasikih. Kljub temu: Avtor ni šablonski, ne podlega tehnični monotoniji, presilne so podoobe, ki jih slika.

Chatellusu tudi slike v Mazeaudovi knjigi niso všeč.

OD GANČANOV DO SLAVNIKA

Te dni je bila natisnjena drobna knjižica »Od Gančanov do Slavnika«. To je potopis s transverzale kurirjev in vezistov NOB Slovenije pri Združenem ptt pod Čeh iz Dravograda. Knjižico je založil Pokroviteljski odbor nad kurirji in vezisti NOV Slovenije pri Združenem ptt podjetju Ljubljana, natisnilo pa ČGP »Delo« Ljubljana.

Tovariš Čeh je končal to transverzalo pot leta 1970 in je bil tretji, ki jo je končal in prejel za dan republike 29. 11. 1970 leta tudi značko o prehojeni transverzalnemu poti. Vso pot, ki je dolga okrog 800 kilometrov, je v glavnem prehodil peš. Med potjo si je zapisoval vtise, doživetja, srečanja z ljudmi, pa tudi verze in besedila s spomenikov, ki spominjajo na narodnoosvobodilno borbo in padle borce in žrtve fašizma. Med

potjo je tudi fotografiral spomenike in kraje, ki jih je obiskal. Tovariš Čeh je kot petnajstleten fantič hitel z zaupno partizansko pošto od vasi do vasi, od kurirske točke do točke. Zato ni čudno, da je sedaj, ko je zopet hodil po poteh, po katerih je pred več kot 25 leti prenašal kot kurir NOV Slovenije partizansko pošto, obujal spomine, kramljal z znanci in ljudmi, ki živijo v teh krajih in da je doživljal to pot drugače kot tisti, ki niso živeli v takratnih razmerah. Zato je tudi njegova beseda tu in tam kritična in prav je tako. Preblizu so še – vsaj srednji in starejši generaciji – trpljenje, grozote in kri, da bi lahko na vse to pozabili, da bi lahko pustili vnevar spomine in znamenja, ki spominjajo na ta veliki čas našega naroda.

Čprav tovariš Čeh svojih doživetij, vtisov in spominov ni pisal za objavo, so vendar zagledali beli dan. Napisan je bil tako prisrčno, neposredno in doživeto, da smo v komisiji za transverzalo sklenili, da bi ga bilo treba natisniti v knjižici. Potopis je pregledal tudi profesor Tine Orel, urednik Planinskega Vestnika, ki ga je prav tako zelo ugodno ocenil. S pomočjo glavnega direktorja Združenega ptt podjetja Jožeta Gerbca so se našla potrebna finančna sredstva za natis potopisa. Tako je zapisal tovariš Čeh na koncu potopisa »... je le bežen odsev doživetij in občutkov, ki se predstavijo potujočemu. Dejansko sliko naše domovine in njenih lepot, značaja in navade njenih prebivalcev pa je treba osebno doživeti.«

Jože Dobnik

KARL SCHRANZ, 2 X SVETOVNI PRVAK

Da bi bila reklama še večja, odmev dogodkov v Sapporu in po njem še večji, je Karl Schranz iz Arlberga napisal knjigo z gornjim naslovom. Založila jo je založba Copress v Münchnu, ima 224 strani, 32 fotografij, stane pa skoraj 13 DM. Kaj naj bi drugega obsegala kot Karlov življenjepiš in posebej, kaj je dosegel kot eden najboljših smučarskih dirkačev vseh časov. Nekaj uvodnih besed h knjigi sta napisala Aga Khan, ki ima veliko besedo pri urejanju avstrijskih turističnih centrov, in Willi Bogner, ki ga svet tudi pozna kot smučarsko zvezdo. (»Alp.« 1972/1).

WASHBURN BRADFORD, A. TOURIST GUIDE TO MOUNT MC KINLEY

Spričo današnjih prometnih razmer se lahko zgodi, da bo ta turistični vodnik prišel prav tudi k naši, vsaj »žepni«

odpravi, Mount Mc. Kinley postaja turistični vrh, če smemo tako reči. V l. 1970 je imel z vseh koncev in krajev sveta kar 70 obiskov, ali bolje, zabeležil je 70 različnih vzponov na svoj vrh. Vodnik obsega 79 strani, ima črno bele in barvne priloge, dve skici in karto 1 : 250 000. Izdal ga je Alaska Northwest Publishing Co., Anchorage, v l. 1971. Stane 4,20, broširan, vezan pa 7,75 dolarjev (Les Alpes 1972/1).

Avtor je našim bralcem že znan, saj smo o tej gori že večkrat poročali. Zdaj je direktor znanstvenega muzeja v Bostonu in je najboljši poznavalec Mt. Mc. Kinleya, ki je doživel svoj prvi obisk l. 1913. Bradford predstavlja širši svet okoli gore, favno, floro, v enem poglavju govori o gori sami, v drugem o njeni zgodovini, v tretjem pa je opisal Denali Highway v nacionalnem parku, ki se imenuje po šesttisočaku Mt. Mc. Kinleyu.

RAZGLEDE PO SVETU

POZNO JE BOLJE KOT NIKOLI

Iz Plevlja v dolino Drine je potoval znan nemški planinski publicist Wolfgang Gortler in potopis objavil v reviji »Der Bergsteiger« 1972/1. V Jugoslavijo je prišel z letalom, na kar ga je ozkotirna železnica potegnila v Rudo. Razen revščine mu je šel v nos duh po čebuli, ki sta se ga ubranila z dr. Beyschlagom tako, da sta jo tudi sama začela jesti. Črna gora je Gortlerja zanimala tudi zato, ker je mnogo slišal o njej v svojih otroških letih. Njegov stari oče po materini strani, avstroogrski oficir, je bil adjutant črnogorskega kralja Nikite. Prekrižarila sta Črno goro pozimi, naletela na mnoge zanimivosti, gostoljubne ljudi, imela opravka tudi z volkovi, doživela prvobitnost dežele, a vse to januarja – l. 1938.

ABONMAJI NA ŽIČNICAH V ŠVICI

Z novim švicarskim abonmajem si smučar pridobi 20 % popusta na 730 švicarskih žičnicah. Bloki z listki za otroke in odrasle niso vezani na kupca, veljajo tri leta in na različnih liftih, sedežnicah, gondolskih žičnicah, vzpenjačah itd. Abonma stane 60 sfr, lahko ga kupi inozemec pri nekaterih agencijah v svoji deželi. 40 najrazličnejših vertikalnih prometnih naprav se je v Berner Oberlandu komercialno združilo in prodajajo »skipasport« za 6 dni po 100 sfr, za 15 dni pa 190 sfr in za 30 dni po 275 sfr. Ta abonma lahko smučar kupi pri vsaki postaji, pri vseh potniških birojih v pokrajini in celo pri švicarskem zastopništvu v Frankfurtu a. M. (Alp. 1972/1).

ČOMOLUNGMA

Tak je naslov opisa Francoza Jeana Guignarda iz La Chaux-de-Fonds, ki je l. 1971 sam odšel v Himalajo, ne prvi

himalajski solist, a vendar solist svoje vrste (Les Alpes 1971/4 zv.). Gibanje, pravi uvodoma Guignard, je človeku tako potrebno kot dobro in hudo, kot dan in noč, ker gibanje pomeni spremembo: Gibanje je prihodnost, je možnost, da od časa do časa iz ogromne Neznaniosti, ki gre mimo tebe, ki nikogar in ničesar ne čaka, izkreneš iskro.

Nekaj podobnega, pravi Guignard, je s potovanjem, ko začutiš, da boš odšel, pozabljaš na vsakdanjost in začenaš razumevati neskončnost. Za božič 1967 je prišel v Kathmandu, potem ko je pustil za seboj 12 500 km. Mesto ga je očaralo, kot simbol orientalske modrosti, vendar njegov namen ni bil, da bi tu začel »spet živeti«, hotel je podoživeti tisto, kar je bral v spisih Raymonda Lamberta, Hillaryja, Terraya, Herzoga in drugih: zgodovino himalajzma ali vsaj dolge poti, dolga pešačenja do višine 5000 m, tista romanja v bližino najvišjih gora na zemlji. Hotel je to pot doživeti sam, brez prijateljev, brez vodnikov. Samota odkriva človeku svet, pomaga mu videti globlje, morda celo spoznati samega sebe. V samoti človek lahko razmišlja, v samoti pride do popolne enotnosti duha, ki odloča, s telesom, ki hodi. Guignard se o poti proti Čomolungmi-Everestu ni natanko poučil. Zanesel se je na krajevne informacije in na to, kar je pridobil ob branju. V treh, štirih etapah se pride iz Kathmanduja v kakih desetih dneh v Namče-Bazar, če ne pride kaj vmes. Na plečih mu je sedel velikanski nahrbtnik, s seboj je v njem nosil vso eksistenco, v njem je bila tudi moč tradicije, nekaj značilnega za ljudi te dežele. Čutil je, da se je s tem težkim oprtnikom približal domačinom, da z njim doživlja del njihovega življenja. To ga je hrabilo. Po prvih 1000 m višine, je čutil, kaj ga čaka. Prenočil je pri domačinih, bil gostoljubno sprejet, večerjal z njimi krompir in tsampo in zaspal na tleh. In tako je mineval dan za dnem, v gozdovih, na riževih poljih, vedno više,

vedno bliže višavam. Dva dni pred Namče-Bazarjem je Guignard začutil veliko utrujenost. Doživel je vročino, mraz, dež, vihar, preskušnjo za preskušnjo, vendar volje ni izgubil. Utrdil se je, prilagodil, privadil hoji, samoti, ljudem in njihovemu načinu življenja. Ko je zagledal prve hiše Namče Bazarja, se mu je zdelo, da je ponovno odkril svet.

Po treh dnevih počitka je počasi rinil v moreno ledenika Khumbu. V višini 4900 m si je postavil zadnji bivač in prešklepetal ledeniško noč. Naslednje jutro je bila hoja težja, začutil je višinsko atmosfero, vsake četrte ure je moral sestiti. V višini 5600 m se je ustavil in se zazrl v gore. Petnajst dni čez hrib in dol ga je pripeljalo v podnožje Everesta-Čomolungme, odele v legende in naseljene z demoni. Čomolungma, mati zemlje, je stala pred njim.

HIMALAJSKA KRONIKA 1970

Kakor vsako leto je tudi v l. 1971 izšla nezmotljiva Dyhrenfurthova registracija vzponov v Himalaji od Bhutana do Afganistana in to za l. 1970 z dodatki iz prejšnjih let. Začenja jo z vzponom na Čomolhari 7512 m, v Bhutanu, o čemer poročamo tudi na drugem mestu. Naj dopolnimo: Vzpona na Čomolhari so se lotili po volji bhutanskega kralja. Odpravo je vodil kapetan Prem Čand, z njim so vstopili na vrh Dorji Lhatu, inštruktor na Himalayan Mountaineering Institute v Darjeelingu Santosh Arora in šerpa Thendup. Kapitana Kang in Dharan Pal sta prišla 150 m pod vrh, nato pa v neurju izginila. Iskal ju je helikopter, pa ju ni našel. Polkovnik N. Kumar sodi, da sta padla čez 2000 m visoko tibetsko severno steno. Prosili so tudi Peking, naj pregleda svojo stran. Kitajske patrolje so odgovorile, da niso našle nobenih sledov.

Značilno v Kroniki 1970 je vedno večje število azijskih odprav, največ seveda japonskih in indijskih, posebno indijskih. Najpomembnejše storitve so še pripadle Evropejcem, Angležem na Annapurni I, v 4000 m visoki južni strani, »velika izdaja severne stene Grandes Jorasses«, tako ji pravi Dyhrenfurth. Naskočila jo je nenavadno močna in enotna naveza angleških in ameriških ekstremistov, ki je potem premagala »nemogoče«, Don Willans in Dougal Haston, v tej rubriki že večkrat imenovana moža, sta iz tabora 7 za deset minut vrha (8091 m) tvegala vse, 770 m višinske razlike, v viharju brez kisika, v težkem svetu. O vsem tem smo že poročali l. 1971.

Druga največja storitev Evropejcev je bil Nanga Parbat (8125 m), o čemer smo prav tako obširneje poročali. Dyhrenfurth je v svoji kroniki o tem zapisal, da sta

brata Reinhold in Günther Messner s svojim vzponom na Nanga Parbat preko Rupala in sestopom preko Diamira naredila nekaj podobnega kot l. 1953 legendarni Hermann Buhl s svojim samotnim prvim pristopom na to za Nemce usodno goro. Nesporna avtoriteta za vse, kar je v zvezi s Himalajo, se pri svoji oceni Nanga Parbata 1970 odloča zoper vodjo dr. Herrligkofferja: Rdeča raketa, pravi Dyhrenfurth, je bila pomota, kriva vseh naslednjih pomot in nepreračunljivosti. Po planu naj bi bil Reinhold Messner sam šel na vrh in sestopil v tabor 5. »Sestop čez Diamir ni samo velika, temveč enkratna alpinistična storitev«. Dyhrenfurth si končno sodbo pridržuje, ko bo imel v rokah vse gradivo, predvsem spodno, oziroma, ko bo utegnil ponovno analizirati vse dogajanje na gori (izšlo je v knjigi pri Münchenski založbi Nymphenburger Verlagshandlung) pod naslovom »Angelegenheit Herrligkoffer-Messner«.

ŠVICARSKI LEDENIKI 1969/70

Povzetek 91. poročila ledeniške komisije je podal Peter Kasser, ki smo ga v tej rubriki že nekajkrat omenili. P. Kasser dela v poskusnem zavodu za vodne zgradbe, hidrologijo, glaciologijo na ETH v Zürichu. Poročilo obravnava vremenske in snežne razmere, plazove, ledenike, stanje in gibanje ledenikov, tabele, zelo informativne, historične in sedanje posnetke, skratka vse, kar je treba za znanstveno dokumentacijo poročila. Kaj podobnega v planinskih periodikah doslej še nismo srečali. Navedimo nekaj ugotovitev, čeprav za naše razmere niso neposredno zanimive: V enem od poglavij poroča avtor, da je zima 1969/70 terjala 55 smrtnih nesreč v plazovih in 254 primerov težje škode. Med drugim so plazovi prizadeli ca. 41 000 m³ stoječega lesa. Od l. 1827 Švica ni zabeležila tako plazovite zime. Več ljudi je bilo iz plazov rešenih, glavno vlogo je pri tem igrala požrtvovalnost tistih, ki so bili blizu katastrofe pa niso izgubili glave. V zgodovino bo kot izjemen dogodek prišla rešitev 70-letnega kmeta iz Stachelberga v Berner Oberlandu. Vzel ga je spomladanski plaz in ga pokopal 3 m globoko. Možak je bil zasut celih 7 ur in pol, dokler ga ni dobil v nos lavinski pes.

Pri ledeniški kroniki je pomagalo tudi švicarsko letalstvo, ki je na desetine ledenikov snemalo iz zraka. Po l. 1964/65 je 38 % ledenikov, katere merijo, napredovalo. Med slikami je najzanimivejša reprodukcija Hogardovega akvarela Rodanskega ledenika iz l. 1848, ki kaže, do kam je ledenik segal pred dobrimi 100 leti, na drugih fotografijah istega ledenika pa je zanimivo umikanje ledenika od l. 1602.

HUMOR

Sorodnost

Mica pripelje na APD svojega brata.
Mica: »Moj brat pa ni alpinist, med paldalce se je vpisal!«
Vida: »No, saj to je pa tako soroden šport!«

Izgovor je dober, če ga pes na repu prinese

Gradišar je šel jeseni l. 1967 h soldatom.
»Ko bo novembra sprejem v AAO, mi bo pa stara mama umrla, da me spuste domov.«
Vida (naivno): »A imaš še staro mamo?«
Janez: »Ni važno, če jo imam, važno je, da umre!«

Superlativ

Mahkota: »Stena je bila tako težka, da nekateri še vstopiti niso mogli.«

Nima dosti debele kože

Blažina deli pomarančo: »Če bi imel tako debelo kožo kot ta pomaranča, ne bi dal prijateljem ničesar!«

Logika na ekspediciji

Tonačeve modrosti s Spitzbergov: »Fantje, žreti morate! Če ne boste žrli, boste lačni, če boste lačni, boste sitni; če boste sitni, se boste kregali; če se boste kregali, bo ekspedicija fuč!«

Delitev dela

Po silvestrovanju v Tamarju gresta Matic in Vasja plezat božično grapo.
Vasja: »Matic, naj še jaz vzamem kakšen klin?«
Matic: »Ne, ti pa kladivo vzemi!«

Zbrala Marička Horvat

NOVA SMER V RADUHI (Binifika)

Od 1. I. 1972 do 30. VI. 1972.

Vstop je točno na sredi med Platami in Zagorčevu. Smer se začne z majhno poševno ploščo, se nadaljuje po ruševju v levo dva raztežaja. Stojišče na veliki skali in na koncu poševnih plošč, obraslih s travo. Po gladki plošči gre dva do tri metre navpik, zatem okoli malega stebra in en raztežaj po navpični zajedi. Sledi raztežaj brez klina, ker ga ni kje zabiti (krušljivo). Nato ob zajedi na gladke plati, nato lepa prečka v navpičnem kaminu, majhen predor in izstop na Durce. V steni sva pustila 17 klinov.
Čas plezanja: 6 ur, V, višina stene 250 m. Plezala pripravnik KAO 10. junija 1972 in sicer Milan Golob – Skala in Viktor Povsod – Fika.

IZREDNI PRISPEVKI ZA PLANINSKI VESTNIK

Prispevali so:

Po din 10.–

Sajovic Anton, Luin Benjamin, Novak Jakob, Klešnik va, Ogrič Janko, Juvanec Ljudmila, Badjura Milka, Pleničar Vladimir, Dr. Tepina Edo – Ljubljana, Zajc Mira, Zalec, Torkar Julij, Lesce, Kovačič Anton, Videm, Roblek Branko, Šk. Loka, Mihelič Vera, Bovec, Lednik Stefan, Mežica, Kojc Slavko, Prevalje, Cefarin Dolores Ajdovščina, Geč Franjo, Slov. Gradec, Svarc Jožica, Maribor, Vidmar Franc, Kranj, Prisljan Marjan, Nova Gorica, Vesel Franc, Domžale, Dr. Sušin Slavko, Brežice, Ježovnik Franc, Griže, Skala Ilka, Zagreb, Cvetković Rado, Valjevo – Peter Leskovar, Javornik Rafael, Nemčija, Miklavčič Jožej, Avstrija, Versa Silvij, Švedska.

Skupaj din 300.–

Po din 20.–

Lavriša Marija, Dimnik Franc, Kobal Stefan, Weis Igor – Ljubljana, Kožlin Marjan, Klavže, Hauser Karel, Slov. Gradec, Zinauer Miro, Maribor, Hajna Viktor, Postojna, Lavrenčak Lojze, Šmarje, Telcer Franc, Prevalje, Blažič Ivan, Solčava, Klemenčič Bogdan, Italija.

Skupaj din 240.–

Po din 30.–

Gregorič Evgen, Bojkič Mihajlo, Zupanc Janez – Ljubljana, Šinigoj Lojze, Dornberk, Legat Janko, Rogaska Slatina.

Skupaj din 150.–

Po din 50.–

Šalamun Franc, Ogrinc Boris, Štravs Jurij, Švajcer Ferdo – Ljubljana, Magajne Ciril, Vrtojba, Kokol Gojmir, Koper, Stepišnik Edo, Petrovče, Ustar Srečo, Nova Gorica, Bratkovič Jože, Tržič, Stergar Marjanka, Sevnica, Kajzer Sonja, Maribor, Dr. Valenčič Edo, Beograd, Nežerka Josef, Češka.

Skupaj din 650.–

Po din 70.–

Klobučar Bernard, Ljubljana, Rodman Štefi, Zagreb.

Skupaj din 140.–

Po din 100.–

Vogelnik Franc, Maribor.

Po din 170.–

Fisher Slavica, Amerika.

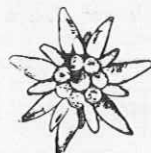
Honorarje so odstopili:

Komerički Franc, Rogaska Slatina, din 30.–, Onič Dragica, Poljčane, din 75.–, Ing. Tuma Matija, Švica, din 125.–.

Skupaj din 230.–

Prispevki od 1. I. 1972. do 30. VI. 1972. Skupaj din 1980.–

Vsem se lepo zahvaljujemo!

ZDRUŽENO ŽELEZNIŠKO
TRANSPORTNO PODJETJE
LJUBLJANA

**PODJETJE ZA TURIZEM
TRANSPORT IN GOSTINSTVO**

LJUBLJANA, MOŠE PIJADE 39

Telefon 313-044 — Telex Yu Fertur 31-370 —
Telegram Ferturist Ljubljana

Izleti in obiski prireditev

Prevozi s posebnimi vlaki

Vozne karte in rezervacije za železniški,
ladijski in letalski promet (spalniki,
ležalniki, ladijske kabine)

Rezervacije za letovanja

Gostinske storitve v vlakih in
kolodvorskih restavracijah

Informacije o voznem redu, voznih cenah,
turističnih znamenitostih itd.

TURISTIČNE POSLOVALNICE:

Ljubljana, Titova 32, tel. 311-851, 311-852

Celje, Titov trg 1, tel. 34-48

Maribor, Partizanska 50, tel. 21-217

Postojna, Tržaška 4, tel. 21-244

Pula, Mate Balote 4, tel. 36-29, 30-33

Kolodvorske restavracije

Železničarski dom na Pohorju

Atomske toplice v Podčetrtku

PREDSTAVNIŠTVA:

STUBAI OPREMO

cepine, kladiva, dereze, karabine in drugo, pričakujemo
koncem meseca septembra

Obiščite nas v Športni hiši v Ljubljani in prodajalnah:
Koper, Celje, Maribor, Jesenice, Murska Sobota, Rijeka,
Zagreb, Osijek, Beograd, Sarajevo, Split, Priština

SLOVENIJAŠPORT

export-import

LJUBLJANA, DALMATINOVA 1

KRAS
SEŽANA

proizvodnja, trgovina, gostinstvo in turizem

Planincem priporočamo ogled
Škocjanskih jam in Kobilarne Lipica

**BOMBAŽNA
PREDILNICA
IN TKALNICA
TRŽIČ**

CESTA JLA 14

Telefon 70-340

Telegram Predilnica Tržič

- Industrijska bombažna preja, česana in kardirana do Nm 70
- Beljene, surove in barvane bombažne tkanine v širini od 80 do 252 cm
- Beljene, barvane in tiskane tkanine iz mešanice bombaža in polinoznih vlaken
- Konfekcioniranje posteljnega perila

TOVARNA »MUTA« S.O.P.O.

podjetja **GORENJE** - tovarna gospodinjske opreme Velenje, Muta

PROIZVODNI PROGRAM:

- Kovano poljedelsko orodje: motike, rovnice, lopate, grabljice, vile in grablje
- Tisnjeno orodje: pločevinaste lopate
- Jeklene plošče za štedilnike
- Razni odkovi za industrijo
- Ulitki iz bele trde litine: lopatice za razne mešalce in čistilne stroje, rotorji za črpalke, razni rezervni deli za čistilne stroje in stroje za izdelavo betonskih cevi, mlevska telesa (cylbebsi) za cementno industrijo
- Ulitki iz sive litine: kvaliteta SL 14, 18, 22 in 26 — za motorno in elektroindustrijo, ostalo kovinsko-predelovalno industrijo itd.
- Jekleni pesek: okrogli in drobljeni granulat od št. 5—60
- Sekanec iz patentirane jeklene žice od 0,6—2 mm

Ko se prijetno utrujeni, lačni in žejni vračate z naših prelepih planin, obiščite naše renomirane obrate:

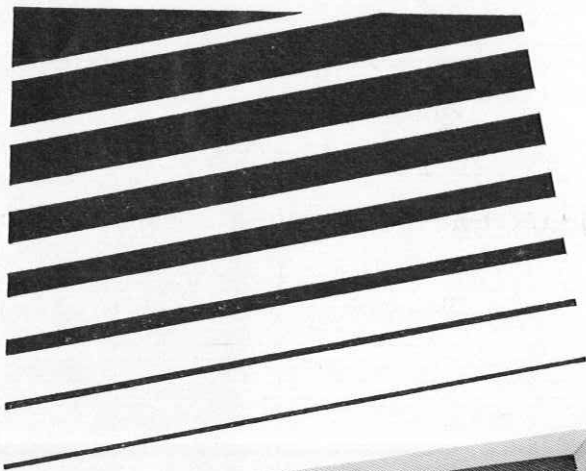
Restavracijo **ŠESTICA** na Titovi cesti 16

Samopostrežno restavracijo **EMONA** na Titovi cesti 11

Restavracijo **POD LIPO** na Boršnikovem trgu 3

Povsod tam boste postreženi solidno in poceni

VABI GOSTINSKO PODJETJE »ŠESTICA« IZ LJUBLJANE

TELEVIZORJI ISKRA!

- čista slika
- lepa oblika
- dostopna cena
- 12-mesečno jamstvo

Prepričajte se!

ZALOŽBA MLADINSKA KNJIGA

Prijetno branje za sleherno priložnost in vsako razpoloženje:

Siegfried Lenz: KRAGULJI SO BILI V ZRAKU

To je eno zadnjih in tudi boljših del uglednega zahodnonemškega pisatelja. Roman je poln simbolov: simbolični so kragulji, ki se spreletavajo nedosegljivo visoko, simbolična je zgodba o blaznem Petruhi, ki vse do svojega nesrečnega konca išče brata, ki mu je zapeljal ženo, in simbolična je navsezadnje smrt glavnega junaka, preganjanega učitelja Stenke, ki je tudi sam simbol potencialne nevarnosti drugače mislečih. Cena: broš. 45 din, cpl. 56 din.

Romain Gary: LADY L.

Na dan, ko lady L., ena prvih dam visoke angleške družbe, sprejema voščila za svoj 80. rojstni dan, ko so zbrani vsi njeni prijatelji in znanci, se nenadoma odloči in razkrije dolgoletnemu oboževalcu komaj verjetno, grozljivo zgodbo svojega življenja. Avtor te izredne knjige, ki je prejel že vrsto najvišjih literarnih priznanj, si je tudi s tem romanom zagotovil na zahodu velik uspeh. Cena: broš. 45 din, cpl. 56 din.

Knjigi lahko kupite v vseh knjigarnah, naročite pa pri zastopnikih in poverjenikih v šolah, pri akviziterjih ali neposredno pri Mladinski knjigi, Ljubljana, Titova 3/III.

NOVOTEKS

NOVO MESTO

proizvaja tkanine iz

- diolena
- jersey
- čiste volne

Prav tako pa izdeluje iz teh tkanin
moške, damske in otroške hlače —
DIAVOLO STYLE

Izdelki Novoteksa so elegantni in
praktični

